

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 18

17 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 17 maj fm.

Sid.

Svar på fråga av herr Heckscher ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut	4
Främjande av bostadsförsörjningen m. m.	8

Fredagen den 17 maj em.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m. (Forts.)	57
Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.	93
Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.	112
Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.	124
Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut	132

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 17 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 113, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten (Gemensam votering)	3
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till understöd åt fiskare (Gemensam votering)	3
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 102, ang. främjande av bostadsförsörjningen m. m.	8

Fredagen den 17 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 102, ang. främjande av bostadsförsörjningen m. m. (Forts.)	57
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.	93

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 103, ang. utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen m. m.	111
— nr 104, ang. statsbidrag på skolväsendets område m. m.	111
— nr 105, ang. anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m. .	112
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag samt ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen	124
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. av Europarådets rådgivande församling fattade beslut	132
— nr 7, om handelsavtal med Benelux-länderna	136
— nr 8, om ändring i stadgan för Nordiska rådet	136
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 106, ang. fångvårdsanstalt å Hinseberg i Frövi köping	136
— nr 107, ang. fångvårdsanstalter i Österåkers kommun och i Kumla stad	136

Fredagen den 17 maj

Kl. 13.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 113 och jordbruksutskottet i dess memorial nr 29 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 113)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 128 och II: 145, I: 130 och II: 154, sistnämnda båda motioner såvitt avser medelsanvisningen, samt I: 296 och II: 302, till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 128 och II: 145, I: 130 och II: 154, sistnämnda båda motioner såvitt avser medelsanvisningen, samt I: 296 och II: 302, till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 1 950 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densam-

ma med 94 Ja och 114 Nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .. 57 Ja och 69 Nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster
eller 94 Ja och 114 Nej;

sammanräkningen

visade 151 Ja och 183 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 29)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 476 och II: 608, till Understöd åt fiskare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 476 och II: 608, till Understöd åt fiskare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Svar på fråga ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 108 Ja och 102 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .. 70 Ja och 60 Nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster

eller 108 Ja och 102 Nej,

sammanräkningen

visade 178 Ja och 162 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2

Svar på fråga ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr Heckscher har i en enkel fråga begärt en redogörelse för innebörden av och motiveringen för att svenska regeringen på vissa punkter ställt sig utanför de beslut som den 29 april fattades av Europarådets ministerkommitté.

Jag förmodar, att de beslut som åsyftas i frågan är dels en resolution angående Europarådets allmänna politik, dels godkännandet av en skiljedoms- och förlikningskonvention för lösande av tvister mellan Europarådets medlemsstater.

Den nämnda resolutionen är avsedd att utgöra ett svar på uttalanden om en gemensam politik som förekommer i vissa rekommendationer antagna av Europarådets församling under dess sessioner förra hösten och i januari i år. Ministerkommittén undvek att i sin resolution gå närmare in på de uppslag eller synpunkter som församlingen framfört och begränsade sig till några mycket allmänna uttalanden.

I resolutionen ingick en passus, mot vilken jag såsom svensk delegat reserverade mig. I denna passus omnämndes de hotelser för vilka somliga medlemsstater blivit utsatta från Sovjetunionens sida och underströks nödvändigheten att upprätthålla intakt det fria Europas försvarsförmåga.

Det fanns enligt min mening icke anledning för Sveriges representant att vare sig fälla kategoriska omdömen om ett lands framställningar till andra länder eller att biträda en uppmaning till europeiska länder att på grund av ryska hotelser vidmakthålla sin försvarsförmåga, varmed givetvis även avses den militära styrkan, vid nuvarande nivå

Vad angår skiljedomskonventionen förklarades från svensk sida vid undertecknandet, att svenska regeringen inte har för avsikt att ratificera den del av konventionen som avser obligatorisk skiljedom i intressetvister. En motsvarande hållning intog Sverige vid anslutningen till den s. k. generalakten 1928 och till den förnyade generalakten 1949, bägge på sin tid godkända av riksdagen.

Den nu undertecknade europeiska skiljedomskonventionen kommer att i vanlig ordning framläggas för nästa riksdag och det blir då tillfälle för riksdagens ledamöter att ta ställning till frågan om ratifikation av konventionen i dess helhet eller till viss del.

Härefter anförde:

Svar på fråga ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag ber först att få tacka hans excellens herr utrikesministern för svaret på denna fråga. Det är väl inte något skäl att här ta upp någon större utrikespolitisk debatt. Det blir för övrigt möjligheter att få diskutera Europarådets verksamhet när utrikesutskottets utlåtande nr 6 kommer till föredragning.

Att frågan framställdes beror på att det föreföll mig rimligt att här gäves tillfälle till ett klagande — icke blott därför att det möjligen kan uppstå missförstånd på en eller annan punkt om det svenska uttalandets innebörd utan också därför att — om jag är rätt underrättad — frågeställningen uppkommit så hastigt, att hans excellens utrikesministern inte hade tillfälle att rådgöra med utrikesnämnden eller partiledarkonferensen innan den svenska ståndpunkten tillkännagavs.

Vad angår skiljedomsavtalet föranleder excellensens uttalande inte några särskilda kommentarer. Det är tydligt att han föredrar att diskutera spörsmålet i annat sammanhang.

Något mera överraskad blev jag av knapphändigheten i den del av svaret som berörde allmänpolitiska uttalanden. De noter från Sovjetunionens sida som Europarådets ministerkommitté berör i sitt uttalande är väl ändå av en sådan karaktär, att man knappast kan föreställa sig att ens Sovjetunionens egen regering kan vilja intala någon att detta rör sig om någonting annat än hotelser. Tvärtom förefaller det, som om uttalandenas innebörd skulle vara att ge en klarhet om den hotande karaktären av Sovjetunionens inställning till dessa länders politik. Även vi i Sverige har för övrigt på senare tid fått motta en del noter som inte är så alldeles hjärtliga i formuleringarna. Finns det då ur svensk synpunkt någon anledning att ta avstånd från en karakteristik som

så påtagligt överensstämmer med verkligheten?

Sedan tycker jag att det är särskilt beklagligt att utrikesministern intar den ståndpunkten, att vi inte har någon anledning att diskutera frågan om styrkan av Europas försvar. Det är ju *en* sak att yttra sig om och ta ställning till de olika allianser och andra kombinationer som kan förekomma mellan europeiska stater — där följer Sverige en annan politik än flertalet av Europarådets övriga medlemmar. Men att själva styrkan i Västeuropas försvar är av intresse också ur svensk synpunkt förefaller ändå ganska givet. Det är angeläget att man bedömer vår egen försvarsfråga även ur utrikespolitisk synpunkt. Man får då ta hänsyn inte bara till läget i världen i största allmänhet utan också till den försvarskraft som finns både hos oss och i andra länder. Att det då är ett svenskt intresse att försvarskraften i Västeuropa över huvud taget hålles vid en hög nivå förefaller väl ändå så pass klart, att inte heller därvidlag något avståndstagande från svensk sida skulle ha varit nödvändigt.

Jag skall, herr talman, nöja mig med denna kommentar. Det är väl naturligt att dessa formuleringar av den svenska delegationen i viss mån uppfattades såsom anknutna till det sammanträde, som någon tid efter Europarådets sammankomst skulle äga rum i Västeuropeiska unionen, och att man på grund av dessa omständigheter måhända var särskilt angelägen om att hålla de båda sammanträdena isär. Det förefaller emellertid ändå angeläget att man klagör den allmänna frågeställningen. Det vore glädjande om man framdeles från utrikesministerns sida kunde få stöd för uppfattningen om det nära sambandet mellan det utrikespolitiska läget, försvarskraften i andra länder och vår egen försvarsfråga.

Svar på fråga ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag vill först säga att jag inte kände något som helst behov av att rådpläga med utrikesnämnden eller partiledarkonferensen om formuleringen av en passus i en resolution, som tillverkades på några minuter i Strassburg som avslutning på en debatt. Den ståndpunkt som jag å Sveriges vägnar intog är helt inom ramen för vår allmänna politik, och det föreföll mig helt obehövt att ha någon särskild rådplägning hemma om den saken.

Herr Heckscher menar nu, att det var felaktigt att inte biträda uttalandet om att varjehanda ryska framställningar till andra länder innefattade hotelser. Jag undrar om herr Heckscher lagt märke till att den norske statsministern här-omdagen offentligt förklarade, att han accepterade den ryske ministerpresidentens förklaring att skrivelsen icke var avsedd som hot. Jag förstår inte att herr Heckscher kan finna det vara någon särskild anledning för Europarådet att blanda sig i den här frågan och uttala ett sådant bedömande om de olika skrivelser som skickades ut. Varje regering som fått motta en sådan skrivelse har fått ange sin egen reaktion mot den. Att Europarådet skulle blanda sig i den debatten synes mig över huvud taget helt överflödigt.

Lika litet finner jag det vara någon anledning för Sverige att blanda sig i diskussionen om en uppmaning till vissa länder att bibehålla sin försvarsförmåga och försvarsmakt. Vi vet alla att den brittiska regeringen helt nyligen framlagt förslag om avsevärda reduktioner av sina försvarskrafter i Väst-tyskland och att det på grund därav uppstått en livlig debatt. Det har till och med varit en votering om ett mistroendevotum gentemot brittiska regeringen i en annan europeisk organisation. Att Sverige då skulle skynda fram och säga, att England och de andra sta-

terna inte bör minska sin försvarsmakt, det förefaller mig vara en fullständigt opåkallad inblandning från svensk sida. Även på den punkten måste jag anse det vara överflödigt att Europarådet uttalar sig i saken.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Det kanske på denna punkt kan vara skäl att föredra själva ordalydelsen av detta uttalande. Det låter på engelska — det är den texten jag har framför mig — så, att ministerkommittén »emphasizes, in view of the threats to which some Member States have recently been exposed on the part of the U.S.S.R., the necessity of maintaining intact the defensiv powers of free Europe», alltså att det understryker, med hänsyn till de hotelser för vilka vissa medlemsstater nyligen blivit utsatta från Sovjetunionens sida, behovet av att bevara det fria Europas försvarsstyrka intakt.

Formuleringen »hotelser» är en karaktéristik som kommer i en bisats. Det väsentliga i uttalandet är understrykandet av att det är angeläget att det fria Europas försvarskraft bevaras oförminskad.

Nu säger hans excellens utrikesministern, att det skulle vara en opåkallad inblandning, om Sverige skyndade fram för att göra ett uttalande om sådant, som exempelvis skulle sammanhånga med den engelska försvarsfrågans behandling. Det intressanta är att engelska regeringen, såvitt jag vet, var företräd i ministerkommittén och inte betraktade detta som någon opåkallad inblandning, förmodar jag, eftersom de engelska representanterna inte hade någonting emot att biträda formuleringen. Det är alltså inte fråga om att Sverige skulle skynda fram för att göra sig bemärkt med ett uttalande, utan snarare att Sverige skyndar tillbaka för att göra sig bemärkt med att icke göra ett

Svar på fråga ang. redogörelse för regeringens ställningstagande till vissa av Europarådets ministerkommitté fattade beslut

uttalande, som ministerkommitténs övriga medlemmar är fullt beredda att gå med på utan att anse det vara opåkalad inblandning.

Jag får kanske också påpeka, att åtminstone engelska regeringens ståndpunktstagande i vitboken går ut på att det inte är fråga om att minska engelska försvarets styrka som helhet utan om att man skall gå över till andra försvarsmetoder än dem man förut använt.

Den norska regeringens uttalande var mig inte bekant. Jag tackar hans excellens herr utrikesministern för att han påpekade detta för mig. Det förefaller dock möjligen vara fråga om en isolerad företeelse. Jag vet inte att ryska regeringen sagt ifrån att intet av dessa uttalanden skulle betraktas som hotelse.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag tror herr Heckscher inte har uppfattat att det är en bestämd anledning för Sverige att när det kommer fram sådana här uttalanden markera att vi har en annan politik än västmakterna i Europa. Därför anser jag det vara min skyldighet som svenska regeringens delegat att, när annars en misstolkning kunde uppstå, markera ett avståndstagande. Det är inte någon som helst olägenhet utan tvärtom en fördel ur Sveriges synpunkt att göra detta.

Vad sedan beträffar frågan om Englands ställning till resolutionen kanske jag kan lämna en liten upplysning, nämligen att resolutionen i anledning av min kritik formulerades om på denna punkt så att den inte så tydligt skulle uppmana staterna att bibehålla intakt sin försvarskraft. Det är riktigt att England inte gjorde någon reservation efter denna omformulering. Däremot gör-

de Österrike en reservation i fråga om hela resolutionen.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Om nu hans excellens utrikesministern fick resolutionen omformulerad så som han önskade, förvånar det mig att han inte kunde biträda den. Jag tror att svensk medverkan vid en formulering av denna typ är väsentlig och värdefull men att den blir väsentligare och värdefullare om vi är beredda att också stå för de formuleringar vi medverkat till.

Sedan kan jag mycket väl förstå att hans excellens utrikesministern ansett det angeläget att markera skillnaderna mellan Sveriges och andra länders politik. Men det kanske också finns anledning att markera likheterna, där sådana föreligger. Detta synes vara ett fall, där likheterna i intressen var större än olikheterna, eftersom det var tal om att bevara försvarskraften hos det fria Europa, inte om de former för samverkan i vilka denna försvarskraft eventuellt skulle kunna utnyttjas.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Herr Heckscher missförstod mig när han antog att jag hade fått den formulering som jag hade yrkat. Jag sade att det i anledning av min kritik gjordes en omformulering. Denna tillfredsställde en viss del av de andra staterna men ingalunda mig. Det var alltså ett rent missförstånd.

Jag vill sedan bara tillägga, att jag är fullt på det klara med att herr Heckscher har en annan utrikespolitisk inställning än regeringen, så jag förvånar mig inte över att han lägger mera vikt vid att vi så mycket som möjligt följer samma linje som västmakterna än vid att vi följer vår egen linje.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

**Främjande av bostadsförsörjningen
m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 100, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 1 mars 1957, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

II. medgiva, att under budgetåret 1957/58

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, måtte få meddelas intill ett belopp av 655 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande måtte få meddelas intill ett belopp av 125 000 000 kronor,

dels beslut om bidrag till inrättande av pensionärshem måtte få meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

III. för budgetåret 1957/58 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor;

2) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 140 000 000 kronor;

3) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

4) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggan-

de ett investeringsanslag av 560 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor;

c) å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande ett investeringsanslag av 240 000 000 kronor;

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

V. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

VI. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

VII. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

VIII. under femte huvudtiteln för budgetåret 1957/58 anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 111 000 kronor;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 670 000 kronor;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 566 000 kronor;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 753 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 142 av herrar *Fritjof Karlsson* och *Theodor Johansson*,

I: 261 av herr *Birke*,

I: 262 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 353 av herr *Hermansson*,

I: 354 av herr *Lindblom*,

I: 430 av herrar *Eriksson* och *Osvald*,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I: 431 av herr *Axel Svensson m. fl.*,
 I: 436 av herr *Boo*,
 I: 445 av herr *Bergman m. fl.*,
 I: 446 av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.*,
 I: 447 av herr *Mogård*,
 I: 448 av herr *Erik Jansson*,
 I: 449 av herr *Alvar Andersson m. fl.*,
 I: 450 av fröken *Ranmark m. fl.*,
 I: 454 av herr *Edström m. fl.*,
 I: 457 av herr *Ewerlöf m. fl.*,
 I: 458 av herr *Osvald m. fl.*,
 I: 459 av herr *Ohlon m. fl.*,
 I: 460 av herr *Öhman m. fl.*,
 I: 461 av herr *Öhman m. fl.*, samt
 I: 467 av herr *Ohlon m. fl.*

från andra kammaren

II: 180 av herr *Jansson* i Benestad,
 II: 343 av herr *Cassel m. fl.*,
 II: 344 av herr *Magnusson* i Borås,
 II: 449 av herrar *Wedén* och *Gustafson* i Göteborg,
 II: 478 av herr *Carlsson* i Bakeröd,
 II: 541 av herr *Bengtsson* i Halmstad m. fl.,
 II: 555 av herr *Lundberg*,
 II: 561 av herr *Svenning m. fl.*,
 II: 562 av herr *Adamsson m. fl.*,
 II: 563 av fru *Thorsson m. fl.*,
 II: 564 av fru *Thorsson m. fl.*,
 II: 565 av herr *Sköldin m. fl.*,
 II: 566 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.,
 II: 567 av herr *Alemyr m. fl.*,
 II: 577 av herr *Rydén*,
 II: 578 av herr *Hagberg m. fl.*,
 II: 579 av herr *Hagberg m. fl.*,
 II: 580 av herr *Ohlin m. fl.*,
 II: 581 av herr *Ohlin m. fl.*,
 II: 582 av herr *Wedén*,
 II: 583 av herr *Hjalmarson m. fl.*,
 samt

II: 584 av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl.

I de likalydande motionerna I: 261 och II: 344 hade hemställts, att alla s. k. allmännyttiga bostadsföretag skulle vara underkastade upphandlingskungörelsens bestämmelser.

De likalydande motionerna I: 262 och II: 343 utmynnade i en hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med representanter för staten, kreditgivarna, byggnadsföretagarna och fastighetsägarna samt övriga intressenter med uppgift att så skyndsamt att proposition kan föreläggas 1958 års riksdag utarbeta detaljerat förslag för övergång till kreditgarantisystem för bostadsbyggandets finansiering.

I de likalydande motionerna I: 353 och II: 478 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att åstadkomma en mer enhetlig och mindre restriktiv tillämpning av bestämmelserna rörande bostadsbygget på landsbygden.

I de likalydande motionerna I: 354 och II: 449 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla att en undersökning göres med biträde av bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnderna och de kommunala förmedlingsorganen av de svårt trångbodda mångbarnsfamiljernas liksom av de på grund av bostadsbristen splittrade familjernas antal och bostadsförhållanden, dels ock med instämmande i de i motionen anförda synpunkterna på angelägenheten av effektivare åtgärder för att stödja ovan nämnda hushållsgrupper anhålla, att den nu pågående bostadspolitiska utredningen måtte få i uppdrag att snabbt undersöka möjligheterna att lämna ett begränsat statligt stöd till genom kommunernas försorg individuellt prövade och av kommunerna utgivna särskilda bostadsbidrag.

I motionen I: 430 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 måtte besluta att kostnader för extra grundförstärkning täckes genom ett tillägg i varje särskilt fall utöver de föreslagna kapitalsubventionerna om 3 000 resp. 5 000

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kronor per studentrum, och att erforderliga medel härför må bestridas inom ramen för bostadssstyrelsens anslag.

I de likalydande motionerna I: 431 och II: 541 hade motionärerna föreslagit, att »riksdagen utöver de ramar som föreslagits i prop. nr 100 ger regeringen rätt att igångsätta ytterligare 5 000 bostadslägenheter i flerfamiljshus, som skall fördelas på orter där arbetslöshet råder bland byggnadsarbetarna eller där sådan kan förväntas inträffa och där man önskar använda sig av detta nya system. Rantegarantien för lån till detta slag av hus skall ligga 1 % högre än vad som kommer att gälla för lån i övriga flerfamiljshus under budgetåret 1957/58. I övrigt gäller för dessa hus samma regler som för övriga flerfamiljshus som uppförts med statliga lån.»

I motionen I: 445 och den därmed likalydande II: 562 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning av frågan hur en tryggad bottenlånegivning bör ordnas för de bostadsprogram som riksdagen fastställer.

I de likalydande motionerna I: 446 och II: 564 hade hemställts, att riksdagen, med ändring av vad som på denna punkt föreslås i proposition nr 100, måtte besluta att familjebostadsbidrag efter sedvanlig inkomstprövning skall utgå även till familjer med barn under 18 år, som erhåller fortsatt skolutbildning.

I de likalydande motionerna I: 447 och II: 561 hade hemställts, att riksdagen med bifall till motionerna måtte besluta att nuvarande räntesatser på de statliga tertiär- och egnahemslånen liksom garantiräntorna för underliggande primär- och sekundärlånen bibehållas; att räntan på tertiär- och egnahemslånen skall vara bunden; att nuvarande amorteringstider för flerfamiljshus av sten bibehållas; att tidigare beviljade tilläggs lån efterskänkes i fråga om bo-

stadsrättsföreningar; att räntefri stående del samt ränteeftergift skall kunna utgå till statsbelånade egnahem med en bostadslägenhetsyta upp till 125 m²; att familjebostadsbidrag liksom hittills skall kunna utgå till bidragsberättigade familjer boende i hus tillkomna med stöd från lånefonden för mindre bemedlade barnrika familjer även om lägenhetsytan något skulle understiga 50 m²; samt att i den händelse riksdagen beslutar om höjda räntesatser, den högre garanterade räntan på underliggande krediter för flerfamiljshus skall tillämpas tidigast 1 januari 1958.

I de likalydande motionerna I: 448 och II: 565 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att den garanterade räntan för primär- och sekundärlån förblir oförändrad, att tertiärlåneräntan förblir oförändrad, att amorteringstiden för tertiärlån ändras från 40 till 35 år samt att det maximerade »lånetaket» för egnahemslån höjes till 60 000 kronor för Stor-Stockholm och andra i kostnadshänseende jämförbara orter.

De likalydande motionerna I: 449 och II: 566 utmynnade i en hemställan »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 100 till grund för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen måtte A. uttala 1) att bostadsbyggandet i nuvarande läge icke må ges prioritet i kreditavseende; 2) att de ortsdifferentierade tilläggs lånen tills vidare må bibehållas och att, därest desamma senare avskaffas, detta må ske samtidigt med ändring av belåningsvärdena för stockholms- och göteborgsområdena i enlighet med vad i motionerna förordats; B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga 1) att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag framlägger förslag till sådan höjning av räntan på tertiärlån och egnahemslån samt sådan avveckling av ränteeftergiften beträffande primär- och sekundärlån, att ifrågasvarande bostads-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

låneräntor kommer i paritet med den allmänna bottenlåneräntan, därest paritet icke uppnås genom allmän räntesänkning; 2) att Kungl. Maj:t måtte pröva vidtagande av sådana åtgärder, att bebyggelsen på landsbygden främjas på sätt som avsågs i nämnda uttalande av 1953 års riksdag; C. besluta 1) att räntesubvention icke må utgå till byggnadsföretag, som finansieras utan hjälp av statliga lån; 2) att egnahemslån med räntefri stående del samt ränteftergift må kunna beviljas även för nybyggnad, vars lägenhetsyta överstiger 110 kvm men inte 125 kvm, därest den större lägenhetsytan motiveras av särskilda skäl, såsom i motionerna angivits; samt D. även beakta vad i motionerna i övrigt anförts».

I motionerna I: 454 och II: 567, som voro av samma lydelse, hade föreslagits »att riksdagen måtte besluta att subventioner till uppförande av studentbostadshus av kategorihuskaraktär tills vidare fastställas till 7 500 kronor per rum och att kostnaderna för extra grundförstärkning vid byggande av studentbostadshus inte skall belasta hyrorna i dessa hus».

I de likalydande motionerna I: 457 och II: 583 hade yrkats »att riksdagen måtte besluta, 1) att räntefri stående del av egnahemslån icke skall behöva återbetalas i andra fall än då egnahemmet försålts med vinst, dock endast i den mån köpeskillingen överstigit senast åsatt taxeringsvärde, och i intet fall, om det räntefria stående lånet innehafts mer än 10 år; 2) att tertiärlån, som utlämnas tidigast den 1 juli 1957, skall beviljas upp till 85 procent av den totala produktionskostnaden mot enbart in-teckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformen, samt upp till 97 procent för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 92 procent för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industri-företag eller annat företag av motsva-

rande ekonomisk styrka; 3) att de ortsdifferentierade tilläggslånen (kungörelse 587:1948) för hus, färdigställda tidigast den 1 oktober 1957, skall upphöra att utgå; 4) att räntegarantien från och med den 1 juli 1957 skall grundas på en räntesats av 4,5 procent för hus färdigställda den 1 januari 1951 och 4 procent för senare färdigställda hus; 5) att räntegarantien skall upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å 10 år utgått; 6) att räntesatsen å från lånefonden för bostadsbyggande tidigast den 1 juli 1957 utlämnade tertiärlån samt räntebärande egnahemsoch förbättringslån skall anknytas till normalräntan för statens fasta upplåning; 7) att lån, som utlämnas tidigast den 1 juli 1957 till kommunala och s. k. allmännyttiga företag eller kooperativa företag, i den mån de överstiger 85 % av belåningsvärdet, skall löpa med en ränta, som med en procent överstiger gällande tertiärlåneränta, samt amorteras å 25 år; 8) att räntefri stående del av egnahemslån för fastighet, som färdigställs tidigast den 1 oktober 1957, skall utgöra 3 000 kronor; 9) att familjebostadsbidrag skall utgå till alla ur standardsynpunkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret; 10) att till *Lånefonden för bostadsbyggande* anvisas ett investeringsanslag av 550 000 000 kronor».

I de likalydande motionerna I: 458 och II: 584 hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 100 måtte besluta, dels att tilläggslånet till uppförande av studentbostadshus fastställas till 7 500 kronor per rum i kategorihus och 5 000 kronor per rum i vanliga flerfamiljshus på orter med de högsta byggnadskostnaderna samt de lägre belopp som är betingade av byggnadskostnaderna på övriga orter, dels ock att studentorganisationer eller andra organ som producerar särskilda studentbostäder för gifta studenter skall erhålla statliga lån upp till 100 % av byggnadskostnaderna».

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Motionerna I: 459 och II: 580, som voro likalydande, utmynnade i en hemställan »att riksdagen 1) måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att minst 260 000 lägenheter bör byggas under de närmaste fyra budgetåren, varav 62 000 bör igångsättas under nästa budgetår och 65 000 under det därpå följande året; 2) måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snabbutredning av vilka åtgärder som från Kungl. Maj:ts och kommunernas sida kan vidtagas för att underlätta för byggnadsarbetare på orter, där ingen bostadsbrist råder, att flytta till orter med svår bostadsbrist; 3) beslutar att tertiärlånets övre gräns sänkes till 97 procent av avkastningsvärdet för företagsformer som nu får låna upp till 100 procent samt till 92 procent för kooperativa företag som nu får låna upp till 95 procent; 4) fastställer räntan på tertiärlån och egnahemslån till 4 procent för lån som utbetalas efter 1 juli 1957 samt beslutar att övergång till obunden ränta för dessa lån skall ske från samma tidpunkt; 5) beslutar att ränteeftergifterna för bottenlån samt tilläggs lån till flerfamiljshus från och med nästa budgetår skall ersättas med löpande schablonbidrag enligt i motionen angivna riktlinjer; 6) beslutar att den räntefria stående delen av egnahemslån skall inkomstprövas på sätt i motionen anges för egnahem som igångsättes efter 1 januari 1958; 7) beslutar avslå Kungl. Maj:ts förslag om sänkning av nu gällande maximiya å egnahem, på vilka statliga egnahemslån beviljas; 8) beslutar att till företag som igångsättes tidigast 1 januari 1958 lämna statliga tertiärlån mot inteckningar upp till 85 procent av avkastningsvärdet mot 4 procents ränta, samt att topplån mot 5 procents ränta lämnas mot inteckningar som ligger mellan 85 och 92 procent för kooperativa företag och mellan 85 och 97 procent för kommunala och s. k. allmännyttiga företag; 9) beslutar att familjebostadsbidrag från 1 januari

1958 skall kunna utgå även till boende i godtagbara lägenheter som färdigställt före 1 januari 1942; 10) beslutar avslå Kungl. Maj:ts förslag om slopande av bestämmelsen om rätt i vissa fall till familjebostadsbidrag för familjer med barn över 16 år; 11) måtte medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut dels angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 780 000 000 kronor och dels angående lån från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande intill ett belopp av 75 000 000 kronor, innebärande en sammanlagd ökning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 75 000 000 kronor; 12) måtte för budgetåret 1957/58 anvisa a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* ett förslagsanslag av 96 000 000 kronor samt till *Bostadsrabatter* ett förslagsanslag av 143 000 000 kronor, b) å kapitalbudgeten under statens lånefonder dels till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 725 000 000 kronor och dels till *Räntefria lån till bostadsbyggande* 100 000 000 kronor».

I de likalydande motionerna I: 460 och II: 578 hade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, punkten I, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjning av räntan för tertiär- och egnahemslån från 3 till 4 procent; att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjning av räntegarantien med 0,5 procent; att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om förkortning av amorteringstiden för de statliga tertiärlånen; att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om återbetalning av tilläggslånen; samt att riksdagen under punkten III a) 1) i Kungl. Maj:ts förslag måtte å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett anslag till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* av 180 000 000 kronor.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I de likalydande motionerna I: 461 och II: 579 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetande av en femårsplan för bostadsförsörjningen, som tar sikte på en nyproduktion av bostadslägenheter på 70 000 till 75 000 om året.

I motionen II: 555 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att avslå Kungl. Maj:ts förslag om att räntan på tertiärlån och egnahemslån skall höjas från i allmänhet 3 till 4 procent och att den av staten »garanterade» räntan på primär- och sekundärlån skall höjas med 0,5 procent samt att amorteringstiden för tertiärlån förkortas, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett skyndsamt förslag om effektiva åtgärder för stävjandet av jordvärdestegringen å tomtmark, samt att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för att skydda bostadsbyggandet mot de höga arkitekt- och kontrollarvodena och den standardförsämring som under senare tid påbörjats.

I motionen II: 577 hade föreslagits, att riksdagen måtte dels besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att bestämmelserna i fråga om högsta belåningsvärde för statligt belånade flerfamiljshus sänkes med 5 %, dels ock besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning avseende praktisk byggforskning efter de linjer i lagarbetets form, som uppdragits i motionen.

I motionen II: 582 hade hemställts, »att riksdagen beslutar 1) att amorteringen av fr. o. m. 1951 beviljade tillläggs lån till flerfamiljshus till vidare skall bestämmas till ett belopp motsvarande det kapitaliserade värdet av högst två kronor, i stället för enligt Kungl. Maj:ts förslag en krona, per m² lägenhetsyta och i övrigt ske enligt Kungl. Maj:ts förslag; 2) att den garanterade räntan för bottenlån till bostadshus skall i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hö-

jas med 0,5 procent men med den ändringen att den garanterade räntan för hus påbörjade efter den 1 januari 1957 och under nästkommande budgetår skall förbli oförändrad; 3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av att det i motionen berörda problemet beträffande olika hyresnivåer i flerfamiljshus närmare undersökes».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. beträffande främjande av ett effektivare bostadsbyggande med avslag å motionerna II: 555 och II: 577, såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anförde;

II. beträffande åtgärder i fråga om bostadsbyggandets storlek med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 431 och II: 541, I: 461 och II: 579 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

III. beträffande principerna för avveckling av de generella subventionerna med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 566, såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anförde;

IV. beträffande principerna för höjning av hyrorna i äldre flerfamiljshus i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 582, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde;

V. avslå i motionerna I: 354 och II: 449 framställt yrkande om utredning av möjligheterna att komplettera de statliga familjebostadsbidragen med kommunala bidrag;

VI. beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning med avslag å motionerna I: 449 och II: 566 samt I: 467 och II: 581, förstnämnda bägge motioner, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

VII. bifalla i motionerna I: 445 och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 562 framställt yrkande om utredning av frågan hur en tryggad bottenlångivning borde ordnas för de bostadsprogram, som riksdagen fastställde;

VIII. avslå i motionerna I: 262 och II: 343 framställt yrkande beträffande övergång till kreditgarantisystem på bostadsområdet;

IX. beträffande tillämpningen av bestämmelserna om bostadsbyggandet på landsbygden med avslag å motionerna I: 353 och II: 478 samt I: 449 och II: 566, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

X. beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på allmännyttiga bostadsföretag med avslag å motionerna I: 261 och II: 344 godkänna vad utskottet anför;

XI. beträffande ränte- och amorteringsvillkoren för tertiärlån till flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 436, II: 555, I: 447 och II: 561, I: 460 och II: 578, I: 448 och II: 565, I: 457 och II: 583 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda elva motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XII. beträffande övre belåningsgränserna för tertiärlån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 457 och II: 583 samt I: 459 och II: 580, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XIII. beträffande den för primär- och sekundärlån till flerfamiljshus »garanterade» räntan med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 555, II: 582, I: 447 och II: 561, I: 448 och II: 565, I: 460 och II: 578 samt I: 457 och II: 583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XIV. beträffande avveckling av det ortsdifferentierade tilläggslånet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 566 samt I: 457 och II: 583, samtliga mo-

tioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XV. avslå i motionerna I: 459 och II: 580 framställt yrkande att tilläggslånet och ränteeftergiften skulle ersättas med ett löpande schablonbidrag;

XVI. beträffande räntevillkoren för egnahemslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 555, I: 447 och II: 561, I: 457 och II: 583, I: 459 och II: 580 samt I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XVII. avslå i motionerna I: 457 och II: 583 framställt yrkande om sänkning av den räntefria stående delen av egnahemslån;

XVIII. avslå i motionerna I: 459 och II: 580 framställt yrkande om inkomstprövning av den räntefria stående delen av egnahemslån;

XIX. beträffande maximiyta som villkor för egnahemslån med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 449 och II: 566 ävensom med bifall till motionerna I: 447 och II: 561 samt I: 459 och II: 580, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför;

XX. avslå i motionerna I: 457 och II: 583 framställt förslag beträffande återbetalning av räntefri stående del av egnahemslån;

XXI. beträffande högsta belåningsvärdet för småhus i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 448 och II: 565, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XXII. beträffande den för bottenlån till småhus »garanterade» räntan med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 555, I: 447 och II: 561, I: 448 och II: 565, I: 457 och II: 583 samt I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anför;

XXIII. beträffande ränteeftergift till

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

privatfinansierade bostadsbyggnadsföretag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 566, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXIV. beträffande återbetalning av tillägglånen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 561, I: 460 och II: 578 samt II: 582, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXV. beträffande villkoren för familjebostadsbidrag till hushåll med två eller flera barn med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 142 och II: 180, I: 457 och II: 583 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXVI. beträffande familjebostadsbidrag till familjer och ensamstående med ett barn med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 450 och II: 563 godkänna vad utskottet anfört;

XXVII. beträffande slopande av familjebostadsbidrag för barn över 16 år med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 446 och II: 564 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXVIII. beträffande lån och bidrag till studentbostäder i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 454 och II: 567, I: 458 och II: 584 samt I: 430 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XXIX. beträffande statsbidrag till pensionärsbostäder belägna i vanliga flerbostadshus i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XXX. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under I.—XXIX.,

med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i utlåtandet anfört godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar;

XXXI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 460 och II: 578 samt I: 459 och II: 580, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor;

XXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, till *Bostadsrabatter* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 140 000 000 kronor;

XXXIII. till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

XXXIV. medgiva, att under budgetåret 1957/58 beslut om bidrag till inrättande av pensionärshem finge meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

XXXV. till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor;

XXXVI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 655 000 000 kronor;

XXXVII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 459 och II: 580 samt I: 457 och II: 583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 560 000 000 kronor;

XXXVIII. till *Lånefonden för maskin-*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

anskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1957/58 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor;

XXXIX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 125 000 000 kronor;

XXXX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, till *Räntefria lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 240 000 000 kronor;

XXXXI. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet förordats;

XXXXII. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

XXXXIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet förordats;

XXXXIV. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

XXXXV. under femte huvudtiteln för budgetåret 1957/58 anvisa

1) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 4 111 000 kronor;

2) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 670 000 kronor;

3) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 3 566 000 kronor;

4) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 753 000 kronor;

XXXXVI. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna I.—XXXXV. särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande åtgärder i fråga om bostadsbyggandets storlek

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort under punkten II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 431 och II: 541, I: 461 och II: 579 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

b) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet i samma punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 431 och II: 541, I: 461 och II: 579 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

c) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet under II bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 431 och II: 541 samt I: 461 och II: 579 samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

2) beträffande avveckling av de generella subventionerna

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet under III bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 566, såvitt de berörda denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet i samma punkt bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 449 och II: 566, såvitt de berörde denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

c) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet beträffande punkt III bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 566, såvitt de berörde denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

d) av herr *Persson* i Växjö, utan angivet yrkande;

3) beträffande höjning av hyrorna i äldre flerfamiljsbus

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet under IV bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 582, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att viss del av utskottets yttrande bort ha i reservationen angiven lydelse;

4) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under V föreslå riksdagen att bifalla i motionerna I: 354 och II: 449 framställt yrkande om utredning av möjligheterna att komplettera de statliga familjebostadsbidragen med kommunala bidrag;

2 — Andra kammarens protokoll 1957. Nr 18

5) beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 449 och II: 566 samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 581, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under VI föreslå riksdagen att, med bifall till motionerna I: 449 och II: 566 samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 581, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

c) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 449 och II: 566 samt I: 467 och II: 581, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

6) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under VII avslå i motionerna I: 445 och II: 562 framställt yrkande om utredning av frågan hur en tryggad bottenlångivning borde ordnas för de bostadsprogram, som riksdagen fastställde;

7) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka beträffande övergång till kreditgarantisystem på bostadsområdet ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under VIII, med bifall till motionerna I: 262 och II: 343, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

8) av herrar *Boman, Sundelin, Pålsson, Ragnar Bergh, Nils Theodor Lars-*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

son, Anders Johansson, Skoglund i Doverstorp, Malmborg, Ståhl, Widén, Nilsson i Göingegården, Cassel, Gustafsson i Skellefteå och Hansson i Skegrie, vilka beträffande tillämpningen av bestämmelserna om bostadsbyggandet på landsbygden ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under IX, i anledning av motionerna I: 353 och II: 478 samt med bifall till motionerna I: 449 och II: 566, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

9) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Cassel, vilka* beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på allmännyttiga bostadsföretag ansett att utskottet under X bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 261 och II: 344, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

10) beträffande ränte- och amorteringsvillkoren för tertiärlån till flerfamiljshus

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Cassel, vilka* ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XI, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 436, II: 555, I: 447 och II: 561, I: 460 och II: 578, I: 448 och II: 565, I: 459 och II: 580 ävensom med bifall till motionerna I: 457 och II: 583, sistnämnda elva motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

b) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widén och Gustafsson i Skellefteå, vilka* ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XI, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 436, II: 555, I: 447 och II: 561, I: 460 och II: 578, I: 448 och II: 565, I: 457 och II: 583 ävensom med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, sist-

nämnda elva motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

11) beträffande övre belåningsgränserna för tertiärlån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Cassel, vilka* ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte under XII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 459 och II: 580 ävensom med bifall till motionerna I: 457 och II: 583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

b) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widén och Gustafsson i Skellefteå, vilka* ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte under XII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

12) av herrar *Ragnar Berg, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Cassel, vilka* beträffande den för primär- och sekundärlån till flerfamiljshus »garanterade» räntan ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XIII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 555, II: 582, I: 447 och II: 561, I: 448 och II: 565, I: 460 och II: 578 ävensom med bifall till motionerna I: 457 och II: 583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

13) beträffande avveckling av det ortsdifferentierade tilläggslånet

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Cassel, vilka* ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XIV, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med avslag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

å motionerna I: 449 och II: 566, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XIV, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 449 och II: 566 ävensom med avslag å motionerna I: 457 och II: 583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

14) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XV bifalla i motionerna I: 459 och II: 580 framställt yrkande att tilläggslånet och ränteeftergiften skulle ersättas med ett löpande schablonbidrag;

15) beträffande räntevillkoren för egnahemslån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottet under XVI bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med avslag å motionerna II: 555, I: 447 och II: 561, I: 459 och II: 580 samt I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte under XVI, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580 ävensom med avslag å motionerna II: 555, I: 447 och II: 561, I: 457 och II: 583 samt I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

16) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att under XVII bifalla i motionerna I: 457 och II: 583 framställt yrkande om sänkning av den räntefria stående delen av egnahemslån;

17) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte under XVIII bifalla i motionerna I: 459 och II: 580 framställt yrkande om inkomstprövning av den räntefria stående delen av egnahemslån;

18) av herrar *Boman, Sundelin, Ragnar Bergh, Anders Johansson, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg, Ståhl, Widén, Nilsson* i Göingegården, *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XX bifalla i motionerna I: 457 och II: 583 framställt förslag beträffande återbetalning av räntefri stående del av egnahemslån;

19) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka beträffande den för bottenlån till småhus »garanterade» rântan ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XXII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med avslag å motionerna II: 555, I: 447 och II: 561, I: 448 och II: 565 samt I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

20) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XXIII, med bifall till motionerna I: 449 och II: 566, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande ränteeftergift till privatfinansierade bostadsbyggnadsföretag;

21) av herrar *Boman, Sundelin, Rag-*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nar *Bergh, Anders Johansson, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg, Ståhl, Widén, Nilsson* i Göingegården, *Cassel och Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande villkoren för familjebostadsbidrag till hushåll med två eller flera barn ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XXV, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med avslag å motionerna I: 459 och II: 580 samt I: 142 och II: 180, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

22) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén och Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande slopande av familjebostadsbidrag för barn över 16 år ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att under XXVII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 446 och II: 564 samt I: 459 och II: 580, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

23) av herrar *Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Ragnar Bergh, Rikard Svensson, Mossberger, Söderberg, Skoglund* i Doverstorp, *Åkerström, Thapper, Svensson* i Alingsås, *Cassel, Almgren* och *Hansson* i Skegrie, vilka beträffande lån och bidrag till uppförande av studentbostäder ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XXVIII, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 454 och II: 567, I: 458 och II: 584 samt I: 430, godkänna vad reservanternas anförts;

24) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén och Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 14) betecknade reservationen utskottet bort föreslå riksdagen att under XXXI, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till mo-

tionerna I: 459 och II: 580 ävensom med avslag å motionerna I: 460 och II: 578, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till *Kapitalmedelsförluster och räntefästigheter å vissa bostadsbyggnadslån* för budgetåret 1957/58 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 96 000 000 kronor;

25) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén och Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 1 c) betecknade reservationen utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XXXVI, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, måtte få meddelas intill ett belopp av 780 000 000 kronor;

26) beträffande anslaget till Lånefonden för bostadsbyggande

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 11 a) betecknade reservationen utskottet bort föreslå riksdagen att under XXXVII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 457 och II: 583 ävensom med avslag å motionerna I: 459 och II: 580, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 550 000 000 kronor;

b) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmberg, Ståhl, Widén och Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 14) betecknade reservationen utskottet bort föreslå riksdagen att under XXXVII, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580 ävensom med avslag å motionerna I: 457 och II:

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

583, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 725 000 000 kronor;

27) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 25) betecknade reservationen utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under XXXIX, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut angående lån från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande måtte få meddelas intill ett belopp av 75 000 000 kronor;

28) av herrar *Boman, Sundelin, Anders Johansson, Malmborg, Ståhl, Widen* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 26 b) betecknade reservationen utskottet bort föreslå riksdagen att under XXXX, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 459 och II: 580, såvitt nu vore i fråga, till *Räntefria lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det betänkande som statsutskottet har lämnat rörande bostadsfrågan är som synes försett med reservationer på inte mindre än 28 punkter. Under flertalet av reservationerna återfinns mitt namn.

Dessa många särmeningar skulle kunna ge dem som inte är helt initierade ett intryck av att det allt fortfarande råder en djup och varaktig söndring rörande detta centrala ekonomiska och sociala problem, men det förhåller sig

inte riktigt på det sättet. Tvärtom är det så lyckligt, att bostadsfrågan håller på att avpolitiseras. De motsättningar som finns kvar berör — fränsett en särskild stridsfråga, som jag längre fram skall komma till — inte längre de grundläggande principerna — rörande dessa grundläggande principer är man nästan helt enig — utan skiljaktigheterna avser framför allt nyanser, den takt i vilken man anser att omställningen skall ske och en rad specialproblem.

Vi har sålunda alla kunnat samlas omkring vissa kardinala tesor. Jag skall nöja mig med att räkna upp tre av dem, nämligen för det första att bostadsbristen inte kan bringas ur världen utan att problemet angripes samtidigt från både efterfrågesidan och tillgångssidan, d. v. s. utan att vi kommer över till en mera realistisk prissättning på bostäder och samtidigt stimulerar nyproduktion. För det andra: möjligheten att uppnå ökad bostadsproduktion hänger framför allt på två ting, nämligen dels framgången hos de strävanden som söker tvinga ned byggnadskostnaderna, dels utsikterna att få till stånd ett ökat sparande både generellt och särskilt inriktat på bostadsproduktionen. För det tredje: Tiden är nu mogen att avveckla utgående generella subventioner för att i stället koncentrera samhällets stöd till barnfamiljer och andra i form av inkomstprövade bostadsrabatter.

Så här långt är vi alltså ense, och jag tycker det är vackert så. Personligen är jag glad att denna enighet har kunnat nås utan att jag behövt nämnvärt ändra den inställning jag under flera år försökt göra mig till tolk för.

Vad som skiljer oss åt är emellertid först och främst frågan om takten när det gäller avveckling av de generella subventionerna. Där har vi på högerhåll ansett oss böra föreslå, att man skall gå fram snabbare än vad socialministern har lyckats göra. Men skillnaden är inte på något sätt uppseende-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

väckande. Vi vill precis som socialministern tills vidare behålla en tertiärlåneränta som är så låg, att den i sig innebär en kraftig subvention. Socialministern har föreslagit att denna ränta skall läggas vid 4 procent. Vi har sagt att den skall anknyta till gällande normallåneränta för statens fasta upplåning, vilken för närvarande är densamma, nämligen 4 procent. Vilken väg man än väljer, kommer man i nuläget att bibehålla en subvention på tertiärlånen av minst 2 procent, eftersom räntan på så högt liggande fastighetslån torde vara minst 6 procent i öppna marknaden. Här är vi alltså överens.

Vi vill vidare liksom socialministern behålla en viss trögrörlighet hos räntan på underliggande lån, så att dessa räntor inte varierar lika snabbt inför tillfälliga fluktuationer som övriga räntor på kapitalmarknaden.

Olikheter mellan utskottsmajoriteten och oss är dels att vi liksom redan 1951 års bostadsutredning och liksom den bostadspolitiska utredning, som avgav sitt betänkande i höstas, är övertygade om att de ortsdifferentierade tilläggs-lånen bör bort och att de bör bort redan nu, dels att räntegarantien för underliggande lån bör höjas med 1 procent i stället för med en halv procent som departementschefen har föreslagit.

Låt mig först säga några ord om de ortsdifferentierade tilläggs-lånen! Man var inom bostadspolitiska utredningen överens om att denna subventionsform är i högsta grad irrationell. Den kom till för cirka 15 år sedan för att man på småorter, där bostadsvanorna tidigare varit enkla och hyrorna följaktligen blygsamma, inte skulle finna kostnaderna avskräckande höga för att bo i de nyuppförda husen med deras av staten fastlagda, över hela riket enhetliga standard. Fördenskull sköt man till statsmedel, så att det skulle bli nästan lika billigt att bo i de nya husen som det varit att bo i de gamla. Följden har blivit, att den bostadskostnad, som

hyresgästen direkt får betala på de subventionerade orterna, blir billigare än motsvarande kostnader på orter, där några tilläggs-lån inte utgår. Man har med andra ord tvingat fram en högre standard på dessa speciellt omhuldade orter men ändå sökt hålla hyrorna så låga som om denna standardhöjning inte hade ägt rum. Graden av subvention blir på detta sätt olika på olika orter i landet. Vissa av dem får högre subventioner, inte därför att de var så dyra, utan därför att de var så billiga.

Detta kunde kanske till nöds försvaras i mitten på 1940-talet när det gällde att undvika en plötslig höjning av de då gängse bostadskostnaderna på de små orterna, men nu, 15 år efteråt, när byggnadskostnaderna i stort sett utjämnats över landet, är det orimligt att behålla systemet, detta i synnerhet som löneskillnaden mellan olika orter i dag är väsentlig mindre än den var när systemet infördes. Vi skall nog komma ihåg, att denna ortsdifferentiering icke följer dyrortsgrupperingen — snarare tvärtom.

I den mån man över huvud taget ännu någon tid skall ha generella subventioner till flerfamiljshus, så anser jag att man där bör följa samma system som hela tiden gällt för subventioner till egnahem, nämligen att graden av subventioner i princip skall vara lika överallt. Att använda skattepengar för att under längre tid hålla bostadskostnaderna nere för dem, som bor i vissa speciella städer och samhällen, men inte för andra, förefaller mig meningslöst. Det är heller inte någon oskyldig lek, eftersom det kostar skattebetalarnas inemot 50 miljoner kronor om året.

Så några ord om räntegarantien. Räntegarantien innebär, att staten lovar byggherren att betala vad denne byggherre kan få lov att utge utöver en viss räntesats för sina bottenkrediter. Hittills har denna räntegaranti legat vid en tröskel av 3.5 procent, när det gäller hus byggda före den 1 januari 1951,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och 3 procent för hus, som är byggda efter detta datum. Denna räntesats gäller primärlånet. För sekundärlånen ligger tröskeln 0,5 procent högre. Eftersom räntan i öppna marknaden ligger ungefär vid 5 procent för bottenlånen, så innebär räntegarantien i dess nuvarande omfattning, att staten för de nya husen får betala mellanskillnaden mellan 3 procent och cirka 5 procent, d. v. s. cirka 2 procent av räntan för bottenlånen stannar på skattebetalarna. Staten bär därmed mer än en tredjedel av räntekostnaderna. Denna generositet kostar staten vid fullt pådrag ett par hundra miljoner kronor om året. Man har beräknat att den 1961/62 kommer att kosta 170 miljoner kronor för egna- hem och flerfamiljshus tillsammans.

Departementschefen föreslår nu att trösklarna för primär- och sekundärlånen skall höjas med 0,5 procent, d. v. s. primärlånens räntetröskel skulle stiga från 3 till 3,5 procent. Bostadspolitiska utredningen hade enat sig om detta som en första etapp men ville att man redan nu skulle binda sig för att hyresåret 1959/1960 ta ännu ett steg och höja med ytterligare 0,5 procent. Garantien skulle därmed gå upp till 4 procent.

Vi har på vårt håll övervägt detta problem, och vi har kommit till det resultatet, att en räntegaranti vid 4 procent redan i nuläget innebär tillräcklig trygghet för bostadsproduktionen och för en någorlunda jämn hyresutveckling. Vi har därför ansett oss böra föreslå en höjning av räntetröskeln upp till 4 procent för primärlån och 4,5 procent för sekundärlån från och med 1 juli 1957. Detta gäller sådana hus, som är färdigställda efter den 1 januari 1951.

Jag ber, herr talman, att få rätta till ett feltryck, som dessvärre har insmugit sig i utskottets utlåtande. När vår motion refereras på s. 42, står det exakt och riktigt återgivet, att denna räntehöjning till 4 procent gäller hus färdigställda efter 1 januari 1951, men

när det sedan i samband med utskottets skrivning på s. 54 refereras på nytt, så har det blivit ett litet förargligt fel. Där står nämligen, att det skall gälla hus byggda fram till den 1 januari 1958, och det är inte riktigt. Det har vi inte yrkat. Sedan har vi dessvärre, när vi skrev vår reservation, följt utskottets utlåtande, så att det har blivit fel även i reservationen. Det skall alltså i reservationen inte stå »1 januari 1958» utan »1 januari 1951». Jag ber att få ändra reservationen på denna punkt, så att det blir riktigt.

Vid bedömandet av vårt förslag om en sådan höjning med 0,5 procent högre än vad departementschefen tänkt sig bör man komma ihåg, att en höjning av den garanterade räntan med 0,5 procent enligt departementschefens utsago medför en ökning av ränteutgifterna för statsbelånade hus med ett belopp, som motsvarar 5 å 6 procent på hyrorna och att detta i sin tur innebär vad departementschefen kallar — och detta med full rätt — en »obetydlig» ökning av konsumentprisindex. Även för den familj, som själv drabbas av en sådan räntehöjning, är detta ett mindre ont än den ständigt pågående urholkning av penningvärdet, som blir en följd av de oavslåtligen stigande statsutgifterna. I längden måste det bli billigare för hyresgästerna att betala någorlunda realistiska räntor och hyror än att oavbrutet få vidkännas ökade kostnader för livets alla övriga behov.

På den punkten vill jag säga att bondeförbundarna förefaller mig litet säregna i sitt ställningstagande. De vill inte nu gå med på vårt förslag att höja räntetröskeln på bottenlånen från 3,5 till 4 procent. Men de är karska nog att säga, att vi från och med nästa år bör höja alla räntor, både tertiärlåneräntan och bottenlåneräntan för bostadshus, så att de kommer upp i nivå med den allmänna bottenlåneräntan, d. v. s. de skulle höjas till 5 procent. Då skulle man, om man följer deras mening, näs-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ta år ta ett skutt från de 3,5 procent, som departementschefen föreslagit, till 5 procent, d. v. s. man skulle på en gång höja räntan för alla bostadslån med 1,5 procent. Det är säkerligen farligt att gå så hastigt fram, och det vill vi inte göra. Även bondeförbundet borde tänka på konsekvenserna av ett sådant handlande. Höjer vi räntorna på bostadslånen på det sättet, är det väl fara värt att det kommer att framställas krav på att räntorna på de andra statliga lån, som är utlämnade, också skall läggas i nivå med gällande marknadsräntor.

För att få fram nysparande för bostadsändamål föreslog bostadspolitiska utredningen att man borde försöka få till stånd en egen insats i s. k. allmännyttiga hus och en ökad egen insats i kooperativa hus. Den saken var utredningen enig om. För att uppnå detta ville utredningen sänka tertiärlånen i de allmännyttiga husen från 100 till 97 procent av fastighetens avkastningsvärde. Mellanskillnaden — de 3 procenten — tänkte man sig att de som finge bo i fastigheten skulle tillskjuta i lämplig form eller, där det icke vore möjligt, att kommunerna skulle tillhandahålla inte med lånemedel utan med skattemedel. För de kooperativa fastigheterna skulle tertiärlånets övre gräns komma att ligga vid 92 procent i stället för som nu 95 — egeninsatsen skulle alltså bli 8 procent i stället för 5 procent.

Departementschefen har ännu inte vågat sig på detta förslag och har motiverat sin försiktighet med att systemet med högsta belåningsvärden redan har inneburet, att vederbörande byggföretag fått lov att ställa ganska vittgående krav på egna insatser för att täcka mellanskillnaden mellan faktisk produktionskostnad och belåningsvärde. Detta högsta belåningsvärde har emellertid kommit till stånd för att tvinga ned byggnadskostnaderna, vilka departementschefen liksom vi alla finner orimligt höga, och har inte haft till

syfte att framkalla ett ökat sparande. Enligt min uppfattning måste man redan nu realisera bostadspolitiska utredningens förslag i denna del, eftersom vi har ett trängande behov av att få fram nysparande för att hålla produktionen av nya bostäder i gång. Man kan göra det utan risk, emedan den nedpressning av byggnadskostnaderna som systemet med högsta belåningsvärde syftat till bör kunna genomföras ganska snabbt.

Kravet på egna insatser vid alla former av bostadsproduktion måste omgående fullföljas. Men, herr talman, här kommer jag in på den fråga, där meningarna verkligen går isär och där helt olika principer bryter sig mot varandra. Departementschefen föreslår att i fortsättningen de olika kommunerna skall få sina kvoter, inte längre i form av ett visst antal lägenheter utan i form av en viss medelsram, en viss summa tertiärlån som kommunen själv får hushålla med. Detta finner vi både sunt och riktigt. Men sedan gör departementschefen ett uttalande, som vi inte kan acceptera, av ungefär den innebörden att om en kommun för att så att säga dryga ut sin kvot försöker få de nya husen att i största möjliga utsträckning komma till i enskild regi, vilket ju som bekant bara kräver 15 procent i tertiärlån, i stället för i s. k. allmännyttig regi, där det fordras ett tillskott av tertiärlån med 30 procent, så skulle det ankomma på Kungl. Maj:t »att utfärda sådana bestämmelser angående dispositionen av medelsramen, som i anledning härav kan visa sig erforderliga.» Förmodligen lär väl detta hot betyda att en kommun, som bär sig så illa åt, till ett annat år skulle kunna få nedsatt tilldelning. Förhållandet mellan de olika företagsformerna skall tydligen hållas oförändrat. Men varför det? Kan det vara rimligt att begära av de kommunala myndigheterna, som står ansikte mot ansikte med långa bostadsköer och ständigt utsätts för dessa köers hårda tryck, att de skall bygga

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ett mindre antal lägenheter än som eljest skulle vara möjligt, bara för att få bygga dem i allmännyttig regi? Vad har de bostadslösa för glädje av att bostäderna byggs i allmännyttig regi? Lägenheterna ser likadana ut och kostar lika mycket. Eftersom bristen på kapital utgör den verkligt trånga porten när det gäller ökad bostadsproduktion, borde man väl, i stället för att hålla det enskilda kapitalet borta, göra det lönande och tryggt för enskilda sparare att söka sig till placering just i bostadsfastigheter. Genom den förda hyrespolitiken har man förstört det mått av värdebeständighet som en fastighet av naturen äger. Men det är fel! Vi löser aldrig bostadsbristens problem, om vi bara skall lita till det kapital, som kan tvingas fram skattevägen, för att ta toppriskerna.

Låt mig bara med ett par siffror visa hur enskild företagsamhet håller på att drivas undan från bostadsbyggande och bostadsförvaltning. Ännu 1951 kunde 20 procent av nyproduktionen av flerfamiljshus komma till utan stöd av statliga lån. Denna siffra är nu nere i 5 procent. De statsbelånade enskilda husens andel av nyproduktionen har sjunkit till under 30 procent, medan de kooperativas andel är något över 30 procent och de allmännyttigas andel är cirka 40 procent. Före kriget var fördelningen 85 procent för de enskilda, 10 procent för de kooperativa och 5 procent för de allmännyttiga. Om vi gör tankeexperimentet, att vi i dag haft samma fördelning av nyproduktionen som före kriget, skulle samma anslag på riksstaten till tertiärlån som nu ha räckt till 40 procent flera lägenheter.

Ett led i strävandena att få enskilt sparande tillbaka till bostadssektorn är att ta bort den diskriminering som nu äger rum i det att enskilda byggherrar får nöja sig med 85 procent i tertiärlån medan allmännyttiga och kommunala företag får 100 procent och kooperativa företag 95 procent. Detta innebär att den enskilde får skaffa sitt topp-

kapital — de högst liggande 15 procenten — hur och var han vill, och om han skall låna dem måste han betala åtminstone 6 procent ränta, medan det allmännyttiga företaget får låna samma summa — alla 15 procenten — av staten och för dem betalar för närvarande 3 procent ränta och i fortsättningen skall betala 4 procent. Hyrorna sätts likväl efter precis samma grunder för bägge kategorierna. Det medför att den enskilde företagaren för sitt toppkapital inte kan få mer än hittills 3 procent och i fortsättningen 4 procent ränta, vilket ju uppenbarligen på intet sätt motsvarar det pris som i dag gäller för riskvilligt kapital på andra områden. Meningen har väl varit att hindra den enskilde att tillgodogöra sig någon vinst. Till en jämförelse må då nämnas hur synpunkterna förändras så snart s. k. allmännyttiga och kommunala företag kommer in i bildrutan.

Genom systemet med högsta belåningsvärden har även dessa privilegierade företagsformer tvingats skaffa fram andra pengar än offentliga medel, och då har man plötsligt observerat att riskvilligt toppkapital måste få en högre avkastning än 3 procent. Denna upptäckt har lett till en hyressättning som medgivit att det kapital, som legat över högsta belåningsvärdet, förräntats med 6 procent. I detta förnämliga, moraliskt högstående sällskap har även enskilda fått vara med och erhållit en hygglig förräntning, dock endast på det toppkapital som ligger över högsta belåningsvärdet.

Vi inom högerpartiet vill, i likhet med reservanterna Gustafsson och Cassel i den bostadspolitiska utredningen, föreslå att tertiärlånet delas upp på två, ett som alla företagskategorier får del av upp till 85 procent av avkastningsvärdet, och ett som dessa reservanter har kallat topplån. För de allmännyttiga och kommunala företagen skulle sistnämnda lån, med de krav vi reser på egna insatser, komma att ligga mellan

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

85 och 97 procent av avkastningsvärdet, och för de kooperativa företagen skulle topplånen ligga mellan 85 och 92 procent. Dessa topplån skulle löpa med för närvarande 5 procent ränta, alltså en procent över normal ränta, och de skulle amorteras, inte som vanliga tertiärlån på 30 år, utan på 25 år. Förslaget innebär inte likställighet mellan olika företagsformer, långt därifrån. De allmännyttiga och kommunala företagen får inte några av de finansieringsproblem som de enskilda nu har att brottas med. Men vårt förslag innebär i alla fall den fördelen, att kapitalkostnaderna för olika hustyper, olika företagsformer, blir något så när lika, och det medför vidare att riskvilligt enskilt kapital kan få sådana villkor att det kan komma åter till bostadsproduktionen, vilket i sin tur är en av huvudförutsättningarna för att bostadsköerna skall kunna förkortas i stället för att år efter år bli allt längre och allt tröstdlösare.

Herr talman! Jag skall stanna vid detta, ehuru det finns en rad andra problem som berörs i de olika reservationerna som jag här inte sagt något om. Att jag inte tar upp dessa problem här i kammaren beror ingalunda på att jag skulle anse dem vara av underordnad betydelse utan endast på min önskan att begränsa mig inför den långa rad av talare som här kan vilja komma till orda.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till alla de reservationer, som fogats vid utskottsutlåtandet av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det beslut vi i dag skall fatta i bostadsfrågan innebär ju en icke obetydlig omläggning av det statliga bostadstödet. Det kan därför vara rätt rimligt om bostadsdebatten i huvudsak kommer att röra sig kring detaljer avseende utformningen av själva bostads-

stödet. Det kan emellertid även i detta läge vara rimligt att börja en bostadspolitisk debatt med att säga något om det som dock enligt min mening är det viktigaste problemet, nämligen bostadsbristen, och hur den möjligen skall kunna avhjälpas. En debatt om bostadsbyggandets omfattning och om bostadsbristen skulle emellertid ge ett mycket större resultat om man inte hade en viss benägenhet att liksom fly undan en bister verklighet genom att vältaligt utbreda sig om alla de förträffligheter som efterkrigstidens bostadspolitik skänkt oss.

I årets bostadsproposition heter det: »Bostadspolitiken har under och efter det andra världskriget givit mycket betydelsefulla resultat. Produktionen av modernt utrustade, relativt rymliga familjebostäder har haft långt större omfattning än under någon tidigare period.»

Detta resonemang har återkommit varje år, både i propositionerna och i socialministrarnas anföranden här i kammaren.

»Vi bygger större och bättre lägenheter nu än på 30-talet», har det betat, med tonfall som nästan avslöjat en viss förvåning över att inte bostadsbyggandet i motsats till all annan produktion har stått och stampat på samma ställe de senaste 20 åren.

Det har inte varit möjligt att förneka, att vi har byggt för litet lägenheter i förhållande till efterfrågan. Men man har varit angelägen om att framhålla att alla möjligheter har utnyttjats, samtidigt som man försökt att ge tidigare perioder skulden för bostadsbristen. I årets proposition heter det, att ökningen av efterfrågan avslöjar vilka ofantliga brister i vår bostadsförsörjning som förelåg ännu i slutet på 1930-talet. Det är svårt att förstå vad dylikt tal skall tjäna till. Människorna i bostadsköerna blir knappast tröstadade av att höra, att de lägenheter de väntar på kommer att bli större och bättre än de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lägenheter de bostadssökande fick under 1930-talet. Inte heller kan det glädja dem att höra av statsministern eller av andra, att orsaken till att de inte får någon lägenhet hänger samman med det ökade välståndet. Jag tror att det hade varit nyttigare att ägna litet mera tid till att få bort bostadsbristen och litet mindre tid på att bortförklara den. Då skulle vi kanske till och med ha kunnat komma fram snabbare till den dag, då det kan förklaras att bostadsbristen är borta.

Ett bostadsbyggande, som omfattar 56 000 à 57 000 lägenheter per år, betyder att vi kommer att vid mitten av 1960-talet ha samma bostadsbrist som nu. Vid den tidpunkten börjar de stora barnkullarna, som föddes i början på 1940-talet, att trängas i bostadskoerna. Vi har i dag drygt 80 000 ungdomar i åldern 22—23 år. Om tio år har deras antal stigit till 130 000. Man måste nog säga, att samhället inte har planerat särskilt bra för deras mottagande vare sig beträffande bostäder eller vad det gäller utbildning. Att de stora barnkullarna från 1940-talet om ett antal år skulle vara i den ålder, då de fullgjort den obligatoriska skolgången och behövde ytterligare utbildning innan de går ut i arbetslivet, och att de några år senare skulle vara i den ålder, då det är naturligt att unga människor gifter sig och bildar familj och behöver bostad, borde ha kunnat förutses redan när de föddes. Här har våra planushållare haft ett område, där det åtminstone inte varit svårt att ställa tillförlitliga framtidsprognoser.

När vi talar om att det måste byggas mer bostäder, så är den vanliga frågan vad vi vill minska på i stället. Man har frågat: »Vilka investeringar vill ni pruta på i stället?» Man har liksom krävt att den, som vill öka bostadsbyggandet, i detalj skall redogöra för var han vill sätta in en motsvarande minskning av andra investeringar. I förhållande till de sammanlagda bruttoinvesteringarna

är emellertid den ökning som erfordras för bostadsbyggandet inte särskilt stor. År 1946 utgjorde bostadsbyggandet inklusive reparationer och underhåll nära 30 procent av den totala investeringsvolymen, men 1955 hade bostadsbyggandets andel sjunkit till 20 procent. Då är emellertid reparationer och underhåll medräknade. Om vi endast räknar nyproduktionen av bostäder, så upptar den inte mer än 15 procent av de totala bruttoinvesteringarna för närvarande. Detta innebär, att om vi vill öka bostadsbyggandet med 10 procent och göra det på bekostnad av övriga investeringar, så får dessa lov att minskas med 1,5 à 2 procent.

Jag nämner inte dessa siffror för att bagatellisera problemet utan endast för att belysa hurudana proportionerna är. Jag vet att en minskning som den nämnda är utomordentligt svår att åstadkomma, speciellt som det ju nu är önskvärt med en höjd investeringsvolym på många håll. Det är givetvis angeläget att bostadsbyggandet kan öka utan intrång på andra investeringar, och för att klara detta måste vi söka oss fram med olika åtgärder i två huvudriktningar, nämligen ett mera rationellt och billigare byggande samt ett ökat sparande inte minst på bostadsområdet.

När man talar om att bygga billigare, kan det vara befogat att ställa frågan hur den statliga bostadspolitiken kan ha verkat i det avseendet. Från håll där man driver en hård propaganda mot det statliga bostadsstödet brukar det göras gällande, att en avveckling av stödet nästan omedelbart skulle tvinga fram ett billigare byggande. »Jag finner det sannolikt att ett minst lika stort antal lägenheter kunnat byggas utan detta stöd, och att byggnads- och därmed boendekostnaderna därmed varit lägre», heter det i ett särskilt yttrande till bostadsutredningens betänkande av högerns ledamot, herr Cassel. Om detta påstående är riktigt, skulle det innebära att hö-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gern på hösten 1951 begick ett allvarligt misstag, när den gick med på största delen av det förhöjda bostadsstöd som infördes i samband med Korea-krisen. Jag vill emellertid gärna ta högern i försvar mot herr Cassels kritik på den punkten. Jag tror att vi då befann oss i ett läge, där det var nödvändigt att öka bostadssubventionerna, om bostadsproduktionen inte skulle temporärt avstanna, vilket vi inte hade råd med. En omedelbar avveckling av subventionerna skulle inte med det samma ge resultat i form av lägre byggnadskostnader. Jag vill emellertid inte påstå, att inte en avveckling av subventionerna i längden kan pressa fram ett billigare byggande, men verkningarna kommer först på längre sikt.

Man kan också ställa frågan om bostadsstödet utformning varit sådan, att den varit ägnad att stimulera ett billigare byggande. För min del vill jag nog svara nej på den frågan. Räntesubventionen är inte någon bra form för bostadsstöd, emedan den innebär att staten tar en del av överkostnaden vid ett dyrt byggande. Den olägenheten har emellertid i stor utsträckning försvunnit tack vare de bestämmelser som införts om högsta belåningsvärden.

Vidare har man varit rädd för att utforma villkoren för bostadsstödet så, att de medger konkurrens på likvärdiga villkor olika företagsformer emellan. Vi framlägger i år i en reservation ett förslag om ändring på den punkten. Herr Cassel har här redogjort för det förslaget, och jag vill här endast yrka bifall till reservationen. Jag vill tillägga, att orsaken till att vi och högern inte i det fallet har kunnat ena oss om en gemensam reservation har varit, att vi inte kunnat komma överens om tidpunkten för bestämmelsernas genomförande.

En ökad mekanisering och rationalisering, byggande av enfamiljshus i stora serier där så är möjligt, forskning och experimenterande är utvägar, som i ökad utsträckning måste anlitas för att

förbilliga byggnadsverksamheten. Det är vi alla eniga om. Jag vill emellertid här passa på att beklaga, att tvåvåningshuset liksom har blivit styvmoderligt behandlat vid den forskning och det experimenterande, som har ägt rum för att få fram billigare hustyper. Man har ägnat intresse åt enfamiljshuset och det större hyreshuset, medan däremot tvåvåningshuset har blivit bortglömt. Man har fått för sig, att tvåvåningshuset ställer sig för dyrt och godtagit detta utan att först försöka att få fram billigare hustyper av detta slag.

Ändå är tvåvåningshuset en lämplig hustyp i mindre städer och tätorter, där det passar bättre in i miljön än trevåningshuset.

När man talar om att bygga billigare, bör även den offentliga byggnadsverksamheten komma in i bilden. Inte minst på den kommunala sektorn torde det vara möjligt att nedbringa kostnaderna. Kommunalmän har ibland en dragning åt att bygga en smula skrytsamt. Man vill gärna inviga ett något finare kommunalhus eller ålderdomshem än det grannkommunen byggde året förut, och arkitekternas ambition går gärna i samma riktning. Ett billigare kommunalt byggande skulle också bidra till att frigöra resurser för fler bostäder.

Man kan också med skäl ställa frågan hur bostadsstödet inverkar på bostadssparandet. Lånevillkoren har som bekant gynnat de kommunala och allmännyttiga företagen, som fått lån upp till 100 procent av anskaffningskostnaden. Härigenom har enskilda och kooperativa företag, som kräver egen insats av de boende, trängts tillbaka, vilket minskat bostadssparandet. Härtill kommer de gynnsamma amorteringsvillkoren, som verkat i samma riktning. Under hela efterkrigstiden bör dessa förhållanden ha bidragit till att minska bostadssparandet med belopp, som motsvarar ett rätt stort antal nya lägenheter.

Bostadspolitiska utredningen framlä-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de som bekant en rad förslag, ägnade att öka bostadssparandet. Högre räntor på bostadskapitalet, återkrav av en del av tilläggslånen i äldre hus, snabbare amorteringar och högre insatser leder till högre hyror och minskad konsumtion och ger därigenom ett visst kapitaltillskott för investeringar. Regeringen följde förslagen, visserligen inte helt och hållet men ganska långt, och jag anser att förre socialministern är värd ett erkännande för att han trots all den propaganda, som förekommit mot utredningens förslag, ändå lyckats genomföra en så pass radikal omläggning av bostadspolitiken som förslaget i propositionen innebär.

I jämförelse med utredningens förslag har socialministern ett något hårdare bud för nyproduktionen på de platser, där man har ingen eller obetydlig ortsgraderad subvention, men en något mildare behandling av 50-talshusen. Att han vid den avvägningen kan ha påverkats av att det i 50-talshusen bor mellan 200 000 och 300 000 familjer, som kan antagas inte gilla stora hyreshöjningar, medan det är politiskt ofarligare att gå hårt fram med nyproduktionen, är troligt och kanske också förklarligt och förändrar inte helhetsomdömet om förslaget.

Min uppfattning i utredningen var nog, att vi i vårt förslag till första etapp i avvecklingen gick så långt som det över huvud taget var möjligt, om man inte ville riskera en tillfällig nedgång i bostadsproduktionen. Man får nog inte chockbehandla bostadsmarknaden. Det var därför vi stannade vid att föreslå, att amorteringstiden skulle sänkas från 40 till 35 år. Vi vågade inte gå ner till 30 år. Nu föreslår emellertid socialministern 30 år, men i stället avstår han från att nu ta bort det ortsdifferentierade tilläggslånet. Den genomsnittliga hyreshöjningen blir ungefär densamma och vi har ansett oss kunna följa regeringsförslaget. Men jag vill gärna instämma med herr Cassel i

den kritik han riktat mot ortsgraderingen. Den är knappast någonting, som vi kan räkna med att behålla, men som en första etapp har vi ansett oss kunna godta socialministerns förslag.

I ett avseende är det emellertid beklagligt att utredningens förslag frångåtts, nämligen när det gäller lånegränserna. Utredningen föreslog som bekant, att de s. k. allmännyttiga företagen skulle få lån endast upp till 97 procent. Vare sig överskjutande del finansieras genom kommunalskatter eller genom att avgifter uttages av de boende, skulle åtgärden innebära ett ökat sparande. För kooperativa företag föreslogs en sänkning av lånegränsen med 3 procent eller från 95 till 92 procent. Om man mera allmänt gick in för ett organiserat bostadssparande med viss förtursrätt till lägenhet för dem, som vill spara, skulle en sådan höjning av den egna insatsen kunna genomföras utan avbräck för den bostadskooperativa företagsformen. Socialministern har emellertid inte gått med på utredningens förslag på denna punkt, vilket är beklagligt. En sänkning av lånegränserna med 3 procent skulle även den kunna ge ett visst kapitaltillskott för en ökning av bostadsproduktionen.

Av propositionen framgår, att man inte heller önskar en viss övergång från s. k. allmännyttiga företag till företagsformer, som kräver insats av de boende. Även detta är enligt min mening beklagligt. Det borde anses viktigare att det finns tillräckligt med lägenheter än att lägenheter utan egen insats ställes till förfogande även för människor, som mycket väl har råd att betala en sådan insats.

Det är emellertid inte endast fråga om att få fram ett ökat bostadssparande från dem som redan fått lägenhet. Vi måste också mobilisera fram sparförmåga hos dem som väntar i bostadskön. Här bör en sparform med viss förtursrätt av den typ som föreslagits från vårt håll kunna ge något bidrag till ett

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ökat bostadsbyggande. Högern har i sin bostadsmotion uttalat sig till förmån för en sådan sparform och bondeförbundet har gjort det i en reservation till detta utlåtande. Man kan således konstatera, att tanken slagit igenom på de flesta håll.

Det säges, när denna sparform diskuteras, att den kommer att ge ett ganska ringa kapitaltillskott till bostadsbyggandet. Ja, det är möjligt, men vi befinner oss i ett sådant läge, att vi inte får förkasta någon åtgärd bara därför att den anses ge ett begränsat resultat. Vi har över huvud taget intet universalmedel som löser bostadskrisen, utan den måste lösas genom en rad samverkande åtgärder.

Om man genom minskade subventioner, större egna insatser av de boende och snabbare amorteringar vill bidra till att möjliggöra ett ökat bostadsbyggande, kan det inte undvikas att detta leder till ökade boendekostnader. En fortgående reallönestegring gör att en viss hyreshöjning kan genomföras utan att bostadspolitikens sociala målsättning överges, under förutsättning att barnfamiljer med begränsade inkomster hålles skadeslösa. En sådan politik blir dessutom mindre kännbar, om man på annat sätt kan minska boendekostnaderna.

När dessa diskuteras brukar emellertid kapitalkostnaderna komma i förgrunden på ett sätt som inte är riktigt motiverat, eftersom de inte svarar för mer än drygt halva hyreskostnaden. Jag anser därför att man i en bostadspolitik debatt mycket väl kan ägna några ord även åt driftkostnaderna. Bostadspolitiska utredningen har angivit driftkostnaderna i hyreshusen till drygt 21 kronor per kvadratmeter. De tre största posterna — reparationer, portvakt och bränsle — kostar tillsammans nära 16 kronor per kvadratmeter. Bränslekostnaderna har därvid beräknats enligt 1956 års priser. Vill man göra goda bostäder åtkomliga utan

egentlig subventionering för familjer med en vanlig industriarbetarinkomst, får man alltså ägna även bostädernas driftkostnader större uppmärksamhet.

Bränslekostnaderna, kanske främst för varmvattnet, kommer därvid i blickpunkten. Det beräknas att varmvattnet i hyreshusen svarar för 30, ibland ända upp till 40 procent av bränslekostnaderna. Det är stora värden som på det sättet försvinner genom avloppen i form av bortslösat varmvatten. Varmvattenmätare i hyreshusen är väl enda sättet att få hyresgästerna att verkligen spara på detta område.

Inre reparationer är en annan post, där de boendes beteende spelar en viss roll för kostnaden. I bostadsrättshusen har man löst problemet att göra de boende ekonomiskt intresserade av att vårda lägenheten genom systemet med en särskild fond för varje lägenhet för inre reparationer. Detta tillsammans med det förhållandet, att den egna insatsen innebär ökat bostadssparande, talar för en viss övergång från de s. k. allmännyttiga husen till bostadsrätts-hus. Men det kommer alltid att finnas en betydande efterfrågan på hyreslägenheter, och därför vore det skäl att undersöka, om det verkligen är omöjligt att tillämpa systemet med särskild fond för inre reparationer även i hyreshus eller att på något annat sätt få fram ett system som innebär, att de inre reparationerna inte ingår i hyrespriset utan är den boendes angelägenhet.

Detta skulle betyda rätt stora besvärigheter vid flyttningar, men fördelarna är så betydande att de mycket väl uppväger dessa. Den boende får intresse av att vårda lägenheten och slipper betala några överkostnader på grund av slarviga hyresgäster, och liksom på köpet skulle man vinna två andra fördelar. Den ena är, att en av de värsta irritationsanledningarna mellan hyresvärdar och hyresgäster skulle försvinna, om det blev slut på diskussionen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

om vilken reparationsstandard som ingår i hyrespriset.

Den andra fördelen har med barnfamiljerna att göra. Dessa har som bekant haft svårt att få lägenheter. Vid god tillgång på lägenheter har de visserligen fått bostad, men de har på det hela taget fått stå sist i kön, och detta har nog varit en av de allvarligaste anmärkningarna mot den enskilda bostadsförvaltningen. Det är emellertid obestriddt, att barnfamiljer i genomsnitt medför något högre reparationskostnader än familjer utan barn. Ur ekonomisk synpunkt är det i allmänhet fördelaktigare att hyra ut till familjer utan barn, och så länge detta är fallet nyttar det föga att moralisera mot ogina hyresvärdar. Om de boende själva fick svara för inre reparationer, skulle det däremot inte längre vara ekonomiskt fördelaktigt att undvika barnfamiljer som hyresgäster. En barnfamilj som slet ner lägenheten snabbt finge själv svara för överkostnaden.

Innan jag lämnar frågan om bostadsbyggandets omfattning skulle jag gärna vilja framhålla, att ett ökat bostadsbyggande måste sättas in där det verkligen är stor bostadsbrist. Även om det är aldrig så önskvärt att begränsa storstädernas snabba tillväxt, bör detta inte ske genom att låta deras invånare lida av en ständig bostadsbrist. Jag tror inte att landsorten har något intresse av att ungdomarna i Stockholm får vänta sex, sju år innan de kan få lägenhet och bilda familj. För min del skulle jag snarare vilja rekommendera att Stockholm fick ett antal lägenheter extra ur den sammanlagda byggnadsvolymen för hela landet, under villkor att förtursrätt till dessa lägenheter ges till inflyttade, som har anställning i Stockholm men familjen boende i lägenhet på annan ort.

På det sättet skulle samma antal lägenheter frigöras i landsorten, och många familjer skulle slippa leva splittade. Om bostadsförmedlingarna på alla

platser gav förtursrätt åt familjer med lägenhet på annan ort skulle den form av bostadsbrist, som beror på att man inte har lägenhet där man har arbete, snabbt försvinna utan att bostadsproduktionen behövde ökas annat än på de orter, som har den allra värsta bristen.

Jag skulle också, herr talman, vilja fästa uppmärksamheten på en reservation, som vi har avgivit gemensamt med bondeförbundets och högerns representanter angående bostadsbyggandet på landsbygden. Bilismen kommer att göra det möjligt för folk att bo längre från arbetsplatsen, vilket betyder att landsbygden får ökad dragningskraft som bostadsort, åtminstone i en rätt vid cirkel kring tätorterna. En något mera generös tillämpning av bestämmelserna från de olika myndigheternas sida, så att en dylik utveckling inte i onödan hindras, är i högsta grad önskvärd.

En annan sak som bör understrykas i detta sammanhang är, att bilen och femdagarsveckan kommer att öka efterfrågan på egna hem. Det vore oklokt att inte försöka i görligaste mån tillfredsställa denna ökade efterfrågan. Vi måste inrikta oss på en växande produktion av enfamiljshus och radhus. Gör vi inte det kan vi i framtiden få erfara, att en del av de hyreshus vi bygger visar sig vara felinvesteringar.

Jag vill påminna också om en annan av våra reservationer. Enligt gällande bestämmelser utgår som bekant familjebostadsbidrag även för barn i åldern 16—18 år, om de erhåller fortsatt utbildning eller eljest mera stadigvarande är utan arbetsförtjänst. Bostadspolitiska utredningens majoritet föreslog, att denna bestämmelse skulle slopas, och socialministern följde utredningens förslag. Tar man bort denna förmån, kommer emellertid de familjer det här gäller att i många fall bli försatta i svårigheter. Vi har därför föreslagit, att nuvarande bestämmelser skall bibehållas tills vidare.

Jag vill passa på att uttala min till-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fredsställelse över att statsutskottets majoritet har gått in för en höjning av bidraget till studentbostäder. Regeringen har som bekant föreslagit, att stödet i fortsättningen inte skall utgå i procent av byggnadskostnaden utan med ett fast belopp per rum. Jag tror att omläggningen är alldeles riktig. Ett anslag, som utgår i procent av byggnadskostnaden, stimulerar ju inte till ett billigare byggande. Men det belopp per rum, som föreslagits i propositionen, nämligen 5 000 kronor, innebär en inte oväsentlig sänkning av stödet, såvida inte byggnadskostnaderna kan sänkas mycket väsentligt, något som inte är troligt. Statsutskottsmajoriteten har följt bostadspolitiska utredningen och föreslår 6 200 kronor per rum. Det är att hoppas, att kammaren följer utskottsmajoriteten i detta avseende.

Innan jag slutar vill jag än en gång understryka, att det stora problemet är bostadsbristen och att ställningstagandet till detaljerna i bostadsstödet utformning måste bli i rätt stor utsträckning beroende av om de olika åtgärderna förväntas bidra till ett ökat bostadsbyggande. När det gäller frågan, om bostadsbyggandet kan ökas, har man på socialdemokratiskt håll pendlat mellan pessimism och optimism. Pessimismen har framträtt starkast när förslag från vårt håll om ökade ramar för bostadsbyggandet behandlats. Optimismen återigen har släppts lös när det gällt att utforma uttalanden i valprogram eller krav att föras på banderoller i förstamajdemonstrationer — då har ett ökat bostadsbyggande förefallit ganska lätt att åstadkomma. Ur årets förstamajmanifest kunde jag emellertid inte utläsa någonting om bostadsbyggandet. Man vände sig visserligen direkt till ungdomen och erbjöd den att komma med och kämpa för arbetarrörelsens strävanden, men man erbjöd inte ungdomen flera bostäder. Jag vet inte om detta betyder, att pessimismen i fortsättningen kommer att behärska även

dem som utformar programmatiska uttalanden.

Jag anser att det är alldeles nödvändigt, att vi gör ett verkligt energiskt försök att bli av med bostadsbristen, innan vi kommer till mitten av 60-talet. Vi kan inte finna oss i att den nuvarande bostadsbristen består, när vi kommer in i andra hälften av 60-talet. Om man sålunda utgår från att bostadsbyggandet måste ges en omfattning, som kan beräknas leda till minskad bostadsbrist, får det statliga bostadsstödet utformas så, att det inte motverkar utan tvärtom underlättar uppnåendet av detta mål. De åtgärder, som då främst kommer i blickpunkten, är ökade kapitalinsatser från de boende, konkurrens mellan olika företagsformer samt minskade generella subventioner.

När det gäller nyproduktionen av lägenheter tror jag emellertid inte att det går att avveckla subventionerna stort snabbare än vad regeringen föreslagit. Det finns dock tydligen en majoritet i kammaren som anser, att det generella bostadsstödet bör avvecklas. Det gäller då att finna en avvecklingstakt, som tar hänsyn dels till önskvärdheten av att nyproduktionen inte tillfälligt avstannar, dels till reallönestegringen och hyresbetalningsförmågan.

Vi har för vår del i tre avseenden ansett oss utan våda kunna gå något längre än regeringen. För det första har vi föreslagit, att räntehöjningen på tertiärlånen skall ske tidigare än regeringen har föreslagit. Vi anser inte att det går att fortsätta att binda tertiärlåneräntan vid 3 procent för lånets hela löptid, och vi finner det angeläget att man börjar pröva den kortare amorteringstiden så snart som möjligt. För det andra har vi som jag tidigare påpekade föreslagit en sänkning av lånegränserna, och för det tredje har vi föreslagit att den räntefria, stående delen av egnahemslånet nu skall inkomstprövas. Vi anser, att när vi i huvudsak har avskaffat den generella kapitalsub-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ventionen för hyreshus, så är det inkonsekvent att behålla en så pass stor generell subvention till enfamiljshus. De tre förslagen är alla av den arten, att de bidrar till att möjliggöra ett ökat bostadsbygge.

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i våra övriga reservationer. I den mån jag inte redan har vidrört dem får de tala för sig själva, och jag skall därför sluta med att yrka bifall till samtliga reservationer av herr Boman m. fl.

Under detta yttrande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Jag vill allra först ge ett erkännande åt den förre socialministern för hans initiativ på bostadspolitikens område, vilka ju har syftat till att sanera vissa förhållanden, som har uppstått på senare år och som knappast kan sägas ha varit förutsedda när man beslöt denna socialreform. Jag syftar främst på införandet av högsta belåningsvärden. Den åtgärden utlöste ju på sin tid en ganska stark protest från visst håll inom byggnadsbranschen, där man förutsade svårigheter för bostadsbyggandet, vilka skulle leda till viss stagnation. Nu visar det sig emellertid efteråt, att socialministern bedömde situationen riktigt och att dessa kritiker hade fel. När vi bedömer den åtgärden nu, även om den endast har verkat kort tid, tror jag man kan säga, att den har lett till besparingar såväl vid planeringen som i själva byggandet och att den har därmed blivit vad den avsåg att vara, en positiv åtgärd i detta syfte.

Jag vill inte underlåta att säga, att jag tycker att dåvarande socialministern är värd en eloge för sin självständiga hållning vid det tillfället. Jag hoppas även att hans efterträdare inte darrar i knäveckan inför meningsriktningar, vilka motsätter sig den anpassning

av bostadspolitiken, som är påkallad av utvecklingens gång och som syftar till en sådan inriktning av bostadsförsörjningen, att den blir en social reform i ordets rätta bemärkelse.

En annan åtgärd, som jag vill nämna i detta sammanhang, var tillsättandet av den bostadspolitiska utredningen, vars förslag nu har föranlett åtgärder i syfte att anpassa de generella subventionerna till förändringarna i ränteläget. Även här har det ju rests motstånd genom försök att motsätta sig en sådan anpassning, trots att räntenivån på allmänna marknaden nu har kommit långt bort från det läge, som ursprungligen fanns när dessa räntegarantier infördes.

Detta motstånd är kanske ett tecken på den mentalitet, som endast reser ständigt stigande krav på samhällets stöd, oberoende av hur utvecklingen har kommit att se ut. Den i dag gällande bostadspolitiken har nämligen lett till att vi ger subventioner till folk med stora inkomster och ganska betydande förmögenheter, samtidigt som kostnadsstegringen så att säga sågat bort en del människor, som på grund av för små inkomster inte kan konkurrera om bostadspolitikens förmåner. Det borde enligt vår mening vara så, att de som själva har resurser att skaffa sig bostad skulle vara de som man sågade bort, och i stället borde man ge stöd i större utsträckning än vad nu är fallet åt dem, som behöver få ett stöd för att kunna skaffa sig bostad.

Med detta vill jag ha sagt, att bostadspolitiken måste vara underkastad ständig bevakning för att man skall kunna förhindra att sådana förhållanden uppstår, som är direkt motbjudande. Man måste oavbrutet anpassa bostadspolitiken efter den skedda utvecklingen och ta hänsyn till det dagsaktuella läget. I de reservationer vi anfört har det temat varit det väsentliga.

I utskottets betänkande har anmärkts, att ändringar i gällande regler bör göras i ett sammanhang. Denna anmärk-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning togs häromdagen upp i en tidning såsom en uppseendeväckande anmärkning emot departementschefen. Jag tror att vi skall reducera den anmärkningen till vad den egentligen är värd. Den gäller inte ändringarna i sak utan endast det rent administrativa. Nog tycker jag att utskottet i stället kunde ha kostat på sig ett erkännande för de initiativ som har tagits på bostadsproduktionens område. Men det är möjligt att det är så pass brännbart, att man inte har velat ge sig in på det. Det är därför som jag skulle vilja uttala i denna debatt, att den riksdagsgrupp som jag tillhör uppskattar de nyordningar, som här föreslagits. Vi vill gärna rekommendera fortsättning i samma anda.

Den senaste tiden har ju visat, att efterfrågan på egnahem är i ständigt stigande. Vi från vår sida noterar detta med tillfredsställelse. Det innebär en bättre bostadsform än vad flerfamiljshusen i allmänhet kan erbjuda. Enligt vår mening bör statsmakterna på allt sätt försöka att tillfredsställa den tendens mot övergång till egnahemsbygge, som nu tycks bana sig väg. Den räntefria stående delen på egnahemslånen, 4 000 kronor, har vi liksom regeringen ansett vara riktigt att bibehålla. Jag har den uppfattningen, att det finns få ting, som är lämpligare och bättre som sparobjekt än ett egnahem. Denna fria del på 4 000 kronor är därför en anordning, som är väl försvarbar när det gäller att uppmuntra sparandet.

Jag vet mycket väl, att det är ganska hopplöst såväl i denna församling som även i vissa fall utanför densamma att plädера för en begränsning av storstädernas bebyggelse. Jag har märkt att jag i det fallet står i diametral motsatsställning till herr Gustafsson i Skellefteå, som ville ha extra tilldelning av bostäder till dessa orter. Frågan diskuteras här i går och jag skall därför inte nu ta upp den till närmare belysning. Jag vill bara notera det faktum,

att så snart det ifrån vårt håll säges någonting om att man bör försöka begränsa tillväxten av storstäderna, får vi genast höra, att det är känslomässigt tal. Efter sådana uttalanden från vårt håll får man läsa medlidsamma formuleringar i tidningspressen. Utan att på något sätt göra anspråk på att vara någon som helst profet i detta sammanhang, tror jag i alla fall, att vi kommer att uppleva den dag, när dessa storstäder inte längre kommer att utöva samma dragkraft som de tydligen nu har. Vi är ingalunda ensamma om en sådan uppfattning. Vi menar att den pågående utvecklingen är felinriktad. Samma uppfattning beträffande denna tillväxt av de större tätorterna hyses även av folk på ledande platser inom samhället, t. ex. bland militärer, vetenskapsmän och socialvårdare. När denna mening framföres från sådana håll tiger emellertid kritiken.

Vi har den uppfattningen, att de investeringar, som i dag görs i byggen skapen på dessa orter, kanske ganska snart kan visa sig vara felplaceringar. Vi menar, att en konsekvens av att man nu försöker differentiera näringslivet och flytta bort företag från storstäderna för att därigenom ernå en mera spridd förläggning av företagsamheten bör vara, att man söker se till att bostadsbyggandet följer samma riktlinjer.

Hittills har ju bostadsbyggandet haft prioritet på kreditmarknaden. Det har inneburit, att vi har favoriserat krediter till detta låt mig säga något mera konsumtionsbetonade investeringsområde och låtit de mer direkt produktiva investeringarna stå längre tillbaka på väntelistan. Man kan ifrågasätta, om detta har varit i konsekvens med den ekonomiska politik, som vi i övrigt har inriktat oss på. Enligt vår mening kommer denna prioritet för bostadsbyggandet, om den skall fortsätta, att vidmakthålla svårigheterna att bringa balans mellan varumängd och penningtillgång.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Om en sådan prioritet skall upprätthållas även i fortsättningen är det nämligen ganska sannolikt, att andra viktiga investeringar måste eftersättas. Men vår standard i framtiden byggs inte på ett ökat bostadsbestånd utan inte minst på att vi ökar de produktiva investeringarna. Den behövliga kredit, som bostadsbyggandet inte kan få om det ställs på jämställd fot, bör kunna frambringas på annat sätt. Den förkortade amorteringstid, som departementschefen har föreslagit, är ett steg i rätt riktning i det syftet. Jag vill vara djärv nog att fråga, om man inte framdeles skulle kunna ta ett litet steg till. Varför skall det vara skillnad i fråga om amorteringstiden för t. ex. egnahem och flerbamiljshus? Att avskaffa denna skillnad skulle vara ett sätt att skaffa fram mera pengar till bostadsbyggandet. Jag tror också, att en fortsatt utjämning mellan den allmänna låneräntan och den statliga bostadslåneräntan skulle locka fram mera enskilt kapital för bostadsbyggande.

I detta sammanhang vill jag påpeka en sak. Det förekommer faktiskt att folk spar pengar för att skaffa sig en egen bostad. När de sedan försöker förverkliga syftet med detta sparande och anmäler sig för anskaffande av ett eget hem eller för inköp av en bostadsrättslägenhet, har det, enligt vad som sagts mig, hänt att man fått — framför allt i det senare fallet — det beskedet: »Här betyder ett sparat kapital ingenting. Ni får ställa er i kön som alla andra.» Detta är, förmodar jag, en sak som ligger på det kommunala planet, men jag vill dock framhålla det beklagliga däri, att de, som verkligen följer uppmaningen att spara till bostad, inte skall få möjlighet att omsätta sitt syfte i praktiskt handlande.

Vi har i en reservation framhållit, att bostadspolitiken nu måste bättre anpassas efter den allmänna ekonomiska politik vars syfte är att stabilisera penningvärdet. Så länge man här i landet

anser sig, såsom framgår av finansministerns senaste proposition om statsregleringen, böra eftersträva en efterfrågebegränsande politik, bör man inte på bostadsförsörjningens område bedriva en motsatt politik. De subventioner, som på detta område ges, åstadkommer hos många människor en direkt stegring av deras efterfrågan på andra varor. Det gäller främst dem som har så goda inkomster, att de mycket väl själva skulle kunna klara bostadskostnaderna. Samtidigt som denna kategori genom de senaste årens inkomstökningar har blivit större och större, har de subventioner, som lämnas även dessa människor, på grund av räntestegringarna på den allmänna marknaden ökat.

Vi noterar därför med tillfredsställelse den höjning av låneräntorna som departementschefen har föreslagit. Vår reservation på denna punkt avser egentligen endast att utgöra ett uttalande till förmån för fortsatt avveckling av dessa subventioner. Vi vidhåller vår gamla linje, senast framförd i fjol, att det riktigaste och bästa vore att sänka den allmänna räntenivån. Kanhända är vi ensamma om en sådan uppfattning, men man kan inte komma ifrån, att en utväg vore att åter söka uppnå den jämställdhet mellan den allmänna räntenivån och räntorna på bostadslånen, som ursprungligen rådde. Samtidigt som man försöker åstadkomma en sådan jämställdhet, bör man enligt vår mening vidta åtgärder för att de personer, som har låga inkomster och stor familj, skall kunna få ett handtag för att skaffa sig bostad. Det var ju en gång syftet med de s. k. bostadssociala åtgärderna, men begreppet »social» tycks ha kommit att spela allt mindre roll i detta sammanhang. Det vore enligt vår mening en uppgift för den ännu arbetande bostadspolitiska kommittén att försöka få fram en sådan inriktning av bostadspolitiken, att den sociala struk-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

turen skulle komma att mera framträda.

På en punkt har vi inte kunnat biträda propositionen. Det gäller subventionerna till privatfinansierade byggen. Jag har den uppfattningen, att i den mån räntenivån för bostadslånens del mer närmar sig den allmänna räntenivån, kommer utan subventioner privatkapital i allt större utsträckning att ställas till bostadsmarknadens förfogande. Att vi nu inte velat vara med om det nya förslaget beror närmast på att subventioner till privatfinansierade byggen är en förmån som ursprungligen skulle tillkomma företag, som ville bygga bostäder till sina anställda. Förmodligen blir det de företag, som har ganska god ekonomi och som icke behöver dessa subventioner för att genomföra bostadsbyggen, som kommer att kunna utnyttja de nya lånemöjligheterna medan de mindre företagen icke kommer att kunna göra det. De tidigare erfarenheterna av sådana fall, där företag byggt bostäder till sina anställda, talar knappast heller till förmån för det nya förslaget. Det har förekommit att man begärt av dem, som skall erhålla dessa lägenheter, att de skall binda sig för att stanna kvar hos vederbörande företag under en viss tid. Jag har också svårt att förstå, att ett företag skulle vara villigt att placera eget kapital i bostäder för de anställda, om det inte samtidigt har möjlighet att binda denna arbetskraft under viss tid.

Vi menar också att när man nu är på väg att ta bort eller åtminstone minska de generella subventionerna, är det felaktigt att utöka dem på sätt som här skulle ske.

Herr talman! Till sist skall jag också beröra den reservation, till vilken även högern och folkpartiet har anslutit sig, där vi påtalar tillämpningen av gällande bestämmelser i fråga om landsbygdens bebyggelse. Orsaken till att reservanterna här har gjort en särskild

skrivning är väl inte så mycket att vi anser, att utskottets skrivning är negativ, utan i stället att syftet med motionerna i denna kammare nr 449 och 566 sannolikt inte nås med utskottets skrivning. Det uttalande, som riksdagen gjorde år 1953, har haft litet svårt att slå igenom på vissa håll, men det är kanske mänskligt, att en tjänsteman som aldrig har vistats utanför stadens hank och stör inte förstår, att en eller annan kilometer till närmaste handelsbod eller några få kilometer för barnen till skolan är en ganska vanlig företeelse på den svenska landsbygden och att de människor, som har att övervinna dessa avstånd, ingalunda betraktar sig som boende »uppenbart olämpligt», som det heter i uttalandet. Här tillämpar man, såvitt jag kunnat förstå, ett beklagligt tätortstänkande. Vi önskar inte från vårt håll, att bebyggelsen planlöst skall spridas över landsbygden, men vi vill inte eller acceptera, att man anlägger samma synpunkter på bostadsbebyggelsen på landsbygden som i en tätort. Jag vill nästan ifrågasätta — jag vet, att det kanske är en skärpning av uttalandet — om det inte ibland förhåller sig på det viset, att vissa myndigheter — främst på länsstadiet — utrustats med alltför stor makt med hänsyn till deras praktiska omdöme. Myndigheterna i kommunerna borde nog enligt min mening i stället ha försetts med något större befogenheter när det gäller att bestämma var och hur bebyggelsen skall få ske inom kommunen. Hur man skall göra för att få 1953 års uttalande att vinna bättre tillämpning är också en fråga, som den nu sittande bostadspolitiska utredningen borde kunna få till övervägande.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till alla de reservationer, som har gjorts vid detta betänkande av herr Pålsson m. fl. samt till reservationen nr 8 av herr Boman m. fl.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Det utskottsutlåtande rörande främjande av bostadsproduktionen, som nu föreligger till behandling, är som vanligt försett med många reservationer. De flesta känns igen från tidigare år. Utskottet har i stort sett kunnat biträda propositionen, och när det på ett par punkter har gjort avvikelser från regeringens förslag, är dessa inte alltför betydande. Vad jag anser vara viktigast är, att utskottet har accepterat själva målsättningen för bostadspolitiken. Man räknar med ett bostadsbyggnadsprogram på omkring 60 000 lägenheter. Det finns anledning att slå fast, att detta är ett mycket omfattande bostadsbyggande. Jag kan inte förstå herr Gustafsson i Skellefteå när han påstår, att bostadsbyggandet har stått och stampat på samma ställe under 20 år. Så förhåller det sig ju inte. Man bör alldeles särskilt beakta vad det är för slags bostäder vi bygger. Jag har speciell anledning att understryka, att när vi nu bygger flertalet lägenheter med ett utrymme av 3 rum och kök, innebär det, att det här har skett åtskilligt under de senaste 20 åren.

När sedan folkpartiet skiljer sig från majoriteten i utskottet i fråga om själva bostadsproduktionens omfattning och i första hand vill fixera ett byggnadsprogram på 62 000 lägenheter, är skillnaden inte alltför stor gentemot den byggenskap, som nu är planerad och som redan pågår. I och för sig tycker jag inte man skall säga, att vi inte kan förverkliga detta program inom en snar framtid. Som det är upplagt öppnas möjligheter att bygga ännu mer än vad som sker nu, men förutsättningarna därför är att man kan klara finansieringsfrågorna och att man kan få tillgång till arbetskraft.

I regeringens proposition har i år presenterats en nyhet, som innebär, att man skall kunna understödja ett bostadsbyggande, som försiggår utan statliga lån, på det sättet att man garante-

rar vederbörande byggare en skälig ränta. Detta kan väl översättas så, att man är beredd att bidra till att hålla nere hyreskostnaderna i dessa hus. Herr Hansson i Skegrie säger, att det är stora företagarna som kommer att bygga och att de små inte kommer att orka med det. Men om man kan få fram ett intresse för att enskilda skall investera i bostadsbyggandet — och detta var ju herr Hansson angelägen om att betona nödvändigheten av — då blir väl ändå statens resurser drygare, och det finns chanser även för de grupper, som herr Hansson i första hand representerar, att bygga mer. -

Jag förstår uppriktigt sagt inte herr Hanssons inställning till detta förslag. När han påpekar att det kan bli otrevligheter med denna form av bostadsupplåtelse så faller han tillbaka på de s. k. slavkontrakten. Jag har utgått ifrån att vederbörande myndigheter kan utforma sådana bestämmelser, att man inte löper några risker i det avseendet. Det har skett tidigare, och det bör kunna ske nu. Jag är ingen vän av en ordning där företagarna skall kunna säga, att de som slutar en anställning i företaget ovillkorligen måste flytta ifrån lägenheten. Det är fel, och felet blir ännu större om staten hjälper till att hålla nere hyrorna i dessa hus. Jag utgår sålunda ifrån att myndigheterna i vanlig ordning skall kunna se till att sådana saker inte kommer att inträffa.

Några revolutionerande nyheter i fråga om bidrag och lån till bostadsbyggandet innehåller inte den föreliggande propositionen. Man skulle kanske kunna karakterisera förslaget så, att det är en försiktig justering av lånevillkoren som kommer att äga rum — om nu utskottets förslag kommer att antagas. Detta kommer — det skall man inte dölja — att i någon mån höja boendekostnaden. Det finns de som menar, att man skulle ha låtit bli denna förändring och i stort sett bibehållit de nuvarande lånevillkoren. Det kravet kom-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mer ofta från det håll där man tycker att vi bygger för få bostäder och där man säger att vi måste avskaffa bostadsbristen. Man kan kanske säga att det är riktigt att vi bygger för litet och att det är synnerligen önskvärt att avskaffa bostadsbristen. När man skall nå detta mål går det emellertid inte att bibehålla villkor som innebär, att man så att säga späder på efterfrågan.

När återigen andra tycker att vi har gått för försiktigt fram, då är det klart att det kan finnas skäl för en sådan ståndpunkt. Bostadspolitiska kommittén hade ju föreslagit något mer långtgående åtgärder. När nu regeringsförslaget inte upptagit hela detta yrkande från kommittén, så hänger det samman med, att man tagit hänsyn till vad som inträffat på lånemarknaden. Jag tycker att detta är ett fullgott skäl.

Många tycker att det varit lika bra att låta bli en medellinje av detta slag. Andra återigen säger, att när man gör någonting så skall man göra det ordentligt på en gång. Nu vet vi att detta inte hade gått att genomföra, om vi inte hade sett till att de som har svårast att betala hyrorna också fått kompensation för den hyreskostnadsstegring som inträffar.

Det är en gammal stridsfråga på detta område som man i dag har sysslat med. Det gäller lånegränsen. Vi vet de olika partiernas ståndpunkt här. När man emellertid uttrycker saken på det sättet, att man väsentligt skulle kunna öka bostadsproduktionen om man biträder reservanternas linje, då är jag inte riktigt med på det. Under det sista året har sparandet ökat för att åstadkomma möjligheter att skaffa en bostad. Jag tänker nu på insatserna i det kooperativa byggandet. Efter vad jag har mig bekant har man radikalt fått höja dessa insatser. Givetvis innebär detta att man tar ut mera för bostadsbyggandet.

Nu säger man från oppositionens sida, att om enskilda kunde få bygga mera, så skulle våra lånemedel bli dry-

gare, och då skulle produktionen öka. Reellt åstadkommer ju bostadsbyggandet samma belastning på kapitalmarknaden oavsett under vilka former man lånar. Det är inte detta som är det avgörande. Vad är det som sker, herr Casse? Skulle så många enskilda kunna bygga bostäder utöver den nuvarande produktionen? Byggnadsbranschen som sådan är fullt sysselsatt. Så långt jag förstår talar man inte om det som är väsentligt. Det tycker jag man skall göra. Om man har olika meningar om en sak bör man så klart som möjligt tala om vad det är man slåss för. Eftersom det är privata byggnadsföretag som bygger även åt kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag, så är det inte branschens krav som sådana som man söker tillmötesgå. Det finns god sysselsättning för dessa företagare. Oppositionspartierna lägger sig ombord med ett område inom vårt näringsliv och säger, att dessa grupper kräver det. Det är inte byggnadsföretagare i allmänhet som kräver det, utan det är enskilda som vill äga fastigheterna. Man hyser den uppfattningen att enskilda inte bara skall bygga utan också äga fastigheterna.

Det tycker jag att man skall betona. Vi vill inte detta. Vi säger inte att det är ett stort önskemål, att hyresfastigheterna i större utsträckning ägs av privatpersoner. Vi tror att det då är större risk för hyreshöjningar, och vi tycker inte om att bostaden blir en spekulationsvara. Det s. k. fria näringslivet får spekulera på andra områden.

Att vår allmänna syn på dessa ting är riktig får vi belägg för genom vad som sker i England. Där lånar staten inte ut några pengar alls till de enskilda utan bara till kommunerna. I Sverige ger ju staten både tertiärlån och räntegarantier.

Allt detta är frågor som förekommit i den gamla striden. Det nya som kommit till i samband med denna propositions behandling, är den sak, som herr

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Cassel uttryckt så, att vi vill ha en oförändrad andel av byggandet åt de allmännyttiga företagen och inte vill tillåta att de enskilda expanderar. Detta är riktigt i så måtto, att det enskilda byggandet inte skall expandera på grund av att de allmännyttiga och kooperativa företagen inte får låna några pengar. Vem som bygger bäst, effektivast och mest ändamålsenligt, det skall bli avgörande. Inte skall man resonera som så, att de enskilda bara behöver låna 15 procent och inte 25 eller 30 och därför skall de få bygga, jag höll på att säga hur dyrt det än blir. Om man för ut detta resonemang till sin spets, måste man dra slutsatsen, att det bleve billigare ur statens utlåningssynpunkt att låta de enskilda bygga alltsammans.

Jag tycker inte att det är så man skall resonera. Jag har pläderat för att vi skall slopa de s. k. kvoterna och endast lägga en penningram till grund för byggandet och uppmuntra dem som bygger billigare. Jag kan dock säga rent ut, att om man avstår från andra lokaler, blir pengarna drygare och räcker till flera bostäder. Som det nu är kan ett område, låt oss säga ett län, ha en relativt låg kostnad per lägenhetsenhet. Men de har ett antal lägenheter fastställt i en kvot, och när kvoten är fylld får de inte bygga mera, fastän de kanske har pengar kvar. Därför menar jag att man skall utforma en sådan ordning, att den som bygger billigare och rationellare inte skall hindras av några bestämmelser i form av kvoter att få belöning för detta. Det blir med andra ord en stimulans att bygga flera lägenheter och undvika en fördyring så långt som detta över huvud taget är möjligt.

Talet om att man kan öka bostadsproduktionen genom att enskilda äger flera lägenheter tror jag inte på, men det är detta man försöker övertyga folk om. Om nu de kommunala, kooperativa och allmännyttiga företagen hade haft egna produktionsföretag i allmänhet, hade det varit en annan sak. Inte heller har

det varit någon liten produktionskapacitet inom byggnadsverksamheten. Här är det helt enkelt inte produktionen utan ägandet av fastigheterna som det är fråga om. Därom råder kanske delade meningar de olika partierna emellan. Från socialdemokratiskt håll säger vi, att bostaden inte skall bli en speulationsvara.

Jag skall inte fördjupa mig i detaljerna i utlåtandet. Det kan räcka med att säga att det finns två ting, som utskottet vill ha utredda, dels den s. k. splittringen i hyresnivån, dels möjligheterna till finansiering av ett större bostadsbyggande framöver. Inget av dessa utredningskrav finns det något att invända mot.

Ett förslag som fanns i regeringens proposition har utskottet gått emot. Vi hade föreslagit en sänkning av ytan i småhuslägenheterna från 125 till 110 kvadratmeter. De, som har den uppfattningen att man inte bör behovspröva kapitalsubventionerna, tycker nog, att det här var en väg man borde gå för att slippa ifrån en sådan behovsprövning. Nu har utskottet samstämmt sagt, att det inte vill vara med om nya regler utan det vill ha kvar gränsen vid 125 kvadratmeter.

Ett enhälligt statsutskott rår ingen på, och jag tänker inte ta upp någon strid mot utskottet. Jag kan dock inte undanhålla kammaren en reflexion, om man nu tycker att 110 kvadratmeter är en liten bostad och att vi bör ha 125 kvadratmeter. Jag vill erinra om att samtliga de typritningar på småhuslägenheter, som bostadsstyrelsen har upprättat, gott får plats inom 110 kvadratmetersramen. Vi kan väl säga, att det innebär sex rum och kök och att utskottet vill ha det sjunde rummet. Det är bara en grovt tilltagen siffra, men jag tror att detta är någorlunda riktigt.

Om vi kunde ha råd att bygga enbart sådana lägenheter, vore det naturligtvis bra. Det kanske inte kostar så mycket? Kapitalsubventionen till 15 000—16 000

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

egna hem kostar 60 å 65 miljoner kronor per år, och om tio procent av lägenheterna är på mellan 110 och 125 kvadratmeter, skulle vi faktiskt spara sex miljoner kronor. Det kanske bara är fem procent av lägenheterna som ligger mellan 110 och 125 kvadratmeter, och då blir sparslanten tre miljoner kronor. Statsutskottet kanske tycker, att det inte är så mycket att fästa sig vid, men jag har inte kunnat undvika att föra fram den reflexionen, eftersom vi ibland får höra, att det är mycket viktigt att spara pengar åt det allmänna.

Det finns ytterligare en punkt där utskottsmajoriteten har en annan uppfattning än regeringen — det gäller studentbostäderna. I propositionen föreslås en ny princip för subventionerna till denna bebyggelse, nämligen övergång från procentuella bidrag till ett fixerat belopp. Utskottet godkänner vad regeringen har föreslagit när det gäller kapitalsubventioner för studentrum, som är insprängda i flerfamiljshus — där är man ense om 3 000 kronor per studentrum.

När det gäller kategorihusen tycker utskottet emellertid att 5 000 kronor är för litet och föreslår en siffra som bostadsstyrelsen har förordat såsom lämplig, nämligen 6 200 kronor per rum.

Nu är väl alla kammarens ledamöter överens om att det är en angelägen sak att öka tillgången på sådana bostäder, som studenterna behöver. Vi är väl också alla medvetna om att studentantalet vid universitet och högskolor kommer att öka mycket kraftigt under de närmaste åren. Om vi alltså skulle förbättra bostadsförsörjningen i universitets- och högskolestäderna, måste vi bygga mer, och gör vi villkoren alltför generösa, blir byggandet dyrt. Vi måste då finna nya former för produktionen, som kan leda till ett förbilligande av byggandet.

De slutliga besluten beträffande de omkring 2 500 studentbostäder, som har meddelats, avser ungefär 16 000 kro-

nor per styck, men kammarens ledamöter bör beakta, att i de preliminärt behandlade ansökningarna är anskaffningskostnaden i medeltal 18 000 kronor per rum, alltså 2 000 kronor ytterligare. Jag är rädd för att man får en alltför stor belastning, om vi inte tar verkliga krafttag här. Det bör kunna gå att bygga billigare.

Då säger man kanske att standarden blir för dålig. Ja, man kan naturligtvis finna exempel på en standard, som avviker radikalt från vad studentsociala utredningen på sin tid angav. Under min tid i kanslihuset fick jag behandla en ansökan om ett studentbostadshus, som omfattade 55 rum. Dessa 55 rum skulle vara försedda med indragna balkonger, som är mycket dyra att bygga. Man skulle ha fem telefonhytter, garage, gemensamma badinrättningar och dusch i praktiskt taget varje rum. Det är klart, att sådant blir dyrt. Bör vi då inte i tid tänka efter, om vi inte kan åstadkomma någonting nytt, så att de många studenter, som kommer till de närmaste åren, får bo bättre och billigare? Det kan de få med de villkor, som nu är föreslagna.

Vi får här räkna med både en hög kapitalsubvention, tertiärlån och räntegaranti. Skall det då vara nödvändigt att höja subventionen från 5 000 kronor till 6 200 kronor per studentrum? För en småhuslägenhet skall subventionen vara 4 000 kronor, och en sådan lägenhet innehåller fyra eller fem rum och kök — vi kan här räkna med fyra rum. Vi kan bortse från köket i småhuslägenheten, eftersom andra speciella utrymmen behövs i studentbostäderna. Man bör därför tredubbla eller fyrdubbla de 4 000 kronorna för att småhuslägenheterna skall komma i paritet med vad som föreslås när det gäller studentbostäder — det skulle alltså motsvara en subvention på kanske 20 000 kronor för småhusproduktionen i allmänhet, och det skulle riksdagen aldrig gå med på.

Jag har velat anföra detta eftersom

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jag tycker det är angeläget att kammarens ledamöter har klart för sig, att detta stöd är generöst utformat. Det hjälper inte hur mycket man än höjer subventionerna, om man inte får rättsida på själva produktionen, och därvidlag har vi anledning att säga, att åtskilligt återstår att göra. Dessa undersökningar är nu i gång, och vi får väl hoppas att de leder till en rimligare och riktigare ordning.

Jag har alltså den förhoppningen, att kammaren kommer att biträda den reservation som har anförts till utskottets utlåtande när det gäller kapitalsubventionen för studentbostäder.

En annan viktig faktor när det gäller bostadsbyggandet som här har diskuterats är sparandet. Det har sagts från oppositionens sida, att vi måste finna nya former för sparandet och att statsmakterna helst borde se till att vi får regler för hur man skall förfara.

Jag tycker nog att det på sista året har hänt åtskilligt på den punkten. Ett bostadssparande i sunda former vinner alltmer resonans, och jag kan inte undgå att här nämna sparbankernas insats. Sparbankerna finansierar upp till 90 procent av allt småhusbyggande, och vi har inte samma bekymmer för finansieringen av småhusbyggandet som för byggandet av flerfamiljshus. Vi önskar väl alla att denna sparverksamhet skall ge allt bättre resultat, men för min del har jag den bestämda uppfattningen, att vi inte gagnar detta ändamål genom att fixera några regler. En centraldirigering av ett bostadssparande tror jag inte på. Å andra sidan är det angeläget att man ute i kommunerna försöker finna former för en uppmuntran av de personer som söker spara — det må gälla flerfamiljshus eller enfamiljshus.

Under det gångna året har åtskilliga förenklingar genomförts i den administrativa apparat som samhället har byggt upp i anslutning till riksdagens beslut att främja bostadsbyggandet. Efter det att det s. k. lånetaket har in-

förts har det ju uppstått möjligheter till förenklingar på ett helt annat sätt än tidigare utan att några säkerhetsintressen fått sitta emellan. Det har gjorts att man nu kan expediera ärendena snabbare än tidigare, vilket medför mindre bekymmer för dem som söker lån och även medför kostnadsbesparingar.

Nu har statsutskottet i en passus sagt ifrån, att vi bör akta oss för att alltför ofta ändra bestämmelserna rörande bidrag och lån. Jag föreställer mig att utskottets önskemål kommer att beaktas så långt det är möjligt, men om man kommer i en situation där man känner sig nödsakad att handla, får man ta de olägenheter som följer av att bestämmelserna ändras. Jag har för min personliga del funnit det angelägnare att söka komma åt de bristfälligheter och besvärligheter som föreligger än att låta bli att ändra bestämmelserna med hänsyn till att detta skulle vålla svårigheter. Regeringsledamöterna är nog beredda att vänta med förändringar och att acceptera de regler som gäller, eftersom ju det många gånger är mest angenämt — det är mycket värre att ge sig på saker och ting som man vet kommer att väcka missnöje på sina håll. Om man ändå inte drar sig för detta obehag, så beror det naturligtvis på att man vill åstadkomma en bättre ordning genom sitt beslut.

Den fråga vi här diskuterar gäller, om bostadsbyggandet kan ökas och bostadsbristen därigenom minskas. Det finns de som har hävdats, att de beslutade åtgärderna skulle ha en minskning av bostadsbyggandet som följdverkan. Det talet har tystnat i dag. Det har visat sig att det går att bygga billigare, och vi skall kunna bygga mer. När allt kommer omkring är det väsentliga, hur vi skall finna former för att bygga fler bostäder. Jag har trott att man måste sätta en hård press på hela produktionen. Viljan att bygga billigare finns nog på de flesta håll, men om det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

inte är någonting alldeles särskilt som pressar på, så kan inte de bästa krafterna göra sig gällande. Det är därför bestämmelserna om det s. k. lånetaket måste skärpas ibland. Jag tror det har varit ändamålsenligt, och det förefaller som om statsutskottets majoritet i alla väsentliga punkter har samma uppfattning. Det är då min förhoppning, att utskottets utlåtande skall godkännas av kammaren med det undantaget, att kammaren biträder reservationen som gäller kapitalsubventionerna till studentbostäder.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är precis såsom förre socialministern, nuvarande herr Ericsson, säger: skiljelinje mellan oss går framför allt i våra synpunkter på ägandet av fastigheterna. Socialdemokraterna vill överföra ägandet av bostadshusen i kommunernas händer. Det står som punkt 20 i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Det är inte bara en formell programförklaring, utan det är någonting som steg för steg håller på att genomföras. Men vi alla andra — med undantag av kommunisterna, antar jag — har en rakt motsatt uppfattning; vi vill inte alls gå med på detta. Vi har ansett, att det offentliga ägandet av detta stora kapital undan för undan — det går inte fort — leder till att en väsentlig del av produktionslivet här i landet socialiseras; det växer upp socialiserade produktionsföretag, som bygger husen, och även byggnadsmaterialet kommer från socialiserade företag. Något sådant vill vi inte vara med om, och på den punkten kan vi aldrig komma överens med socialdemokraterna.

Varifrån får nu staten sina pengar till tertiärlånen? Jo, staten får dem antingen genom att — det vet finansministern — försöka beskatta folket så gott det går eller genom att låna pengar, fram-

för allt i riksbanken. I den mån man i stället kunde få enskilt riskvilligt kapital att återintressera sig för bostadsägandet, sluppe man skaffa så mycket pengar till tertiärlånen på andra vägar. Och om man hellre ville fortsätta att skaffa lika mycket pengar som nu på detta sätt, så skulle man kunna bygga så många fler lägenheter. Men för att få enskilda kapitalägare att vilja satsa pengar på bostadsägande, måste de få en rimlig förräntning, som åtminstone något så när överensstämmer med den de kan få genom annan placering. De måste också ha någorlunda trygghet när det gäller fastigheternas värdebeständighet. Detta kan jag inte kalla för speculation, herr Ericsson!

Vi vill inte från vårt håll att man skall ta bort de s. k. kommunala och allmännyttiga bostadshusen, och vi är mycket positivt inställda till bostadskooperationen. Men har vi alla typer av bostadshus, får vi en viss konkurrens, som åtminstone i ett läge vilket inte präglas av svår bostadsbrist gör det omöjligt att spekulera i höga hyror. I ett läge, som präglas av svår bostadsbrist, vill vi inte begära att man skall ta bort hyresregleringen.

Om man inte av t. ex. någon politisk anledning vill favorisera en viss produktionsform, varför skall man då belasta skattebetalarna med extra kostnader för att få husen byggda i just den produktionsformen, då detta inte resulterar i lägre bostadskostnader för dem som skall bo i husen?

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ericsson talade om subventionerna för studentbostäderna, jämförde han dem med subventionerna för vanliga lägenheter. Det är väl ändå en jämförelse, som vi aldrig tidigare gjort. Även förslaget om en subvention på 6 200 kronor innebär i själva verket en sänkning av nuvarande sub-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

vention. Jag instämmer med herr Ericsson i hans yttrande, att det är viktigt att vi kan sänka byggnadskostnaderna för studentbostäderna. Men det viktigaste härvidlag är, att vi övergår från en subvention, som utgår i procent på byggkostnaden, till ett fast bidrag per lägenhet. Detta kommer att verka pressande på byggnadskostnaderna, vare sig subventionsbeloppet är 5 000 eller 6 200 kronor.

Jag vill rätta till ett misstag från herr Ericssons sida. Jag sade inte att bostadsproduktionen står och stampar på samma fläck. Jag sade, att ni talar så mycket om hur stora och bra lägenheter det bygges nu i jämförelse med dem som byggdes på 1930-talet, att det nästan verkar som om ni vore förvånade över att bostadsproduktionen inte står och stampar på samma fläck. För min del finner jag det naturligt, att bostadsproduktionen liksom all annan produktion har utvecklats under 25 år.

Herr Ericsson berörde även frågan om lånegränserna och gjorde gällande, att vi skulle ha sagt att en sänkning av lånegränserna skulle öka bostadsproduktionen avsevärt. Jag ber att få påpeka att jag aldrig använt ordet »avsevärt». Jag tror inte det finns någon åtgärd, som kan öka bostadsproduktionen »avsevärt», utan det behövs en rad samverkande åtgärder. Men om vi sänker gränsen för lånen till de kooperativa företagen från 95 till 92 procent, om vi får till stånd ett intensivt och välorganiserat bostadssparande och om vi dessutom i viss utsträckning övergår från kommunala företag till kooperativa, så har vi väl därmed ändå gjort något för att främja en ökad bostadsproduktion.

Sedan måste jag säga att det förvånar mig, att herr Ericsson uttalar sig så negativt som han gör om enskilt byggande. Jag tror att han härvidlag bör tänka om en smula. Han talar om »spekulationsbyggande» nästan som om han ansåge att förvaltandet och tillhanda-

hållandet av lägenheter vore något smått omoraliskt i motsats till all annan verksamhet.

Jag är av den uppfattningen att det kommer att få byggas en hel del i kommunal regi i fortsättningen. Men vi har ingen garanti för att de kommunala bostadsföretagen på alla platser sköts på bästa sätt. De kan komma i händerna på folk, som saknar erfarenhet eller som är allmänt inkompetenta. Hur skall vi kunna avgöra, om de hyror, som tas ut i de kommunala husen, är riktiga, i fall vi inte tar ett enskilt bostadsbyggande att jämföra med, som arbetar på ungefär samma villkor?

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det glädjer mig att herr Cassel vitsordar riktigheten i den problemställning som jag försökte framställa. Han erkänner alltså, att det i första hand inte är fråga om att bygga mer utan att det är fråga om skillnaden i våra uppfattningar när det gäller ägandet. Det är värdefullt att slå fast, att det är just ägandet av fastigheterna som saken gäller.

Nu säger herr Gustafsson i Skellefteå att han blev förvånad över min negativa inställning till det enskilda byggandet. Ni brukar tala om värdet av enskild företagsamhet. Nu är det ju emellertid så — blanda inte bort korten här! — att det är enskilda företag som bygger det stora flertalet bostadsfastigheter. Vi har alltså möjligheter att utnyttja deras sakkunskap. Och märk väl att var och en har rätt att bygga bostadshus här i landet. Det vållar inga som helst svårigheter.

Vad herrarna slåss för är ju att staten skall låna ut mera pengar. Herr Cassel skakar på huvudet, men om det enskilda byggandet får en större andel än nu av det sammanlagda lånebeloppet, så kommer det enskilda byggandet att totalt tillföras mera pengar. Är det rätt

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

uppfattat så? Jaså inte, då kan jag inte göra mig förstådd!

Här ligger enligt min mening en mycket väsentlig sak. Vi skall inte glömma bort att det gäller just ägandet. Jag har ingen anledning att dölja att det förefaller mig vara tryggare och säkrare att vinstintresset är borta från bostadsmarknaden. Det finns så många andra områden som den enskilda företagsamheten kan spekulera på, så bostadsmarknaden behöver inte vara ett fält där dessa företag kan tumla om.

Herr Gustafsson sade att det vid tidigare försök att klargöra innebörden av subventionerna till studentbostäderna inte givits några sådana exempel som de jag här anförde. Nej, det är riktigt, herr Gustafsson, men är det inte angeläget att tala om för kammarens ledamöter ungefärligen hur man ser på dessa ting? Är herr Gustafsson övertygad om att alla kammarens ledamöter har klart för sig dels att vi vill bygga fler studentbostäder men dels och framför allt att vi lämnar ett så generöst stöd som fallet verkligen är just beträffande detta byggande? När utskottet föreslår att vi skall spåda på bidragen med ytterligare 1 200 kronor per lägenhet, verkar det ju som om det av regeringen framlagda förslaget vore snålt tilltaget. Jag ansåg det därför vara pedagogiskt lämpligt att tala om att regeringens förslag icke innebär någon dålig subvention.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna måtte ha missuppfattat mig. Jag vill inte att staten skall släppa till mer pengar utan tvärtom mindre pengar. Detta skulle ernås genom att staten endast behöver lämna 15 procent av avkastningsvärdet till de hus som byggs i enskild regi. Om samma hus byggs i allmännyttig regi får staten släppa till 30 procent, och det tycker jag är onödigt. Det innebär att skattebetalarna får vidkännas en extra belastning på grund av att man vill ha huset byggt i allmännyttig regi

i stället för i enskild regi. Vad har man för glädje av det? Husen är likadana och det kostar lika mycket att bo i det ena huset som i det andra. Skattebetalarna har alltså inte vunnit något genom denna extra utgift som de belastas med. Jag kan förstå att det kan vara roligt att för konkurrensens skull ha ett och annat i allmännyttig regi uppfört hus, så att man kan se vad det bör kosta att bo i ett hus av en viss typ och för att skapa en konkurrens i förhållande till den enskilda bostadsmarknaden. Detta förstår jag, som sagt, och det kan jag uppskatta och gilla. Men de olika företagsformerna skall enligt min mening arbeta på lika villkor och efter samma grunder, och skattebetalarna skall icke belastas extra för att man skall få byggnaderna uppförda i allmännyttig regi.

För övrigt vet jag inte varför man skall tala om allmännyttiga företag i detta sammanhang, ty det gäller ju inga företag utan statliga organ som arbetar praktiskt taget utan något eget kapital. Det föreslås nu att de allmännyttiga bostadsföretagens grundkapital skall motsvara minst 1 procent av det förvaltade fastighetskapitalet mot för närvarande endast 0,5 procent, men det har ju ingen betydelse. Dessa företag tar själva inga risker. De är alltså egentligen inte några företag utan statsorgan.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande studentbostäderna vill jag framhålla att det är meningslöst att dra in frågan om ett billigare byggande av dessa bostäder i striden om huruvida subventionen skall uppgå till 5 000 eller 6 200 kronor per lägenhet. Det som skall verka förbilligande är att vi går över från att beräkna subventionen i procent av byggnadskostnaden till fasta subventionsbelopp per lägenhet, och denna verkan kommer att inträda vare sig beloppet blir 5 000 eller 6 200 kronor.

Jag vill vidare understryka att då jag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

talat om enskilt bostadsbyggande innefattar jag däri också enskild bostadsförvaltning. På den punkten behöver det alltså inte råda någon tvekan.

Herr Ericsson i Kinna sade att han anser det vara tryggare och säkrare att det enskilda initiativet är borta från bostadsmarknaden. På den punkten måste jag deklarerat en helt annan uppfattning. Jag anser att det skulle vara ganska otryggt om all bostadsförvaltning här i landet låg i de kommunala och allmännyttiga företagens händer. Hur skulle vi då kunna veta att dessa företag verkligen arbetade effektivt? Tryggheten och säkerheten ligger väl i att vi har konkurrerande verksamhet även på bostadsförvaltningens område, så att vi kan jämföra de olika företagsformernas resultat. Jag kan inte tänka mig annat än att man på det sättet når en väsentligt större trygghet än om vi överlämnade all bostadsförvaltning i kommunernas händer.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Debatten om bostadspolitik sysslar ju i mycket stor utsträckning med regleringstekniska synpunkter och bostadsbyggandets omfattning, men det har ju glädjande nog i dag tagits upp även andra synpunkter av stor betydelse.

Jag skulle tro att vad vi främst måste ta fram i den bostadspolitiska debatten kan sammanfattas i fyra punkter. För det första är det nödvändigt att snabbt avveckla de generella bostadssubventionerna, dels ur samhällsekonomisk synpunkt och dels ur rättvisesynpunkt. För det andra måste man klargöra vilken omfattning bostadsbyggandet bör ha under de närmaste åren. Jag inser att denna synpunkt visserligen för många kan te sig som den mest betydelsefulla, men jag tror att denna fråga även måste granskas kritiskt. För det tredje gäller det den inriktning av bostadsbyggandet på småhus contra flerfamiljshus, som vi

måste hålla fast vid för att på lång sikt åstadkomma en klok bostadsinvestering. Slutligen och för det fjärde kommer den, som jag ser det, viktigaste frågan: Kan vi bygga billigare, och vilka åtgärder erfordras härvidlag för att vi skall kunna minska boendekostnaderna, d. v. s. hyrorna, för det svenska folket?

Med hänsyn till den nyorientering i vår ekonomiska politik, som skymtar bl. a. i finansministerns kompletteringsbudget, måste ett avskaffande av de generella bostadssubventionerna i dagens samhällsekonomiska läge vara synnerligen angeläget, ty härigenom skulle ju ernås besparingar av utomordentligt stor vikt på budgetens utgiftssida, och samtidigt skulle en dämpande effekt på konsumtionen uppnås. Jag tror, att om de generella bostadssubventionerna avskaffas, så blir nog resultatet i första hand en dämpning av efterfrågan på andra konsumtionsvaror. Ty det är ofrånkomligt, att när bostadspriserna hållits konstant låga under de senaste 15 åren, så har efterfrågan ökat inom andra konsumtionssektorer. Jag är övertygad om att en anpassning av hyrorna till den faktiska boendekostnadsnivån inte kommer att sänka bostadsstandarden men väl verka köpkraftuppsugande och hjälpa till att minska andra köer, t. ex. när det gäller telefoner, bilar o. s. v. På det sättet skulle vi få en naturlig konsumtionsbegränsning, vilket är nödvändigt för att nå samhällsekonomisk balans.

I stort sett kan man väl säga att bostadspolitiska utredningen har framlagt ett betänkande, som innebär ett första betydelsefullt steg i rätt riktning genom förslag om höjning av den statsgaranterade räntan med en halv procent på primär- och sekundärlån samt med en procent på det s. k. tertiärlånet, liksom en förkortning av amorteringstiden samt borttagandet av de ortsgrederade tillägglånen. Socialministern har, det vill jag gärna framhålla, i stora delar följt bostadspolitiska utredningen, när det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gäller att ta första steget till en avveckling av de generella subventionerna, men han har icke velat lämna några direktiv angående den nödvändiga fortsättningen på avvecklingen, och inte heller har han föreslagit att tilläggslånet skulle slopas. Det har redan sagts av herr Ericsson i Kinna att han som socialminister valt den försiktiga linjen i det fallet.

Majoriteten av Sveriges medborgare måste för närvarande lämna bidrag till ett mindretal, som i och för sig har genomsnittligt större ekonomiska möjligheter att svara för sina hyreskostnader än vad majoriteten skattebetalare har. Låt mig förklara detta med några exempel.

Av bostadspolitiska utredningen framgår, att den genomsnittliga nettoinkomsten för barnfamiljer som icke hade familjebostadsbidrag och som bodde i ett statligt belånat område i Örebro 1954, uppgick till 19 000 kronor. I Malmö var motsvarande siffra 17 800 kronor och i Skellefteå 17 900 kronor o. s. v. Dessa inkomstsiffror är som sagt från 1954, och de måste givetvis justeras uppåt med 15 à 20 procent för att belysa dagens inkomstläge.

Låt mig nämna ytterligare ett exempel. Vid en förra året företagen bostadsundersökning i Örebro inom två av den kommunala bostadssiftelsen ägda områden visade det sig att inom det ena området, där 245 familjer undersöktes, hade 60 procent något slag av motorfordon, och 64 familjer, d. v. s. drygt 26 procent, höll sig med bil. Inom det andra området undersöktes endast bilförekomsten, och där hade vart tredje hushåll bil. Samtliga boende inom dessa två områden åtnjuter generella bostadssubventioner.

Jag vill poängtera att jag inte alls har några invändningar att göra mot att vi har en hög standard och kan hålla oss med bil, men nog måste det väl vara ett minst sagt diskutabelt system att ge sådana medborgare subventioner, som

på intet sätt har behov av statens hjälp. Inte minst borde det väl vara ett landsbygdsfolkets intresse att där få en snar och fullständig ändring till stånd. Ty på landsbygden är det ju ett förhållandevis mindre antal hus som bygges med statliga subventioner.

Ur likarättssynpunkt reagerar jag mot det nuvarande förhållandet, och jag hoppas att avvecklingen av de generella bostadssubventionerna må ske i snabb takt och efter ett klart uppgjort tidsschema. Givetvis förutsätter detta utvidgade bostadsbidrag till dem, som rimligen har behov av samhällets hjälp för att få en god bostad, men detta är ju något helt annat än de generella subventionerna.

Beträffande omfattningen av vårt bostadsbyggande anser jag att särskilda ansträngningar att bygga fler bostäder är nödvändiga för att nå snar jämvikt på bostadsmarknaden, men jag tror inte att det är rätt att oreserverat förorda ökade investeringar på bostadsbyggandets område utan att ta hänsyn till en klok avvägning mellan olika investeringssektorer. En snedvridning av investeringarna kan få svårartade följdverkningar ur välfärdsstegringssynpunkt på längre sikt. Även i detta fall är det som i så många andra anledning hålla en viss måtta.

Jag vågar säga detta av två skäl. Först och främst får man inte utan vidare godtaga de siffror som redovisas angående antalet bostadssökande som mått på bostadsbristen. Man talar ofta om en brist på 110 000 à 120 000 lägenheter, men statistiken är inte tillförlitlig, ty många anmäler sig som bostadssökande för ett väntat framtida behov i känslan av de långa väntetiderna. På detta sätt förlänges köerna av bostadssökande. Två forskningsinstitutioner lär i dagarna var för sig ha räknat ut att det faktiska behovet av nya lägenheter nu torde röra sig om cirka 65 000. Naturligtvis är detta också en hög siffra, särskilt om man jämför den med siff-

Fremjande av bostadsforsorjningen m. m.

ran for 1945, da man uppskattade tat-
orternas ackumulerade bostadsbrist till
25 000 lagenheter. Men samtidigt maste
man medge att det ar en avsevard skill-
nad pa t. ex. 65 000 och 110 000.

En annan fara hotar, nar man
overdriver vart behov av bostader, och
det galler permanentningen av den
svarta hyresmarknaden. Sa lange som
allmanheten delges alltfor oroande upp-
gifter om vart lage, kommer den svarta
hyresmarknaden att besta och tillforas
ny narling.

Med detta mitt resonemang har jag
velat aterfora diskussionen om bostads-
byggandets omfattning till en sund nivaa.
Och jag tror, att nar man vet att for-
hallandena inte ar sa hopplosa, som
vi gar och intalar oss, ar det lattare att
nu satsa pa ettokat bostadsbyggande
de naraste aren — ungefär av omfatti-
ningen 250 000 a 260 000 lagenheter pa
fyra ar. Men givetvis under noggrant
aktgivande pa att inte befogade investe-
ringsbehov inom andra sektorer av det
enskilda naringslivet eftersattes.

So var det den tredje punkten, namli-
gen inriktningen pa bostadsbyggandet.
som vi i dag maste halla for ogonen for
att astadkomma sa kloka bostadsinves-
teringar som mojligt. For bedomningen
av denna fraga maste man ta hansyn till
efterfrageinriktningen gentemot olika
typer av bostader. Framst kan man da
konstatera, att det tydliga finns en
stark tendens att fa bo i smahus. Darfor
bor vi pa lang sikt soka utforma var
bostadspolitik sa, att fler egnahems-
byggen kommer till stand, att tomtmark
tillhandahalles och att smahusbyggan-
det rationaliseras, sa att det blir billi-
gare an nu. For narvarande ar varia-
tionerna i byggkostnaderna for smahus
avsevarda. Generaldirektor Alf Johans-
son angav nyligen i ett foredrag, att
samma bostadsstyrelsens typ av smahus
varierat med 15 000 kronor i pris pa
samma ort, vilket ju verkar nastan
osannolikt. Darfor behovs det tydliga
ett intensifierat forskningsarbete, framst

praktisk byggforskning av det slag, som
jag snart narmare skall belysa.

Vid sidan av ettokat smahusbyggan-
de bor vi noga uppmarksamma de ron,
som den nya bostadsforskningen hittills
gjort i vart land, vilka bl. a. visar pa
behovet av okad utrymmesstandard.
Detta faktum bor tydliga också sti-
mulera oss att pa olika satt soka ned-
bringa byggnadskostnaderna, alltsa yt-
terligare en anledning att noga prova,
vilka mojligheter vi har att bygga billi-
gare.

Harmed ar jag slutliga framme vid
den enligt mitt formenande kanske
mest betydelsefulla fragan i var bo-
stadspolitik, namligen atgarder for att
pressa ned byggnadskostnaderna. Jag
anser namligen, att det ar utomordent-
ligt viktigt, att byggnads- och darmed
bostadskostnaderna blir sa laga som
mojligt, nar man nu borjar sla in pa
den vagen, att alla boende, som jag
hoppas, inom kort maste betala de verk-
liga bostadskostnaderna.

Fullt riktigt konstaterar darvarande so-
cialministern i proposition nr 100 att »i
den man bostadsproduktionen kan for-
billigas, vinnes inte endast lagre hyror
och bostadskostnader utan också ut-
rymme for en okning av bostadsbyg-
gandet». Men tyvarr har det stannat vid
blott och bart ett kallt konstaterande av
detta faktum.

Jag tror, att darvarande departements-
chefen var inne pa en framkomlig vag
att pressa ned byggnadskostnaderna,
da han genomforde en maximering av
belaningsvardena fran och med 1 ja-
nuari 1956. Harvidlag har jag exakt
samma uppfattning som herr Hansson
i Skegrie nyss gjorde sig till talesman
for, nar han sade att han gillade dessa
atgarder. Tyvarr mottes de atgarderna
av stark kritik inte bara har i riksdag-
en utan aven pa andra hall, inte minst
bland de allmannyttiga bostadsforeta-
gen och bland vissa byggnadsfackfor-
eningar. Enligt statsutskottets utlatande
kan erfarenheterna av de for flerfa-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

miljshus gällande lånetaksbestämmelserna ännu inte överblickas. Jag har en annan mening härvidlag, och jag instämmer i vad herr Ericsson i Kinna sade härom. Det sänkta belåningstaket har kunnat hållas, och vid årsmötet nyligen med Sveriges allmännyttiga bostadsföreningar — Sabo — konstaterade ordföranden, att sänkningen av lånetaket kritiserades, därför att det ansågs sänka standarden. Men de allmännyttiga bostadsföretagen har varit lojala och anpassat sig, trots att byggkostnaderna under tiden stigit. Tydligt är att man kan pressa byggnadskostnaderna bara genom att sänka belåningstaket. Jag har därför i en motion föreslagit en ytterligare sänkning av de maximala belåningsvärdena för flerfamiljsfastigheter med 5 procent. Härigenom skulle 2 500 å 3 000 tvårumslägenheter ytterligare kunna byggas inom ramen för det föreslagna statliga lånebeloppet. Vi skulle alltså få både fler bostäder för nuvarande statliga utlåning och billigare bostäder till de boendes båtnad. Slutligen skulle det ökade bostadsbyggandet också avhjälpa den arbetslöshet inom byggnadsfacket, som i dagens läge med full sysselsättning på praktiskt taget alla andra områden ter sig onödig.

Utskottet avstyrker förslaget och »anser att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i belåningsvärdena, som förhållandena framdeles må påkalla». Jag hoppas att Kungl. Maj:t inte tvekar att, såsom herr Ericsson i Kinna nyss sade, snart ånyo pröva en sänkning, men givetvis bör detta ske med tillbörligt varsel, så att de byggande hinner anpassa sig något därefter.

Man frågar sig då: Kan vi bygga billigare? Kan vi rationalisera bostadsbyggandet mer, och har vi de nödiga resurserna, d. v. s. tillräcklig teoretisk och praktisk forskning, för att nå några påtagliga resultat? Enligt mitt förmenande kan vi svara ja på frågan, om vi kan rationalisera bostadsbyggandet och

bygga avsevärt billigare. Jag tror också att vi i statens nämnd för byggnadsforskning har ett gott teoretiskt instrument, men vi saknar de rätta greppen — bredden och intensiteten i praktisk byggforskning, som snabbt kan ge oss värdefulla resultat. Jag har förordskull i en motion föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning rörande praktisk byggnadsforskning i lagarbetets form. Jag tror, att om ett arbetslag, bestående av skickliga byggnadsarbetare, arkitekter, konstruktörer, konsulter, tidsstudiemän och en bostadsforskare, skulle få i uppdrag att producera ett flerfamiljshus med t. ex. 50 lägenheter och fortlöpande utföra forskning under arbetets gång, så skulle mycket värdefulla rön göras. Det förtroendefulla samarbetet mellan arbetare, teknici och andra behövs, för att man skall kunna tränga in i de olika problemen inte bara rent byggtekniskt utan även ur planeringssynpunkt etc. Från många håll påstås, att det är just ett sådant här storbygge som behövs för att ställas till byggnadsforskningens tjänst. Vi får ofta bevittna, att när resultat skall nås inom t. ex. naturvetenskaperna, så fordras det att praktiska rön går hand i hand med teoretiska.

Den utredning av praktisk art som jag föreslagit i motsats till utredningar av det konventionella slaget skulle dels ge oss ett utprovat forskningsresultat och dels som slutprodukt ett flerfamiljshus, vilket ju i dagens läge måste framstå som ett plus till det övriga. Tyvärr har statsutskottet inte behagat ägna detta projekt sin uppmärksamhet utan har nöjt sig med ett uttalande av följande lydelse: »Såsom utskottet under senare år vid upprepade tillfällen framhållit, är det synnerligen angeläget att åtgärder från samhällets sida vidtages i syfte att främja ett effektivt och billigt bostadsbyggande. Utskottet förutsätter att nämnden för byggnadsforskning och bostadsstyrelsen uppmärk-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sammar möjligheterna att genom praktiskt inriktad forsknings- och utredningsverksamhet befordra en teknisk och organisatorisk rationalisering av byggandet.»

Jag kan inte annat än beklaga att statsutskottet inte velat tränga litet närmare in i detta problem utan bara åberopar, att man flera år vid upprepade tillfällen framhållit, att det behövs ett billigare bostadsbyggande. Den här gången hade utskottet kunnat ta ett initiativ. Det har sagts mig att utskottet åtminstone hade bort låta statens nämnd för byggnadsforskning få motionen på remiss. Herr Cassel sade i sitt inledningsanförande, att han önskade framgång för de strävanden som göres för att söka nedbringa byggnadskostnaderna. Det skulle ha varit värdefullt om han tillämpat den synpunkten också vid behandlingen av min motion i utskottet.

Då det måhända är en riktigare ordning att först utreda, hur man skall kunna bygga billigare, och sedan påyrka en sänkning av lånetaket för att även den vägen utöva en press på byggnadskostnaderna, skall jag här avstå från att yrka bifall till min motion i vad den avser en sänkning av lånetaket. Däremot anser jag att det är stort behov av praktisk byggnadsforskning i lagarbetets form.

Herr talman! En gammal riksdagsman sade nyligen till mig, att man måste vara novis i riksdagen för att önska sig förändringar men att man dessutom måste vara mycket ung för att tro sig om att kunna ändra på riksdagsmän. Jag vill vara så där ung i dag, och även om det är riktigt som herr Ericsson i Kinna sade, att man inte skall gå emot ett enhälligt statsutskott, vågar jag därför i alla fall yrka bifall till min motion nr 577, punkt 2, vari föreslås, att riksdagen måtte besluta om en utredning, avseende praktisk byggnadsforskning efter de linjer i lagarbetets form, som jag här redogjort för.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Den förändring av bostadspolitiken, som regeringen och utskottet föreslår, kommer att väcka en stark och berättigad förbittring bland de svenska hyresgästerna — en förbittring, som står i hjärt kontrast till den belåtenhet, som de borgerliga partiernas talesmän har visat i denna debatt. Sedan lönerna blivit fastlåsta med ett tvåårigt avtal och den utlovade tvåprocentiga reallönestegringen redan är uppäten och förvandlad till minus av redan inträffade prisstegringar, föreslår man nu åtgärder, som kommer att höja hyran för en modern, på senare år byggd lägenhet om två rum och kök med 300 kronor per år och för en trefrumslägenhet med cirka 350 kronor. Detta kommer som påbröd till hyresstegringen i de statsbelånade husen med 25—30 procent från 1945 fram till 1952 och den av räntehöjningen framkallade hyresstegringen 1955 med 10—14 procent i de privatfinansierade husen och 5 procent i de statsbelånade.

I en tid, när de stora ungdomskulorna kommit upp i giftasåldern, fortsätter man nedrivningen av den sociala bostadspolitik med Gustav Möllers signatur, som avsåg att genom statliga subventioner och garantier för låga räntor häva bostadsbristen, höja bostadsstandarden, göra moderna lägenheter åtkomliga även för de mindre bemedlade och framför allt bereda barnfamiljerna rymliga och goda bostäder. Hela denna politik rivs upp genom att man fortsätter att avveckla de generella subventionerna, höjer räntan på sekundär- och primärlånen samt på tertiärlånen för egnahem, minskar amorteringstiden från 40 till 30 år, avvecklar räntegarantierna och återkräver tillägglånen.

Sedan det största regeringspartiet under många år i radiotal och valtal med skärpa kritiserat högerens och folkpartiets linje att begränsa bostads efterfrågan genom höjda hyror, slopa

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de generella subventionerna och ge den privata spekulationen fria händer, har dåvarande socialministern John Ericsson i sina direktiv till bostadspolitiska utredningen samt därefter nämnda kommitté under riksdagsman Severins ledning, hela regeringen och statsutskottet accepterat det mesta av högerns generallinje i bostadsfrågan. Det är därför inte underligt att herr Cassel här i debatten anmält sin belåtenhet över att bostadsfrågan nu kommit över partierna, att herr Gustafsson i Skellefteå är lika belåten och att herr Hansson velat ge herr Ericsson i Kinna en eloge samt hoppas, att den nye socialministern inte skall darra i knäveckan när det gäller att avveckla resten.

Det är emellertid betecknande, att det vid sidan av oss kommunistiska motionärer också finns socialdemokratiska motionärer med anknytning till hyresgäströrelsen, främst herr Svenning i denna kammare, som vill behålla de gamla linjerna för bostadspolitiken. Dock finns det inte en enda socialdemokratisk utskottsreservant, om jag undantar frågan om studentbostäderna. Med sträng disciplin driver man igenom en politik, som kommer att möta den skarpaste kritik bland socialdemokratiens egna väljare. Vi förstår inte en sådan politisk taktik av ett parti som stöder sig på arbetarväljare.

Högern och folkpartiet kommer att säga ute i den offentliga debatten: Titta, hur regeringen permanentar bostadsbristen och höjer hyrorna! Men de kommer noga att akta sig för att tala om att socialdemokratien i bostadsfrågan liksom i fråga om räntehöjningen har kapitulerat för högern och folkpartiet och tagit ansvaret för den pris- och hyreshöjande politik, som storfinsansen och borgarpartierna har krävt. De borgerliga reservationerna markerar bara de punkter, där man vill driva regeringen ännu längre.

Departementschefen, som under tiden retirerat till det trygga fästet Vin-

och spritcentralen, säger att han inte kan rekommendera, att bostadsfrågan löses genom kraftiga hyresstegringar, samtidigt som han föreslår en politik, som kraftigt ökar hyrorna. Han försvarar sig med att man inte samtidigt kan driva på efterfrågan och snabbt hjälpa bostadsnöden, och därför måste man, enligt hans mening, något hålla igen efterfrågan på bostäder. Det är ett cyniskt resonemang. Man minskar efterfrågan genom att höja hyrorna så att de blir oöverkomliga för en stor del av dem som står i bostadskön. Man täcker inte behovet utan minskar de mindre bemedlades möjligheter att tillfredsställa sitt bostadsbehov. Det är en hundraprocentig kapitulation för högerns linje.

Redan nu är det rätt hopplöst för folk i låglöneyrkena, såsom textilarbetare, livsmedelsarbetare, handelsarbetare och vissa transportarbetare samt lägre statstjänare, att hyra en modern bostad, som tar en fjärdedel eller en femtedel av deras fattiga inkomst. När veckolönerna rör sig kring 200 kronor, går mer än en veckolön varje månad till en sådan bostad. När hyran för tvårummaren höjs med 300 kronor om året, blir denna bostad absolut oöverkomlig för dessa familjer. Detta kallar man att häva bristen genom att minska efterfrågan.

Till detta svarar man: Vi har aldrig avsett att de generella subventionerna skall vara permanenta. Nu skall vi i stället koncentrera oss på att hjälpa barnfamiljerna och åldringarna. Jag hänvisar till de tabeller som visar, att det blir bedrövligt även för dem. Det blir bara de allra sämst avlönade och de egentliga socialfallen som får ett bostadsbidrag som är större än hyreshöjningen. För de flesta bidragsberättigade barnfamiljer blir hyreshöjningen högre, i många fall flera hundra kronor högre. Allra värst blir det för de barnfamiljer, som ligger något litet över

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

den inkomstgräns som berättigar till bostadsbidrag.

Vidare sägs det att hyrans relativa andel av utgifterna minskat genom att hyrorna hittills stigit mindre än penninginkomsterna. Därför skall man nu höja den på nytt. Det är ungefär samma motivering som herr Sköld använde en gång, när han höjde spritpriset. Då talades det om en eftersläpning i prisstegringen. Nu är det hyrorna som man anser släpar efter och som måste höjas. Jämför det resonemanget med löftena vid alla avtalsrörelser, även den sista, att man skall hålla ett fast prisläge och hindra prisstegringar, om arbetarna och tjänstemännen bara är återhållsamma! Utan att de fick rösta om det, begränsades lönestegringen till två procent för de flesta arbetarna, och nu får de som tack en hyresstegring på kanske 300 kronor i ett modernt hus. Den sällsamma metod som man har använt under några år, att bekämpa inflationen genom pris-, ränte- och hyreshöjningar och fler indirekta skatter, påminner om metoden att släcka eldsvådor med bensin.

1946 tog man som riktmärke att hyran skulle få utgöra högst 20 procent av inkomsten för en arbetarfamilj. Det är detta som man menar har förskjutits genom att inkomsterna har stigit snabbare än hyran. I Stockholm finns det massor av arbetare som får betala avsevärt över 20 procent. Det är en mycket hög procentsiffra jämfört med vad de flesta andra länder har. Var står det skrivet att detta bör vara en evig relation? Om någon del av Sveriges arbetare kunnat få en hygglig bostad till ett pris som något understiger en femtedel av inkomsten, anser jag att det är en vinning som vi borde slå vakt om. Det finns inga skäl att permanenta 20- och 22-procentsregeln.

Fastighetsägarna låter hyresgästerna betala dyrt för amorteringar av husen, men när man kommit ett stycke slutar de att amortera på lånen. De får stå

kvar, och fastighetsägaren lägger sig till även med den delen av hyresgästernas pengar, medan det blir allt svårare för dem som bygger att få kredit.

Utskottet går mycket snabbt förbi frågan om förbilligande av bostadsbyggnad. Det talas bara om den tekniska utvecklingen, och när herr Rydén och andra talade här var det fråga om samma saker, bara forskning och teknik. Det finns ett annat sätt, och det är att angripa profiterna. Herr Ericsson i Kinnalade nyss om angelägenheten av att den privata spekulationen inte bör få äga och förvalta hus i större utsträckning. Den bör väl heller inte få de möjligheter till profitjakt som den i dag har när den framställer det material, av vilket man bygger husen.

Både den grupp jag representerar och en grupp socialdemokrater med den nuvarande socialministern i spetsen begärde på sin tid en utredning om byggnadsmaterialkostnaderna. Den skulle särskilt undersöka monopolpriserna på byggnadsmaterial och söka efter en utväg att få ned dessa priser. 1947 tillsatte nuvarande finansministern denna utredning. Den har således existerat i tio år. I dagarna har den lämnat in, för att tala militärspråk. Den stoppades av regeringen redan 1954. Den har helt försummat sin uppgift men beställt för 185 000 kronor värdelösa utredningar från folk, som antingen stått i tjänst hos cementtrusten och andra monopol eller kommit i deras tjänst under utredningens gång. På grundval av de monopolanställdas dokument förklarade man, att denna industri är mönstergillt organiserad och rationaliserad. Samtidigt förklarar man att en sådan tillfällig utredning inte lämpar sig för en omorganisation av en stor industri. Tillfälligheten har varat i tio år. Den ende reservanten förklarar att en verklig utredning måste ha lett fram till förslag om nationalisering av dessa industrier och de råvaror den arbetar med för att förmedla materialet till förbrukarna till

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

självkostnadspris. Där har vi verkligen möjlighet att minska de privata profitörernas inverkan på de höga bostadskostnaderna.

Det var inte en dyrköpt lovsång till cementtrusten och trävarukoncernerna som riksdagen beställde. Under de tio år som utredningen pågått har byggnadsmaterialen fördyrats med inte mindre än 161 procent, medan arbetskostnaderna ökat med endast 84 procent. Den beprisade rationaliseringen har helt kommit trusten till godo. Under de sista fem åren har enbart Skånska Cement ökat bruttovinsten från 24 till 33 miljoner. Första året av utredningens arbete var nettovinsten enbart i denna koncern 2 094 000 kronor och sista året 6 424 000 kronor, alltså mer än tre gånger så stor. 1950 fick aktieägarna 7 miljoner i gratisaktier och 1954 18 miljoner.

För en sådan utredning känner det svenska språket bara en beteckning och det är ordet skandal, en av de största skandalerna i utredningsväsendets historia. Hur kan regeringen tillåta en sådan nonchalans av givna direktiv? Vad var det som föranledde regeringen att stoppa utredningen? Är den möjligen ett av de många brännoffren på koalitionspolitikens altare? Då måste vi fråga vad den socialdemokratiska delen av koalitionen fått i utbyte som uppväger offret. Vad kan förresten bönderna ha för anledning att stödja cement- och trävarustrusternas ohejdade ocker på det byggnadsmaterial som användes både i städerna och på landet?

Den bostadspolitiska linjen från efterkrigsåren syftade till en standardhöjning och framför allt till större bostadsutrymmen även för de mindre bemedlade barnfamiljerna. Det är riktigt att vi hunnit en liten bit på väg, men alltjämt är 40 procent, två femtedelar av tätorternas bostadsbestånd, enrummare och hela 70 procent är högst tvårummare. Mot den bakgrunden måste vi se tvärvändningen i den frågan. Bo-

stads- och bytesköerna består till stor del av folk som söker en större lägenhet därför att familjen växt.

Nu slår departementschefen om och säger att kvantiteten skall ha företrädare. Tvärtemot bostadssociala utredningens rekommendation vill man bygga flera bostäder på samma yta. Bostadsstyrelsen kallar detta en oklok och utvecklingshämmande utväg. HSB talar om en uppenbar felinvestering, och arkitekt Vallander talar om en kapitalförstöring av grandiosa mått. Det är enligt hans mening bättre att subventionera hyrorna, så att ett större antal familjer kan flytta in i trerumslägenheter. De större lägenheterna blir relativt billigare. En återgång till 1920- och 1930-talets rum och kök- och rum och kokvrå-eländet kan icke försvaras.

Både departementschefen och utredningen berömmar sig av att det ändå byggs mycket, jämfört med byggnadstakten i många andra länder, och att 500 000 familjebostäder på minst två rum tillkommit efter kriget. Vi noterar det som skett, men alla vet, att det är hopplöst otillräckligt. Att det inte är lätt att hinna i fatt i sådana länder, där kriget förstört miljoner människors bostäder, kan vi gott förstå, men i Sverige, ett land som haft fred i 140 år, borde det inte så länge ha tolererats, att unga människor måste vänta i fem—sex år i bostadskö på en lägenhet i storstäderna, när de vill gifta sig. Det finns arbetskraft och det finns pengar, om man ställer dem till förfogande. I Stockholm, där bostadsnöden torde vara värst, beräknas det att arbetskraften kan räkna till 15 000 lägenheter om året. 1956 byggdes 5 380, men under den gångna 25-årsperioden byggdes 6 240 lägenheter i genomsnitt per år. I fjol, när över hundratusen stod i bostadskön, byggde vi alltså ett avsevärt mindre antal lägenheter än 25-årsgenomsnittet. Under dessa 25 år ökade befolkningen med 280 000 personer och ingicks 187 000 äktenskap och under

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

den tiden byggdes 158 790 lägenheter. Men nu ökas varje år underskottet på lägenheter.

Man säger att man vill hjälpa de mindre bemedlade barnfamiljerna och de gamla, men det är just dessa kategorier som kommer i kläm genom denna politik. Samtidigt som man genom kreditpolitiken försvårar kommunernas och de ur folkrörelserna framgångna organisationernas byggnadsverksamhet uppmuntras privata spekulationsbyggen med dyra insatslägenheter. Jag tycker att dessa har fått en sådan omfattning att även herr Cassel borde vara belåten. För de mindre bemedlade blir det, såsom även herr Lundberg konstaterat i sin motion, allt mindre möjligheter på bostadsmarknaden. De får det ännu svårare att få tag på någon lägenhet som de kan betala. För dem som har gott om pengar finns det inte och har aldrig funnits någon bostadsnöd. De som kan lägga upp 12 000—20 000 kronor i insats för en liten lyxvåning i Huvudsta eller någon annanstans, som kan betala svarta börspriser för en ledig privatägd lägenhet eller lägga upp 6 000—7 000 kronor för ett uttjänt möblemang eller till en ockrare på den svarta bostadsmarknaden, finns det alltid lägenhet att få. De som inte har pengar letar förtvivlat efter uttjänta lägenheter. Fortsätter man nu uppluckringen av hyresgästskyddet, så blir deras situation förtvivlad.

Det finns bara en lösning. Att bygga mera, mycket mera, rymliga familjebostäder med hyror, som också mindre inkomsttagare kan betala, och att göra det lättare för dem som vill bygga egnahem. De nödvändiga medlen måste mobiliseras. Bostadsbyggandets andel i totalinvesteringarna har sjunkit från 30 till 20 procent i runt tal. Den procenten måste ökas igen. Mindre till miljonslukande militära byggen, mer till hem för människor. Utnyttja hundra procentig den arbetskraft som finns.

Vi hade hunnit ett stycke på väg med att avskaffa vinterarbetslösheten i bygg-

facken, men nu kommer den igen. Föregående år skyllde man på den kalla vintern. Nu var vintern ljum och behaglig, men byggarbetslösheten blev ännu större. Ännu i maj månad går det tusentals byggnadsarbetare, framför allt murare och grovarbetare, utan arbete i Stockholm med omnejd. Är det inte rena vanvettet att betala arbetslöshetsunderstöd till folk som kan bygga de lägenheter som tiotusentals människor ropar efter?

Den kommunistiska gruppen har i sina motioner framfört krav, som understöddes av en stark opinion av hyresgäster och egnahemsägare. Vi föreslår att statsmakterna arbetar på längre sikt och att regeringen utarbetar en 5-årsplan för ökning av bostadsbyggandet med 70 000—75 000 lägenheter per år, vilket skulle öka lägenhetsbeståndet under denna tid med 350 000—375 000. Vi vänder oss i denna motion mot den föreslagna standardsänkningen och kräver rymligare familjebostäder till hyror som mindre inkomsttagare kan betala. Vår linje beträffande ränte- och kreditpolitiken i stort har vi framfört i andra sammanhang. Vi har bekämpat och fortsätter att bekämpa avvecklingen av de generella subventionerna. Vi föreslår att riksdagen avslår räntehöjningen för tertiär- och egnahemslån och förslaget om höjningen av räntegarantien. Vi yrkar avslag på förkortningen av amorteringstiden för de statliga tertiärlånen och förslagen om återbetalning av tillägglånen. Vi föreslår att anslaget till kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter och vissa bostadsbyggnadslån sättes till 180 miljoner kronor. Med andra ord, herr talman, vi yrkar i punkt II bifall till motion II: 579, i punkt III avslag på utskottets förslag och i punkterna XI, XIII, XVI, XXII, XXIV och XXXI bifall till motion II: 578.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När herr Cassel inledde denna bostadsdebatt, erinrade han om att det inte förelåg en så stor oenighet

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i denna fråga i år som syntes framgå av de många reservationerna. Enigheten var sålunda större än så. Sedermera tillät sig herrar Cassel, Gustafsson i Skellefteå och Hansson i Skegrie att uttala mer eller mindre erkännssamma ord om den proposition och dess innehåll i de flesta stycken, som utskottet haft att ta ställning till.

Jag tycker själv att det vid behandlingen av denna proposition finns anledning att säga någonting erkännssamt om den förre socialministern, men efter de tre nämnda talarnas anföranden hade jag ett intryck av att det nästan blivit för mycket beröm. Nu är jag emellertid inte rädd för den saken. Efter det anförande, som herr Johansson i Stockholm här hållit och de ord, som han där använt när han riktat kritik mot både propositionen och utskottets förslag, är nog jämvikten återställd. För egen del anser jag att herr Cassel delvis har rätt i de uttalanden om förre socialministerns insatser som han här gjort.

Kungl. Maj:ts föreliggande proposition bygger ju i långa stycken på det betänkande som avgivits av den bostadspolitiska utredningen, i vars arbete för övrigt såväl herr Cassel som herr Gustafsson i Skellefteå deltagit. Detta betänkande innehöll, såsom redan nämnts, förslag om längre gående åtgärder än tidigare, innebärande en skärpning av anspråken — om jag så får säga — på låntagarna. Kungl. Maj:ts förslag innehåller dock vissa lättnader i förhållande till vad som föreslagits av utredningen — jag tänker nu närmast på utformningen av familjebostadsbidraget.

Frågan är, huruvida det är av behovet påkallat att företa en så pass betydande förändring av lånevillkoren över huvud taget för bostadsbyggandet som föreslagits. Jag tycker för min del att man kan diskutera det berättigade i att använda beteckningen »försiktig» om denna förändring, även om jag är fullt medveten om att den saken kanske får bedömas utifrån de omständigheter

som föreligger. Vi har ju på bostadsområdet fått en utveckling som innebär, att statens ekonomiska engagemang alltmer ökats, och man kan fråga sig, om inte den ordning, som tidigare gällt, på alla punkter varit ägnad att främja största möjliga bostadsbyggande.

Det är dessa frågor som besvarats genom framläggandet av det förslag, som här föreligger och som i en del avseenden innebär icke oväsentliga förändringar. Det är ofrånkomligt att dessa ställer större krav på de bostadssökande både i form av ökad egen insats, högre hyra och en snabbare amortering av de lån staten lämnar. Tillsammantaget är den ökade belastningen för de bostadssökandes det icke ringa. Å andra sidan måste vi av hänsyn till alla andra utgiftsbehov på det statliga området åstadkomma en lättnad i ekonomiskt avseende på detta område. Om man emellertid kan uppnå det resultat som åsyftats med förslaget — och vi har väl anledning hoppas att detta i huvudsak skall vara möjligt — bör det finnas en bättre utgångspunkt än tidigare för strävandena att få till stånd största möjliga bostadsbyggande.

Herr Ericsson i Kinna, som i sin tidigare egenskap av socialminister står för propositionen, har här sagt att han biträder den uppfattning som utskottet givit uttryck åt, med undantag för vad gäller en punkt, nämligen frågan om till vilket belopp vi skall subventionera studentbostäder. På den punkten är jag överens med herr Ericsson i Kinna. Jag anser att vi av de skäl, som han anför i propositionen och här i riksdagen, inte bör i fråga om studentbostäderna sträcka oss längre än som föreslagits av Kungl. Maj:t, ett förslag som återfinnes i reservation 23. Jag har för min del för avsikt att yrka bifall till denna reservation.

Jag skall gärna erkänna att frågan om hur bostadsbyggandets omfattning skall anpassas till medelsramarna, vilket är en rätt väsentlig sak i detta samman-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hang, var föremål för en del diskussion inom utskottsavdelningen. Från början var vi nog inte på den punkten så överens som utskottsutlåtandet ger vid handen. Vi återfinner vad utskottet härvidlag sagt på s. 48 i föreliggande utlåtande. Utskottet har där understrukit statsrådets uppfattning på denna punkt genom att yttra: »Utskottet delar departementschefens uppfattning, att avgörande för det statsbelånade bostadsbyggandets storlek enbart bör vara den för såväl flerfamiljshus som småhus fastställda medelsramen och att bostadsbyggnadsprogrammet alltså icke bör fixeras i lägenheter räknat.» Så tillägges i utskottets skrivning: »Detta bör emellertid icke utesluta att, därest så skulle befinnas lämpligt, medelsramen när den successivt tas i anspråk genom meddelande av preliminära lånebeslut och igångsättningstillstånd såsom hittills omräknas i lägenheter.»

För egen del anser jag, att detta tillägg är av mera formell innebörd, medan det som först säges är vad man har att rätta sig efter.

Herr Rydén utvecklade här ifrån tarl stolen vissa synpunkter på frågan om vad man bör göra för att förbilliga bostadsbyggandet. Som motionärer kanske har skyldighet att göra, klagade han över att hans motion inte blivit tillräckligt beaktad och välvilligt behandlad. Så särskilt ovilligt behandlad blev den enligt min mening ändå inte; vad herr Rydén själv citerade från utskottets skrivning gav belägg därför. Jag fann också ett yttrande av herr Rydén, vari han beklagade, att utskottet inte intresserat sig för att tränga in i denna fråga eller åtminstone gjort så mycket, att det remitterat hans motion till statens nämnd för byggnadsforskning. Vi använder emellertid den metoden — om uttrycket tillåtes — i statsutskottets olika avdelningar, att vi inte remitterar motioner i så stor utsträckning till olika institutioner, verk och inrättningar, utan när vi finner det behövt, kallar

vi till oss en representant för institutionen i fråga. Därigenom anser vi oss faktiskt få värdefullare informationer än vi skulle få, om vi bara remitterade en motion. Det var sålunda av hänsyn till motionären Rydén som vi valde alternativet att kalla till oss den tekniske chefen för statens nämnd för byggnadsforskning. Vi hade ju också annat att fråga honom om än det som rörde den Rydénska motionen. Vårt sätt att handlägga denna — vilket herr Rydén måhända är missnöjd med — beror alltså inte på bristande informationer.

Vad är då det primära i frågan om hur omfattande bostadsbyggandet kan tänkas bli under den närmaste framtiden? Det är alldeles klart, att strävandena framemot att undan för undan nedbringa byggnadskostnaderna är något som vi måste ha stort intresse för. Då räknar vi ändå med att den verksamhet som bedrivits på detta område, inte minst av statens nämnd för byggnadsforskning, har kunnat bidra till att årligen minska dessa kostnader med något över en procent. Man kan hävda, att detta är ett dåligt resultat och att vi måste ge nämnden större resurser, men det finns anledning att erinra om att den har upprustats under senare tid. Skulle det befinnas lämpligt och möjligt, får väl Kungl. Maj:t överväga att gå vidare på den inslagna vägen.

Herr Hansson i Skegrie och jämväl herr Johansson i Stockholm berörde frågan om huruvida man skall kunna lämna ut lån till företag, som vill bygga bostadshus för sina anställda. En del av utskottets ledamöter var tveksamma angående den skrivning som presenterats och genom vilken vi sagt ja till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen: »Utskottet finner det vidare angeläget att understryka att de lånebeviljande myndigheterna bör pröva ansökningar om räntesubvention till företag av kategorihuskaraktär med samma restriktivitet som om fråga varit om statligt lån. Liksom i fråga om statligt lån bör sålunda

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gälla att räntesubvention endast undantagsvis beviljas till bostadsföretag där lägenheterna jämlikt bestämmelser i stadgar och bolagsordningar är förbehållna anställda vid visst företag, på sådana villkor att dessa vid eventuellt frånträdande av anställningen måste lämna bostaden.»

Under dessa villkor biträdde sålunda utskottet Kungl. Maj:ts förslag, men mer än en av dess ledamöter yttrade, att dessa bestämmelser kanske komme att leda till att inte så många skulle utnyttja lånen.

Vi har även haft de siffror under ögonen som återfinns i motioner rörande hur mycket vi skall bygga i framtiden. Det finns ju motionärer som tycker, att det hela är så enkelt. Vi kan bara bestämma oss för att bygga så och så många lägenheter — under det första året 62 000, sedan 65 000 per år. Såvitt jag minns rätt var detta folkpartiets tanke. Sedan har vi kommunisternas förslag. Om detta är ett resultat av tänkande eller inte, det vet jag inte bestämt. Detta förslag gick ut på att man kunde kosta på sig betydligt flera lägenheter — 70 000 eller 75 000 per år.

Vi resonerar ju om vad som ytterst är avgörande för att vi skall kunna bygga minst så och så många bostäder per år. Detta beror på många ting. Här kommer t. ex. frågan om bostadsytan in i bilden. Om vi för framtiden skulle hålla på att vi skulle bygga alla lägenheter med fem rum och kök, då finge vi säkerligen ett mindre antal bostadslägenheter färdigställda. Utvecklingen har ju varit den, att procenttalet för bostäder med tre rum och kök eller ännu större undan för undan har stigit. Håller vi på denna utveckling, då måste detta leda till att vi inte kan få fullt så många lägenheter färdiga. Personligen skulle jag nog vilja säga, att de bestämmelser som går ut på att byggandet skall knytas till medelsramarna kanske även får tillåtas ha den effekten, att utveck-

lingen på detta område får störas. Det kan hända att detta blir nödvändigt.

I samband med bostadsbyggandet talar vi om att vi bygger så mycket som vi har arbetskraft och pengar till. För egen del vidgår jag att detta med pengarna förefaller vara i främsta rummet utslagsgivande. Med den frihet vi har från tvång på arbetsmarknaden kan man möjligen säga, att vi har byggt så mycket som arbetskraftstillgången tillåtit. Men om vi betraktar vissa konkreta fall, blir detta en sanning med modifikation. Under det senaste året har det avgörande varit — och under de närmaste åren kommer det kanske också att förbli avgörande — hur mycket krediter som vi kan ställa till förfogande för bostadsbyggandet.

Herr Gustafsson i Skellefteå sade något som kan förstås så, att under fjolåret de fanns, som menade, att vi inte kunde komma högre än till de då nämnda 53 000 lägenheterna, men att Kungl. Maj:t sedermera meddelade att vi nog klarade 5 000 till och att det därmed vore bevisat, att man varit alltför pessimistisk. Jag vet att denna utökning vållat ökade besvärigheter på kreditmarknaden. Vi fick en bild av detta, när vi hade en representant för riksbanken på avdelningen. För min del drog jag slutsatsen, att om vi de närmaste åren kan hålla bostadsproduktionen kvar på en nivå, som ligger just vid 58 000 lägenheter totalt, får vi måhända vara tacksamma. Jag vill inte närmare utveckla skälen för en sådan uppfattning, eftersom tiden är rätt knapp och det inte heller är alldeles nödvändigt.

Jag kunde nog ha behov av att framföra erinringar mot åtskilligt som i debatten uttalats, men jag nöjer mig med vad jag redan har anfört. Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag med undantag av den punkt som rör studentbostäderna, alltså punkt XXVIII, där jag yrkar bifall till reservationen, nr 23.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl.

19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.53.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 17 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

**Främjande av bostadsförsörjningen
m. m. (Forts.)**

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut skedd anteckning, till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! De olika avsnitten i statsutskottets utlåtande över bostadspropositionen har redan behandlats så pass mycket i detalj av olika talare, att jag vill inskränka mig till några reflexioner av allmän eller principiell beskaffenhet. Det finns i en bisats i statsutskottets utlåtande nämnt, att den stegring av bostadskostnaderna, som inträffade här i landet i samband med den s. k. Korea-krisen för 5—6 år sedan, har »visat sig icke vara av helt tillfällig art».

Man skulle kunna säga, herr talman, att detta är ett mycket försiktigt sätt att uttrycka ett för bostadsbyggandet mycket viktigt händelseförlopp. Det är en underbetoning, ett understatement, om man vill begagna det uttrycket som ibland användes i brittiskt språkbruk, när man t. ex. på ett icke uppseendeväckande sätt vill stryka under något, som man betraktar såsom betydelsefullt. Jag antar, att det är på det sättet som statsutskottet har sett saken.

Det är klart, att å ena sidan den stegring av byggnadskostnaderna, som inträffade då, och den räntestegring, som vi sedan har haft, och å andra sidan den fortgående höjningen av realinkomsterna har förskjutit och ändrat förutsättningarna för bostadspolitikerna, och det är konsekvenserna av detta, som Kungl. Maj:t har börjat dra i det förslag till riksdagen, vilket statsutskottet i huvudsak har tillstyrkt.

När det företages ändringar inom politiken, händer det ibland, att man av olika skäl inte är så angelägen att framhålla, att det verkligen sker någon ändring av betydelse. Men jag skulle vilja notera, herr talman, som en god sak, att det knappast från något håll i debatten har gjorts något försök av den karaktären. Man kan fråga sig hur Gustav Möller skulle ha reagerat och hand-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lat, om han hade ställts inför de förändrade förutsättningar för bostadspolitiken, som nu föreligger. Det kan ju ingen säga, och det är möjligt att han rent av skulle ha handlat alldeles som hans efterföljare i ämbetet sedan i tur och ordning har gjort.

Men ändå har vi väl i kammaren en känsla av att det kapitel i svensk bostadspolitik, som i stor utsträckning har skrivits eller inspirerats av Gustav Möller, nu är slut, och att det är en ny omgång som börjar.

Den Möllerska bostadspolitiken innehöll en del drag, som jag hela tiden har varit kritisk emot. Den kom ju till under den socialistiska skördetidens epok, och det är väl därför i och för sig föga märkligt, att den kom att i rätt betydande grad vända sin spets mot enskild bostadsproduktion och utforma villkoren för denna produktion på ett i flera avseenden diskriminerande sätt. En del av dessa åtgärder har nu avlägsnats, men en del finns fortfarande kvar.

Sedan jag sagt detta, herr talman, vill jag gärna tillägga, att den andra huvudlinjen i efterkrigstidens bostadspolitik av det märke jag nu talar om innebar, att man ville få rymligare och bättre lägenheter inom ekonomiskt räckhåll för flertalet av de svenska familjerna. Den huvudlinjen var naturligtvis berättigad, förtjänstfull och klok, och jag är glad att kunna säga, att jag har haft många tillfällen att i kammaren konstatera den överensstämmelsen i uppfattningen om detta, som har rått mellan riksdagens båda största partier. Jag hoppas också, att det skall visa sig vara möjligt att hålla fast vid den huvudlinjen i det skede, som ligger framför oss.

Om man frågar sig vad som egentligen sker nu, får man väl säga som herr Ericsson i Kinna redan har sagt, att det inte är någon idé att sticka under stol med att det blir en lyftning av riktpunkten för den allmänna hyresnivån. Hur stor lyftningen blir är svår att säga.

Med hänsyn till önskvärldheten att bereda möjligheter för en sund utveckling i framtiden har jag varit särskilt angelägen att peka på riskerna för att vi genom denna förändring skall få en mera betydande splittring av hyrorna på olika nivåer för likvärdiga lägenheter byggda vid olika tidpunkter. Jag är därför också mycket tillfredsställd med att statsutskottet i det avseendet har tillstyrkt min motion om en undersökning av detta spörsmål. Jag vill dock tillägga, herr talman, att för att inte en lösning av den frågan i onödan skall försvåras vore det naturligtvis välbetänkt, att gå något mildare fram mot den nyproduktion, som ännu inte kommit till stånd, och vara något stramare mot en del äldre årgångar av hus.

Jag vill därför passa på, herr talman, att yrka bifall även till de båda första punkterna i motion nr 582.

Jag tror att två förutsättningar måste uppfyllas, om det verkligen skall gå att successivt och inte alltför långsamt minska bostadsbristen och samtidigt söka undgå att bryta den välbehövliga inriktningen på en sammansättning av nyproduktionen, som ger en större proportion av rymligare lägenheter än tidigare.

Det första villkoret är att anpassningen till det nya läget sker så jämnt som möjligt över alla årgångar av hyggliga hus och lägenheter. Anpassningen bör inte bara gå jämnt utan också göras med omdöme, så att vi slipper hastiga och överraskande skenanden av den typ, som vid många tidigare tillfällen har rekommenderats oss från högerhåll men som nu bondeförbundet, såvitt jag har förstått av motioner och anföranden, är ännu mer angeläget om. Jag tror att sådana hastiga skenanden på detta område är av ondo.

Det andra villkoret är naturligtvis att man söker få till stånd en kraftigare höjning av nyproduktionen. Från den synpunkten beklagar jag utomordentligt starkt, att statsutskottet icke heller nu

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

har velat medverka till ett principbeslut om en produktion under de närmast framförliggande fyra åren av åtminstone 260 000 lägenheter, varav 62 000 skulle sättas i gång under närmast följande budgetår och 65 000 under nästa. Jag blev ytterligare besviken när jag hörde herr Åkerström säga under debatten, att vi kunde vara glada om produktionen under de närmaste åren skulle komma att ligga vid någonting sådant som 58 000 lägenheter.

Jag skulle vilja begagna tillfället att än en gång belysa storleksordningen av detta problem. Man kan ju säga, att diskussionen i nuläget rör sig om en skillnad på ungefär 5 000 lägenheter. Den totala produktionskostnaden för dem torde väl vara högst 200 miljoner kronor — det är mindre än en halv procent av hela nationalinkomsten. Jag vill säga liksom herr Gustafsson i Skellefteå, att om vi verkligen kom i ett tvångsläge, skulle jag inte hesitera för att göra den obetydliga justering inom andra investeringsområden, som kunde erfordras för att vi verkligen skulle kunna bygga dessa ytterligare bostäder och komma ifrån hotet av en katastrof på 1960-talet. Men jag kan inte finna, herr talman, att det på något sätt är nödvändigt att acceptera ett sådant statistiskt resonemang. Det kan verkligen inte vara någon oöverstiglig uppgift att ytterligare förskjuta användningen av nationalinkomsten från konsumtion till sparande i den obetydliga utsträckning som behövs för att tillföra bostadsbygandet dessa 200 miljoner.

Jag tycker uppriktigt sagt att det är en inkompetensförklaring från regeringens och riksdagsmajoritetens sida att man är så angelägen att säga, att det är omöjligt för regeringssidan att klara den uppgiften med sina metoder. Skall man verkligen resignera inför uppgiften att åstadkomma en sådan mycket begränsad ökning av sparandet för ett ändamål, som människorna i så stor utsträckning betraktar som väsentligt?

Kunde man föra det hägrande målet, en egen bostad, närmare inom räckhåll för alla dem, som nu inte har någon, och kunde man föra det hägrande målet en bättre bostad närmare inom räckhåll för dem, som nu har en sämre bostad, då skulle det säkerligen vara möjligt att få dessa människor att i större utsträckning medverka till att lösa problemet genom att uppoffra en större del av sina inkomster eller göra en större insats av eget sparande. Men så länge denna bostad för så många av dem inte ter sig som en gripbar realitet är det svårare.

Jag skulle vilja inskjuta ett par reflexioner med anledning av det resonemang som fördes av herr Hansson i Skegrie. Han var rätt försiktig i sina uttalanden i kammaren i dag, men vad han sade gav ju ändå uttryck för samma anda som talar ur ett par bondeförbundsmotioner. Hr Hansson anser att en lämplig metod att komma till rätta med problemen i de större tätorterna vore att helt enkelt inskränka nybyggandet där på ett sådant sätt, att man inte skulle kunna bereda några bostäder för den folkström som gick från landsbygden dit. Jag finner detta sätt att resonera mycket brutalt, och jag skulle vilja be herr Hansson i Skegrie att jämföra sitt sätt att ta på detta problem med det på en gång — såvitt jag förstår — mycket realistiska och tillmötesgående sätt att behandla denna fråga, som stockholmaren herr Nihlfors gav uttryck för i går då den i annat sammanhang var uppe till debatt. Herr Hansson i Skegrie säger ungefär så här: Om Andersson och Pettersson och Lundström och Hansson flyttar från Fagerhult eller Baskemölla eller Skegrie till Stockholm, så skall vi se till att det inte finns någon chans för dem att få lägenheter där. Då tvingas de att flytta tillbaka igen inom en inte alltför avlägsen framtid. Det torde väl vara kvintessensen av herr Hanssons resonemang, under det att det resonemang herr Nihlfors i går förde

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mera var av typen: Låt oss verkligen ta reda på vad det är för krafter som driver Andersson och Pettersson och Lundström och Hansson att vilja ge sig i väg från dessa platser på landsbygden och söka sig till storstäderna. Låt oss få en undersökning av detta problem för att komma till sakens kärna. Det är en human och riktig ordning att angripa problemet, ett förfarande som jag mycket gärna är med om. Den metod herr Hansson rekommenderar skulle däremot enligt min uppfattning få rent asociala verkningar, och jag tror också att han och hans meningsfränder är mycket ensamma inom kammaren om att förorda en sådan väg.

Jag skulle också vilja säga ett par ord, herr talman, om utvecklingen i vissa avseenden av bostadsbyggandet under det budgetår vi snart har bakom oss. Man skulle ju kunna kalla det för minimiprogrammets år. Som kammarens ledamöter säkert erinrar sig hade vi under en stor del av föregående år en mycket livlig debatt om bostadsbyggandets omfattning, och regeringen modifierade så småningom sina positioner och ökade det program som från början angivits såsom minimiprogrammet. Det är dock uppenbart, att det nu går att spåra de verkningar, som den av denna tryckning nedåt — ty programmet innebar ju obestriddligen en sådan — orsakade oron fått på produktionen. Jag skulle för kammarens ledamöter vilja nämna, att under de tre första kvartalen av det innevarande budgetåret har det i de kommuner, som månadsvis rapporterar sitt bostadsbyggande till bostadsstyrelsen, d. v. s. alla städer och de större tätorterna eller med andra ord allt utom den rena landsbygden, satts i gång ungefär 32 500 lägenheter. För samma tid under nästföregående budgetår, alltså 1955/56, låg siffran för igångsättningen ungefär 6 000 lägenheter högre. Dessutom hade vi under sista kvartalet av nästföregående budgetår, d. v. s. under andra kvartalet

1956, en mycket hög igångsättning, som det är svårt att föreställa sig att vi skall få någon motsvarighet till under innevarande budgetår. Jag tror därför att det tyvärr inte är någon överdrift att säga, att vi måste räkna med att i de kommuner, som jag här nämnde och som representerar den alldeles överväldigande delen av bostadsproduktionen och de orter där man verkligen har en bostadsbrist, kommer igångsättningen vid innevarande budgetårs slut att ligga något mellan 8 000 och 10 000 lägenheter under det föregående budgetårets siffror. Det innevarande budgetårets igångsättning kommer för övrigt även att bli mindre än igångsättningen under budgetåren 1954/55 och 1953/54.

Om man går till enbart flerfamiljshusen företer de precis samma bild, och den framträder med samma pregnans.

Mot bakgrunden av vad jag här dragit fram beträffande betydelsen av att man får en så vitt möjligt jämn utveckling på detta område och inte ge sig in på försök av den karaktär, som man var inne på förra året att pressa tillbaka bostadsproduktionen, tycker jag att vikten av att göra en långsiktspianering framträder med ytterligare skärpa. Men det bör inte vara en långsiktspianering i så vaga former, som herr Ericsson i Kinna förordat i den av honom framlagda propositionen, utan en långsiktspianering som är av mera fixerad karaktär.

Får jag också här tillägga ett par ord i anledning av den förda diskussionen om den nya metoden för bestämmande av bostadsbyggandets omfattning med utgångspunkt från låneramarna i stället för från en kvotering av lägenheter. Herr Ericsson i Kinna hade ett rätt långt resonemang på den punkten för att visa, att om man så att säga lät de kommunala företagen behålla sin del som den nu är eller kanske till och med gjorde den större, så skulle det egentligen inte betyda någonting för möjligheterna att bygga mera. Jag kan

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dock ansluta mig till den princip, som herr Ericsson i Kinna i en annan passus av sitt anförande talade för när han sade, att det viktigaste är, att de som producerar effektivt och billigt verkligen får bygga. Det skulle bara vara intressant att i detta sammanhang få höra, hur den metodik skulle se ut, som verkligen kunde säkra att en sådan fördelning kommer till stånd. Såvitt jag förstår är man då inne på tankegången att låta olika företagsformer eller olika företag så att säga offerera totalkostnaden för en viss produktion på en viss ort. De som därvid åstadkom bästa resultatet skulle få bygga. Det måste väl vara en tankegång i den riktningen, som föresvävade herr Ericsson i Kinna. Jag måste säga, att den verkar principiellt tillfredsställande. Jag tror emellertid att det kommer att stöta på stora svårigheter att i praktiken genomföra en sådan princip,

Men däremot kan jag alltså inte alls dela herr Ericssons i Kinna uppfattning, att om ett visst statligt lånebelopp står till förfogande, så skulle resultatet ur den totala produktionens synpunkt bli detsamma, antingen man gav hela detta lånebelopp — om jag nu renodlar resonemanget — till en företagsform, som för varje projekt kräver en mycket stor andel av detta lånebelopp, eller om man gav det till en företagsform, som för varje projekt kräver en mindre andel av detta belopp.

Inte minst med beaktande av önskemålet att få ett ökat tillskott till kapitalförsörjningen för bostäderna på annat sätt än över den statliga budgeten skulle det väl vara i och för sig önskvärt — inte bara med hänsyn till produktionens omfattning utan även med hänsyn till belastningen på statens kapitalbudget — att i första hand ge till de företagsformer, som för varje projekt kräver en mindre del av det till förfogande stående statliga lånebeloppet — nota bene om de verkligen klarar resten av finansieringen själva, vilket jag

tror att de i varje fall i viss utsträckning skulle göra. I den mån de gör det, får man då också en större bostadsproduktion än vad man skulle få, om man fördelade det till förfogande stående statliga lånebeloppet på ett mindre antal projekt, som krävde större andel av lånebeloppet.

Herr talman! Jag skall bara ta upp en enda sak till. Jag tror att var och en som sysslat något så när ingående med dessa problem har råkat ut för att bli anropad av människor, som har det svårt och som vill ha hjälp med lösningen av det ena eller andra bostadsproblemet. Det är beklagligt, att det många gånger är så litet att göra. Det finns emellertid här en kategori, som i jämförelse med det totala antalet bostadssökande kanske inte är så stor men som ändå är alltför stor, nämligen de familjer, som har många barn och som har mycket dåliga bostäder eller — i enstaka fall — inte har någon egen bostad alls. Jag har varit med om att väcka en motion som berör denna kategori. Den är kanske inte så mycket att hänga i julgranen i avseende på konkreta uppslag, men där finns åtminstone ett uppslag — det är ju så svårt att göra någonting verkligt effektivt på detta område, att man får ta vara på de möjligheter som finns. Detta uppslag går ut på att man skulle kunna tänka sig något litet statligt bidrag till de kommuner, som helt utanför de vanliga familjebostadsbidragen måste hjälpa familjer av den typ jag här talar om. Man kommer så att säga inte åt dem med de vanliga schablonbetonade familjebostadsbidragen, ty dessa räcker inte till. Det är som sagt inte många fall det rör sig om, varför kostnaderna inte skulle bli stora.

Nu säger statsutskottet, att vi på detta område i alla fall har en ordning, som ger kommunerna möjligheter att hjälpa och att man då inte skulle behöva göra något mera. Ja, det är sant att kommunerna har den formella möj-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ligheten, men jag tror i alla fall, herr talman, att det är angeläget både att få kommunerna att i större utsträckning än vad som hittills skett — på många orter har det dock skett — undersöka, hur det verkligen ligger till med denna grupp av familjer, och att stimulera kommunerna till att ta initiativ att hjälpa. Det rör sig här om människor, som inte kommer in under den vanliga bostadspolitiken och de där inmängda sociala åtgärdernas råjong och för vilka det därför krävs särskilda åtgärder utan att de är några egentliga socialvårdsfall. Jag tror att man här med mycket små medel skulle kunna nå en välsignelsebringande effekt.

Vidare anförde:

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Tillsammans med några kamrater i denna kammar har jag väckt en motion i anslutning till den proposition, som behandlas i statsutskottets förevarande utlåtande. Även om jag av erfarenhet vet, att det är tämligen fåfängt att söka ändra något av vad det mäktiga statsutskottet föreslår, har jag ändå ansett det nödvändigt att här framföra en avvikande mening mot de åtgärder, som riksdagen med största sannolikhet snart kommer att besluta.

Jag anser bostadsfrågorna vara ett av de viktigaste avsnitten i vårt samhällsliv, inte minst ur sociala synpunkter. Den politik vi fört på detta område har varit uppskattad och omhuldad av de människor som sysslar med bostadsfrågorna ute i våra kommuner, men den har också varit omtyckt och har åtnjutit mycket gott anseende bland den bostadssökande allmänheten och bland de människor, som fått bostäder i de under senare år uppförda fastigheterna.

Från det partis sida som jag tillhör har det flera gånger under årens lopp framhållits, att det finns två sätt att

lösa bostadsbristen. Det ena sättet är att bygga rymliga bostäder till rimliga priser, och det andra sättet är att höja hyrorna så mycket, att människor inte har råd att hyra lägenheterna. På det sättet skulle man minska bostadsbristen och bostadsköerna. Jag betraktar de nu föreslagna åtgärderna som ett steg i den riktning, som det sistnämnda alternativet innebär, och jag vill med detta anförande demonstrera min ovilja mot en sådan politik. Mot den bakgrunden får man också se på den motion, som jag har varit med om att framlägga.

Att höja den garanterade räntan på primär- och sekundärlån med en halv procent blir för Storstockholms vidkommande liktydigt med en höjning av hyrorna med kronor 2:40 per kvadratmeter. Att höja tertiärlåneräntan från 3 till 4 procent och sänka amorteringstiden på sätt som föreslagits i propositionen och i statsutskottets utlåtande, innebär en ytterligare hyreshöjning per kvadratmeter på 2 kronor. För de redan färdigställda fastigheter, för vilka man har fått provisoriskt tillägglån, tillkommer ytterligare 1 krona per kvadratmeter genom den föreslagna återbetalningen av viss del av lånet. I nybyggda fastigheter innebär förslagen alltså en hyreshöjning på 4 kronor 40 öre per kvadratmeter, vilket är liktydigt med 10 å 12 procent. För en tvårummare om 60 kvadratmeters golvyta betyder detta en hyreshöjning av 264 kronor per år.

I nuvarande läge skulle det enligt min mening snarare ha varit påkallat att vidtaga åtgärder för att hindra prisfördyringar och ökade hyreskostnader, i likhet med vad som skedde i samband med Koreakrisen 1951. Några krav i den riktningen har jag emellertid inte varit med om att framställa i den motion jag här nämnde. Men de i propositionen föreslagna åtgärderna och de väntade prisfördyringarna verkar båda i samma riktning, nämligen att höja hyrorna. Det är den saken jag tycker

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

är det mest anmärkningsvärda i detta sammanhang.

Utskottet säger på s. 49 i sitt utlåtande, att det ur flera synpunkter skulle vara olyckligt, om en mera betydande splittring av hyresnivån skulle uppkomma, och att det skulle innebära en allvarlig orättvisa för de hushåll, som är hänvisade att bo i de relativt dyrare lägenheterna. Utskottet anser dock, att den frågan inte är tillräckligt klarlagd men att Kungl. Maj:t bör följa utvecklingen med uppmärksamhet. Detta föranleder mig att fråga, om statsutskottet verkligen kan sväva i okunnighet om att hus som byggdes 1950 har en hyreskostnad som är cirka 10 kronor per kvadratmeter lägre än i fastigheter byggda under åren 1953—1956. Jag vet av egen erfarenhet från min hemstad, att kvadratmeterpriset i förstnämnda hus alltså är 30 kronor, medan hyran i hus uppförda 1955 är uppe i 39 kronor per kvadratmeter. Jag vill tillägga, att det till nämnda priser kommer ett bränsletillägg, som för närvarande utgår med 20 procent. Anser inte statsutskottet att en splittring av hyresnivån på 30 procent är så pass allvarlig och orättvis och av sådan omfattning som statsutskottet har förutsatt, när utskottet talar om att man bör se upp med dessa tendenser, att det hade varit skäl i att vidtaga åtgärder redan i dagens läge?

I detta sammanhang har statsutskottet också funnit anledning att erinra om att kommunerna numera äger rätt att ställa medel till förfogande för att skapa fullvärdiga bostäder. Om man har kommunalpolitisk erfarenhet, vet man vad kommunerna får för kostnader i samband med nybebyggelse i ett samhälle. Kommunerna åsamkas oerhört stora utgifter för vatten, gator, avlopp och en mängd andra anordningar i anslutning till bostadsbebyggelsen, och det må väl kunna betraktas som tillräcklig ekonomisk belastning på kommunerna.

På s. 52 i utskottets utlåtande säger man, att en ändring i gällande föreskrifter under löpande budgetår inte skall kunna företagas utan att tvingande skäl föreligger. Jag måste uttala min tacksamhet mot statsutskottet för denna skrivning, och jag gör det mot bakgrunden av vad som faktiskt har förekommit, vilket jag föreställer mig också har varit skälet till statsutskottets skrivning i detta stycke. Jag skall försöka att något belysa, hur sådana hastiga ingripanden kan komma att verka.

När det s. k. lånetaket spikades var detta en åtgärd, som vidtogs av socialdepartementet, som i en skrivelse dagtecknad den 9 februari 1956 meddelade kommunerna härom. Av detta meddelande framgick, att man inte längre skulle kunna få några lån, därest man byggde balkonger på fastigheterna. Vid den tidpunkten hade vi i den stad, som jag är ifrån, projekterat en fastighet, som skulle bli 14 våningar hög och omfatta ungefär 100 lägenheter. Ritningarna var färdiga och allt var klart för att sätta i gång bygget. När direktiven kom om den s. k. taksättningen, frågade jag omedelbart de för projektet ansvariga, om de vid uppförandet av denna fastighet skulle kunna hålla sig under det tak, som här hade spikats. Efter en noggrann genomräkning kom de till det resultatet, att eftersom man inte fick belåna de inbyggda balkongerna, var det omöjligt att klara detta. Vid en beräkning av hur mycket pengar kommunen skulle få skjuta till, om man slog igenom taket — ty det var ju den enda part som kunde betala — eller vad en omritning skulle kosta, stannade vi för att det mest lönande vore att låta arkitekten göra nya ritningar. Detta kostade något över 15 000 kronor, och fastigheten är nu under uppförande. Balkongerna slopades alltså. Den 16 juni kom sedan en skrivelse från bostadsstyrelsen, där man meddelade, att balkongerna kunde få räknas

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

in. Då hade man alltså kommit till en annan uppfattning.

Tillåt mig, herr statsråd, att fråga: Vem skall betala detta? Får vi möjligen räkna in de 15 000 kronorna utan hinder av taket? Jag föreställer mig, att det inte skulle vara alldeles omöjligt att få göra så. Men även om vi får låna pengarna, kommer följderna av de ökade kostnaderna att gå ut över hyresgästerna, ty det är de som slutligen får betala pengarna.

Nu kanske man får betrakta detta fall som, jag höll på att säga olycksfall i arbete på departementet. Jag tycker dock att de departementssakkunniga borde tänka igenom problemen, så att de inte rör till frågorna och gör det besvärligare för oss i kommunerna än vad som är absolut nödvändigt. Hela det avsnitt av vår samhälleliga verksamhet, som byggandet av bostäder utgör, är — det medger jag gärna och jag gör det av erfarenhet — ett mycket svårbemästrat problem.

Jag skulle vilja vädja till vår nuvarande socialminister, att han söker åstadkomma litet stabilitet i direktiv och anvisningar till kommunerna, ty det är faktiskt i dag en hel vetenskap att hålla reda på alla bestämmelser på detta område. Vår nuvarande socialminister har enligt mitt förmenande tidigare i sin egenskap av departementschef i såväl kommunikations- som försvarsdepartementet ådagalagt en utomordentlig skicklighet vid handläggande av sina frågor och därmed röjt ett handlag med svårbemästrade problem, som jag anser det vara mycket värdefullt att det kommer vår sociallagstiftning till godo, inte minst på det viktiga avsnitt som gäller våra bostäder.

Jag talade tidigare om lånetaket. Jag vill fästa socialministerns uppmärksamhet på hur orimligt detta kan verka, eftersom tomtkostnaderna ingår i totalbeloppet. Då marken i ytterområdena i ett samhälle i allmänhet är billigare än i de centrala delarna och tomtpriset

räknas in i detta s. k. tak, innebär detta att man i de centralare delarna måste bygga så mycket billigare som tomterna är dyrare. Men även om man bygger i ytterområdet av ett samhälle är det inte bara själva tomten som kostar pengar. Det är också gator, vatten och avlopp och sådant, som tillkommer och för vilket man ju lägger kostnaderna på kommunerna. Det blir med andra ord inte någon utgiftsbesparing i egentlig mening för samhället som sådant. Även sådana utgifter tär på våra sparmedel och förvärrar enligt min mening läget.

Jag har i det föregående varit kritisk mot statsutskottets skrivning och förslag. Med hänsyn till mängden av motioner medger jag dock, att utskottet haft stora svårigheter när det gällt att lotsa sig fram genom skären, d. v. s. mångfalden av motionsyrkanden. Men jag kan inte underlåta att anmärka på att utskottet överst på s. 55 säger, att utskottet biträder vad i propositionen föreslagits, alldenstund detta endast resulterar i en »begränsad stegring av bostadskostnaderna». Man går alltså med på ändringarna beträffande räntan, vilka skulle medföra en begränsad stegring. Men på samma sida längst ned, där det gäller förslaget om ortsdifferentierade tillägglån, säger emellertid samma utskott, att de åtgärder som utskottet förordat beträffande räntorna redan innebär »en icke obetydlig ökning av årskostnaderna», varför man inte vill vara med om att slopa tillägglånen.

Nu frågar jag: Är det fråga om en begränsad hyreshöjning eller en icke obetydlig ökning av årskostnaderna? Jag anser att det sistnämnda är riktigt. Det är, som jag ser saken, i själva verket fråga om en mycket kraftig kostnadsökning.

Beträffande lånetaket för egnahem har jag i en motion föreslagit, att detta skulle höjas från 50 000 till 60 000 kronor. Alla talar om hur nödvändigt det är att egnahemsbyggandet skall bedrivas i snabbare takt. Självfallet råder det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

inga delade meningar om att egnahemmen såsom bostad erbjuder den bästa trivseln. I detta sammanhang måste jag dock fråga: Är det någon som tror, att det är möjligt att häva vår nuvarande bostadsbrist enbart genom egnahemsbyggande? Och skulle vi ha råd att lösa bostadsfrågan på det sättet?

Jag satt i tisdags i förra veckan i länsbostadsnämnden, där vi diskuterade ett förslag om byggandet av egnahem i en av Stockholms förorter. Det var en bank i Stockholm, som skulle bygga och som hade köpt marken av vederbörande kommun. När ett sådant område skall säljas är det ju brukligt att vederbörande exploatör får anlägga gator, vatten och avlopp etc. Så hade skett i detta fall och allt var, såvitt vi kunde bedöma, skött på ett förträffligt sätt.

När man nu räknade ut kostnaden för ett sådant egnahem med omkring 85 kvm golvyta — det tillkom också garage — uppgick den totalt till 98 000 kronor. Det var närmare 200 villor som skulle byggas på detta område, större och mindre; just denna var av en mellansort.

I detta läge gjorde vi oss alla i länsbostadsnämnden den frågan, huruvida man i princip skulle kunna tillstyrka detta förslag eller ej. Vi ansåg alla att det blev otroligt dyrt. Visserligen beviljas lån genom banken och därutöver får vederbörande den statliga hjälpen på upp till 50 000 kronor. Men kostnaderna blir ändå mycket stora. Såvitt jag förstår kan det inte vara rimligt att tala om hur önskvärt och nödvändigt det är att bygga egnahem, när man inte samtidigt drar konsekvenserna av vad detta kostar.

När man ser sådana här siffror måste man säga sig att det är väldigt svårt, hur lågt man än sätter anspråken, att hålla sig inom en ram, som är rimlig för ett eget hem. Men alldenstund man ändå bygger hus av detta slag, har jag tyckt

det vara befogat att höja summan från 50 000 till 60 000 kronor.

Jag sade förut: Har man råd att fortsätta så här? Vi är ju så fantastiskt ambitiösa när det gäller lägenheternas storlek även i flerfamiljshus, men har vi råd med detta mot bakgrunden av de långa bostadsköerna? Jag menar inte att vi skall gå tillbaka till lägenheter på ett rum och kök — det vore orimligt — men med tanke på hur valet av lägenhetstyp på många håll tillgår, kan jag inte underlåta att fråga mig, om det är välbetänkt att göra på detta sätt. Här kolliderar man emellertid, herr talman, återigen med detta s. k. lånetak. Efter som både köksutrustning och badrumsutrustning utgör mycket stora omkostnadsposter kan man genom att öka lägenheternas storlek få slå ut denna belastning på flera kvadratmeter våningsyta och kan därigenom hålla sig under lånetaket. Kan det vara rimligt att systemet med ett lånetak, som tidigare prissats, skall verka så? Såvitt jag kan förstå verkar systemet i en riktning, som inte är den rätta, och det inbjuder till en politik, som inte är förnuftig.

Herr Ericsson i Kinna lovordade konstruktionen, och jag medger, att det vid sidan av de nackdelar, som jag har pekat på, trots allt också finns ett flertal fördelar. Systemet har bringat ned kostnaderna och haft en viss bromsande effekt, vilket väl också framgick av vad jag nämnde om den fastighet i 14 våningar, som byggts i Sundbyberg. Där visade sig systemet ha åtminstone en av de verkningar som förutsatts. Men jag vädjar till socialministern att beakta nackdelarna och söka få rättelser till stånd.

Herr Ericsson i Kinna polemiserade mot statsutskottets skrivning på s. 52 rörande ändringar i föreskrifterna om lån och bidrag till bostadsförsörjningen, och han hävdade, att besvärligheter skulle uppkomma. Jag undrar: Vill verkligen herr Ericsson göra troligt, att ändringar skulle behöva vidtagas så

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kvickt, att det inte skulle gå att vänta när proposition i alla fall skrivs varje år? Jag anser att herr Ericssons farhågor är överdrivna. Man skall väl inte på detta område fara fram som brandkåren vid en eldsvåda, utan man bör nog överväga frågorna. Handlar man så kvickt som man gjort främst när det gäller lånetaket men även i andra avseenden, så blir resultaten också därefter.

Jag skulle naturligtvis, herr talman, ha en del att säga med anledning av de anföranden, som här hållits. Jag avhåller mig emellertid därifrån men vill innan jag slutar säga några ord till herr Cassel. Jag tycker att han är verkligt oförnöjsam sett mot bakgrunden av de motioner han lagt fram under en följd av år. Se på direktiven till den bostadspolitiska utredningen, se på utredningens resultat, se på propositionen, se på statsutskottets utlåtande! Jag gör inga kommentarer utan jag säger bara: Tänk att under sådana förhållanden kunna vara missnöjd! Det bekräftar enligt mitt förmenande riktigheten av påståendet, att det kan vara farligt att räkna ett finger åt en viss potentat, ty då blir man lätt av med hela handen.

Man talar om generella subventioner och säger att dessa bör bort. Vad menar man med det? Är bostadsområdet det lämpligaste för ett sådant experiment? Alla de diskussioner som förts i kammaren i olika sammahang har ju gått ut på att man skulle tillämpa generella åtgärder från samhällets sida, och så har också skett. Vi har gjort det när det gäller barnbidragen, folkpensioner, skolmåltider och undervisningsmateriel. Inte delar man upp folk och säger att han har råd att betala för sitt barn som äter i skolan, han kan betala materielen i skolan, och inte gör man på motsvarande sätt med barnbidragen. Vi var fullt eniga om denna politik, och det har gällt även i fråga om bostäderna. Därför anser jag att den linje, som man här slagit in på, är olycklig. Jag

har, som jag sade inledningsvis, velat demonstrera mitt missnöje med denna politik, och det hoppas jag att jag lyckats åskådliggöra med vad jag nu sagt.

Jag vill slutligen yrka bifall till statsutskottets utlåtande, med undantag för vad som föreslås i punkterna 11, 13, 21 och 22. I de punkterna hemställer jag om den ändring av statsutskottets förslag, som föranledes av bifall till motion nr 565 i denna kammare.

Häri instämde herrar *Hedqvist* (s) och *Johansson* i Södertälje (s).

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Sköldin med tillfredsställelse citerade vad utskottet skrivit på s. 52, där vi uttalar att man inte utan tvingande skäl skall ändra på gällande föreskrifter om lån och bidrag alltför ofta under samma budgetår, kom herr Sköldin med en del exempel. Det lär väl vara så att något av exemplen inte nödvändigtvis hänför sig till departementet utan till bostadsstyrelsen. Men herr Sköldin gjorde stor sak av att man fick lov att rita om det hus, där man från början tänkt sig indragna balkonger. Han talade om att det kostade så och så mycket pengar att rita om huset, men huruvida det sedan ledde till att hyresgästerna kunde bo litet billigare, det fick vi inte veta. Det är väl sannolikt att det också ledde till något lägre hyror för vederbörande.

Dessutom hade herr Sköldin en fråga om vad utskottet kunde mena. Vi har skrivit på s. 55 i utlåtandet: »Utskottet anser, att den begränsade stegring av bostadskostnaderna som blir följden av förslaget kan godtas», och sedan säger vi att det är »en icke obetydlig ökning av årskostnaderna för nyproducerade lägenheter». En icke obetydlig ökning i ena fallet och en begränsad stegring i det andra fallet tyckte inte herr Sköld-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

din gick bra ihop. Det var väl det senare som han tyckte var starkare. Men, herr Sköldin, i förra fallet talade vi endast om räntan och i det senare fallet talade vi om ändringar i villkoren för tertiärlån och ränteeftergift. Om herr Sköldin läser litet noggrannare, får han se förklaringen till denna nyansskillnad i skrivningen.

Herr SKÖLDIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde ju att herr Åkerström och kammarens ledamöter av det resonemang som jag förde om denna fastighet uppfattade, att det var en extra utgift av 15 000 kronor som man fick i arkitektkostnader. Nu säger herr Åkerström: Herr Sköldin talade inte om huruvida det blev dyrare. Det är väl klart som korvspad, höll jag på att säga, att det blev 15 000 kronor dyrare.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Det är inte utan att man i varje fall under den förra delen av denna debatt tyckte sig få en förnimmelse av att de vårligt milda västanfläktarna utanför hade förflyttats in i riksdagshuset. Herr Cassel började med att inregistrera att det inte längre fanns en djup och varaktig söndring beträffande bostadsfrågan, att denna skulle vara på väg att avpolitiseras. Jag kan endast säga att i så fall är det tacknämligt om sakskälen i fortsättningen, i motsats till vad som stundom tidigare har varit fallet, kan få tala. Jag tyckte emellertid ett ögonblick att han nästan var utstuderat vänlig, och det är måhända också litet oroväckande.

Herr Sköldin såg emellertid till att atmosfären blev något mera frostbiten. Till vad han sade beträffande exemplen kan jag endast göra den reflexionen, att departementet varken har tid eller lust att ingripa i sådana detaljer, en sak som jag nästan betraktar som självklar.

I övrigt skall jag inskränka mig till

att försiktigtvis nalkas bostadsfrågan — det är ju förklarligt om så blir fallet. De som först bultade på min dörr sedan jag blivit socialminister var några representanter för de bostadssökande i Stockholm. De företrädde den långa kö av missnöjda, stundom olyckliga människor, som bor trångt eller omodernt och som söker en större och bättre lägenhet eller över huvud taget en egen lägenhet. Det är människor som mera påtagligt än vi andra har drabbats av tillvarons hårda villkor. Förklarligt är om de har svårt att finna sig till rätta i ett samhälle, som stundom inte ens kan erbjuda dem tak över huvudet. Vår uppgift är att försöka lösa deras problem på ett om möjligt vettigt sätt.

Jag är väl medveten om att det utgör föga personlig tröst för dem om man talar om, att bostadsstandarden för svenska folket har stigit kraftigt under efterkrigstiden — herr Gustafsson i Skellefteå var ju inne på saken och gjorde detta påpekande. Icke desto mindre kan vi under en enkel hänvisning till verkligheten notera, att så är fallet. Envar kan med egna ögon se att det byggs bostäder i en väldig omfattning i våra samhällen — och att nybyggen och ombyggnader i mycket hög grad präglar även landsbygden och de äldre delarna av samhällena. Uppgifterna om bostadsbyggandets stora — och ständigt ökande — volym, kan väl stundom tända en förhoppningens strimma även hos dem, som köar. Men jag är väl medveten om att modlösheten förbytes icke i framtidstro förrän vi påtagligt lyckas korta av de ringlande köerna.

Vad jag säger i fortsättningen får sålunda inte fattas som något försök att glida undan eller söka bortförklara kvardröjande missförhållanden i samhällsbyggets vardag. Det är endast en skildring av vad som trots allt har ut rättats.

Bostadsbyggandet har i själva verket

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ökat betydligt under 1950-talet. Åren 1950 och 1951 var det en svacka i byggandet och tillskottet var föga mer än 40 000 lägenheter per år. Under de tre senaste åren har tillskottet legat på in emot 60 000 lägenheter. Samtidigt har bostädernas standard stigit. Vi har byggt större lägenheter med en allt bättre utrustning.

Ofta sägs det att bostadsbyggandet tidigare — före andra världskriget och åren omedelbart efter kriget — tog en större del av de totala investeringarna än det nu gör. Är det inte då rimligt att vi i rådande bristläge tillförsäkrar bostäderna en större andel av det totala byggandet?

Faktum är dock, att vi i dag lägger ner mycket stora belopp på bostadsbyggande och bostadsförbättring. Vi får inte heller glömma — för dem som sysslar med dessa ting är det ju alldeles självklart — att bostadsbyggandet drar med sig eller förutsätter andra investeringar i betydande omfattning. Gator, vatten och avlopp, reningsverk, butiker, samlingslokaler, trafikleder — tänk bara på tunnelbanan här i Stockholm — är sådant som måste till för att samhällsbildningarna skall fungera. Nyligen av socialstyrelsen publicerade uppgifter om bostadsstandarden visar dessutom, att en omfattande upprustning av äldre bostäder ägt rum under efterkrigstiden. Inte minst på landsbygden har genom installation av vatten och avlopp, anordnande av centralvärme och wc samt modernisering av köksutrustningen många äldre bostäder förbättrats. Våra totala ansträngningar för att skaffa fram flera bostäder och överlag förbättra standarden måste därför sägas vara aktningsvärda.

Varav kommer det sig då, att vi har bostadsbrist trots detta idoga byggande? För många framstår det som orimligt, att de inte kan få hyra en lägenhet eller få lån till ett eget hem trots att de mycket väl kan betala hyran eller årskostnaden.

Vi ser faktiskt här resultatet av den allmänna välståndsökningen och borde i och för sig vara belåtna därmed. Detta är ett faktum, herr Gustafsson i Skellefteå, som man inte heller skall försöka bortförklara. Vi måste erkänna, att det är ett resultat av att man i dag har helt andra möjligheter att ge ut pengar för sin bostad än man hade tidigare. Många familjer har fått råd att betala hyran eller årskostnaden för en bra bostad. De kan betala 2 000 eller 3 000 kronor om året och är också beredda att göra det. I stället bor man — det skall erkännas — sämre än man önskar och står i kö för att få en bättre bostad. Hur hänger detta ihop? Jo, man kan visserligen betala för att *hyra* en bra bostad, men man förfogar inte över de pengar, som det krävs för att *bygga* en sådan. De 40 000 kronor, som det kostar att få fram en bra familjebostad, kan inte den bostadssökande själv skaffa. Den enskildes sparande räcker inte till. Samhället satsar närapå 1 000 miljoner kronor om året på bostadsbyggandet för att hålla produktionen på en hög nivå. Men inte heller detta är till fyllest för att möta de ständigt ökade kraven. Om vi vill bygga ändå mera, kan vi inte pruta på det beloppet.

Den goda sysselsättningen och de stegrade reallönerna betyder inte bara detta, att de flesta nu har råd att betala mera för en god bostad. — Inflyttningen från landsbygden till städerna fortskrider. Vi kan säga som herr Hansson i Skegrie, att man skall försöka förhindra och stoppa upp detta. Ett faktum är emellertid att här sker en flykt från landsbygden till de större städerna som är betingad, höll jag på att säga, av samhällets egen inre dynamik. Den som flyttar in till en stad och där får arbete tar emellertid inte med sig någon bostad. Han har inte själv pengar till att bygga den. Men han efterfrågar en bostad och kan betala vad den kostar i hyra. Samma är förhållandet med de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ungdomar, som gifter sig tidigt. De behöver en bostad och kan betala för sig, men de har inte de pengar, som behövs för att *bygga* den.

Problemet vi brottas med är alltså detta: Allt flera människor har fått råd att betala vad en god bostad kostar, men det kapital och det sparande, som behövs för att *bygga* bostäder i tillräckligt antal, har människorna inte kunnat prestera. Uppgiften är att gemensamt skaffa pengarna till det bostadsbyggandet vi önskar, och att samhället härvid måste träda in och ta ett huvudansvar, tycks vi i långa stycken vara eniga om.

Och därmed, ärade kammarledamöter, glider vi automatiskt in på frågan, hur olika investeringsbehov skall avvägas mot varandra, hur mycket av våra gemensamma resurser som skall avsättas till producerandet av bostäder och hur mycket som skall avsättas till anläggandet av industrier, byggandet av vägar, skolor, sjukhus och vad det nu kan gälla. Herr Wedén anser att det är en inkompetensförklaring från regeringens sida att man säger sig syfta endast till producerandet av omkring 57 000 lägenheter per år. Inom parentes vill jag framhålla att denna siffra inte är något absolut kritstreck; det framgår tydligt av den förre socialministerns yttrande i propositionen. Herr Wedén framhåller att om vi ökar detta antal med omkring 5 000 lägenheter, skulle det endast medföra en extra kostnad på totalt cirka 200 miljoner kronor, vilket utgör, påpekar han, 0,5 procent av den samlade nationalinkomsten. Varför kan vi då inte göra en sådan enkel operation?

Ja, det låter sig sägas, men herr Wedén och hans meningsfränder har ju ofta precis samma uppfattning när det gäller byggandet av vägar, skolor och sjukhus, d. v. s. att investeringarna bör ökas. Man hävdar också att det bör avdelas tillräckligt mycket medel för anläggande av industrier med tanke på den framtida utvecklingen och våra

möjligheter att ytterligare höja standarden. Man anser att vi skall bygga ut våra flygfält o. s. v. Sammantagna utgör dessa ökade investeringar ingalunda 0,5 procent av nationalinkomsten. Men från oppositionens sida kan man mycket väl driva en argumentation av det slag som herr Wedén här gjort, ty oppositionen behöver aldrig avtäckta sina alternativ till den politik som i stort föres, utan kan inskränka sig till att på varje litet avsnitt framföra sina oförgripliga och stundom — det skall jag erkänna — för människorna rätt förståeliga önskemål. Annars förefaller det som om vi på det hela taget skulle vara överens i fråga om den finansiella ram som bostadsbyggandet i konkurrens med andra ändamål har tilldelats av regeringen — det framgår rätt tydligt av utskottets yttrande.

Då uppställer sig emellertid det spörsmålet, som särskilt intresserar dem som står i bostadskön: Hur skall vi få ut så mycket som möjligt av de pengar som står till förfogande? Hur skall vi kunna producera flera lägenheter inom den givna medelsramen?

En huvudlinje måste, såsom påpekats av den förre socialministern, vara att man satsar på en rationalisering av byggandet. På den vägen kan vi sänka kostnaderna och få pengarna att räcka till flera lägenheter. Under de senaste åren har också olika åtgärder vidtagits för att stimulera och främja en sådan rationalisering — i propositionen lämnas för övrigt en redogörelse för dessa åtgärder. Det gäller sådana saker som inrättandet av statens nämnd för byggnadsforskning, statliga lån för anskaffning av moderna byggnadsmaskiner och liknande ting, och det gäller slutligen maximeringen av belåningsvärdena.

Vi skall inte heller blunda för att husens förseende med lokaler av skilda slag, butiker, kontor o. s. v., är av betydelse för frågan om hur mycket vi får ut av de pengar som avsättes för bostadsbyggandet. Detsamma gäller lä-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

genheternas utrustning — den förre socialministern har tidigare i dag varit inne på dessa ting. En framsynt planering av bostadsområdena förutsätter att dessa i tillräcklig utsträckning förses med butiker, samlingslokaler o. d. Den ständigt pågående utvecklingen mot rymligare lägenheter, som har utmärkt de senaste årens bostadsbyggande, står helt i överensstämmelse med vår bostadssociala målsättning. Särskilt husmödrarna måste glädja sig åt alla förbättringar i lägenhetsutrustningen som underlättar deras arbete. Det vare oss också fjärran att hemfalla åt den föreställningen att bostadsfrågan kan lösas genom en allmän standardsänkning på bostadsområdet, t. ex. den standardsänkning som skulle bli följden om vi släppte alla tyglar och låte priserna enbart bli avgörande för bostädernas utformning.

Jag kan dock inte, ärade kammarledamöter, förneka att de bostadslösa pockande argument samtidigt ringer i öronen på mig. De bostadslösa kräver i första hand tak över huvudet och lägenheter som motsvarar de unga familjernas och barnfamiljernas ekonomiska möjligheter. Och eftersom de bostadslösa utgör bostadsköns bottenkikt är det förklarligt att deras synpunkter — jag har blivit övertygad därom vid de uppvaktningar från de bostadslösa sida som redan har ägt rum inför mig — präglas av en desperat vilja att komma ur nödläget. De bostadslösa intressen kan också komma att korsa deras, som med tanke på framtiden kräver en snabb standardhöjning både beträffande bostädernas volym och utrustning. Här gäller det enligt mitt förmenande att söka sig fram med realiteternas slagruta. En marknadsmässig anpassning till efterfrågan från de bostadslösa sida bör kunna förenas med en mera långsiktigt syftande anpassning till den fortgående välbästandökningen och de därmed ökade kraven på utrymme och utrustning i fråga om bostäderna.

När det gäller utnyttjandet i detalj av de pengar, som staten ställer till bostadsbyggandets förfogande, har kommunerna ett avgörande inflytande. Ingenting bör förändras därutinnan. Bostadsförsörjningen på de olika orterna skall vara en angelägenhet för kommunalmännen, som känner de lokala behoven och önskemålen.

Av statsutskottets utlåtande vill jag utläsa, att det är en allmänt omfattad mening att man för framtiden inte bör binda bostadsbyggandet vid ett visst antal lägenheter eller att, såsom utskottet uttrycker saken, bostadsbyggnadsprogrammet inte bör fixeras i lägenheter räknat.

Det finns dock en svårighet att observera i detta sammanhang — den förre socialministern har redan tidigare snuddat vid problemet. Medelsramens storlek beräknas på grundval av den byggnadsvolym som bedöms som möjlig att genomföra. Vid denna beräkning är det emellertid nödvändigt att fixera fördelningen av byggandet på olika företagsformer, eftersom lånens storlek är olika för skilda sådana former. Lånestorleken är som bekant störst i fråga om allmännyttiga och kommunala företag, något mindre beträffande kooperativa företag och minst för enskilda företag. Beräkningen av medelsramen i propositionen bygger på den fördelning som har gällt under senare tid.

Erfarenheten visar, att fördelningen av byggandet på olika företagsformer tid efter annan förändras. Ingen har väl heller tänkt sig att konservera den just nu rådande fördelningen. Den praktiska frågan är emellertid, hur man skall undvika, att enbart det faktum att enskilda byggnadsföretag får mindre statslån leder till att man på den ena eller andra orten premierar detta byggande. Avsikten härmed skulle vara att åstadkomma en större byggnadsvolym — herr Wedén tangerade just den saken — än den regering och riksdag har ansett möjlig för landet i dess helhet. Efter vad jag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kan förstå är detta icke meningen. Vi kommer här än en gång in på våra möjligheter att klara de uppgifter vi har på så skilda områden, och gapar man över alla önskemålen, riskerar man att inte kunna svälja något.

Om det emellertid visar sig möjligt att öka bostadsbyggandet, d. v. s. vidga volymen, bör frågan om en utökning av medelsramen tas upp, men så länge man godtar den bedömning i fråga om fördelningen av våra totala resurser, på vilken riksdagen grundat sitt beslut om medelsramens storlek, kan det inte vara rimligt att lokalt försöka öka byggandet utöver den godtagna volymen genom att stimulera till en övergång från en företagsform till en annan.

I såväl propositionen som i utskottets utlåtande uttalas också, att det är angeläget att medelsramen icke disponeras på sådant sätt att därigenom någon företagsform gynnas på de andras bekostnad. Herr Cassel har för övrigt varit inne på samma tankegång i en av sina reservationer, där han klart säger ifrån, att bostadsbyggandet icke bör inkräkta på andra viktiga områden för samhälls- eller verksamhet.

Slutligen vill jag beträffande bostadsbyggandets totala volym under nästa budgetår endast säga, att vi i dag inte kan vara säkra på att vår bedömning är riktig. I propositionen har det uttalats — och statsutskottet instämmer däri — att en ökning av byggandet bör komma till stånd i den mån tillgången på arbetskraft och krediter gör det möjligt. Tecken finns — det skall erkännas — som tyder på att den överansträngning på arbetskraftssidan under en stor del av året, som vi blivit vana vid, inte kommer att bli så märkbar i år. Till dels kan denna utveckling troligen tillskrivas kreditrestriktionernas verkningar på den s. k. fria sektorn av byggnadsverksamheten. Kreditfrågan är svårare att överblicka, men jag uppfattar statsutskottets uttalande som ett uttryck för riksdagens stöd i

strävandena att med tillgängliga medel utnyttja läget till förmån för de bostadsökande, vilkas bekymmer har gått som en röd tråd genom detta mitt anförande.

Herr talman! För min egen del måste jag med de uppgifter som nu åvilar mig vara hoppfull, då det gäller möjligheterna att ytterligare öka bostadsbyggandet. Det är nämligen enligt mitt förmenande ett betydelsefullt led i vår strävan att lösa gemenskapens problem i detta land.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först säga, att det gjorde ett angenämt intryck på mig att höra socialministerns anförande med dess faktiska erkännande av de utpräglade brister, som dock på detta område föreligger.

Sedan vill jag emellertid anmäla en mycket stor betänksamhet med anledning av det resonemang, som socialministern förde beträffande fördelningen av lånebeloppen inom kommunerna, nämligen att det så att säga inte tillkom kommunen att ändra den totala volym för byggandet inom kommunen, som hade dragits upp vid fastställandet av låneramarna. Jag finner resonemanget mycket märkligt, ty det innebär i själva verket, att om det inom en kommun visar sig möjligt att i större utsträckning på enskild väg uppbringa det toppkapital som behövs t. ex. för produktion av enskilda flerfamiljshus och man alltså då kan utsprida de statliga tertiärlånen över ett större antal projekt, skulle detta sätt att få fram flera lägenheter utan att ytterligare anstränga den statliga kapitalbudgeten enligt socialministerns mening vara förkastligt. Jag kan inte dela denna uppfattning, och jag beklagar att socialministern hyser den. Därmed vill jag inte säga, att det inte är nyttigt att vidmakthålla även en kommunal produktion i lämplig omfattning, men att göra till generell norm att man från kanslihuset eller från bo-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stadsstyrelsen skall bestämma en absolut lokal omfattning av bostadsbyggnad, som kommunen ej kan öka även om den icke tar i anspråk ökade resurser från de allmänna, måste enligt min uppfattning vara felaktigt.

Socialministern broderade väl mycket, när han ville bortförklara min anmärkning om den relativt litet ökade ansträngning av våra totala resurser som en utvidgning av bostadsbyggnadsprogrammet med t. ex. 5 000 lägenheter innebär. Jag kan upprepa ungefär vad jag tror att jag nämnde förra året från denna plats i samma debatt. Den nuvarande regeringen och dess föregångare har år efter år försökt med tillämpning av sina metoder, högskattepolitik och regleringar av olika slag, åstadkomma den överflyttning, jag har talat om, från konsumtion till sparande, vilken skulle göra större bostadsbyggande möjligt utan att inkräkta på utrymmet för andra investeringar. Erfarenheten har visat att den metoden icke i större utsträckning har gått fram. Man har gått bet på att lösa problemet på det sättet. Det är därför, herr talman, jag tror att man måste koppla över i större utsträckning från de, som jag brukar säga, negativa metoderna till de positiva och ställa bostaden som ett gripbart, inom relativ närhet befintligt mål för de människor, som vill ha egen eller bättre bostad. Då kommer det lättare fram ökade resurser än med regeringens metoder.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till statsrådet Nilssons debut som bostadsminister. Jag har inget intresse av att föra någon stor process mot honom i dag. Om hälsan står oss bi finns det väl möjligheter att vi träffas nästa år och då får vi tala vidare om saken. Jag vill emellertid göra ett par reflexioner till vad han sade.

Statsrådet sade bland annat, att den ökade efterfrågan på bostäder är ett resultat av välständsökningen. För all del, det kan man medge, men är det inte ganska naturligt att en stigande reallönestandard bland annat tar sig uttryck i ökade krav på bostäder? Jag skulle för min del vilja säga att det inte bara är naturligt utan även önskvärt och glädjande, att folk är villiga att använda en del av sina ökade inkomster till en bättre bostad, och vi kan på intet sätt fritas från kravet att söka tillfredsställa denna ökade efterfrågan. Vad jag vände mig mot var att man använde talet om den ökade efterfrågan för att komma ifrån bostadsbristen och lägga ut en dimridå som dolde de verkliga förhållandena. Jag tror dock inte detta var statsrådets avsikt.

Sedan säger statsrådet att uppgiften är att skaffa pengar. Jag använde största delen av mitt anförande i dag till att tala om att det just är detta vi måste göra. Jag har aldrig sökt göra gällande för de bostadslösa, att denna fråga är så enkel, att vi bara behöver besluta bygga mera bostäder, utan jag har försökt redovisa på vilket sätt vi måste skaffa de medel som vi behöver. Vi kommer i dag att fatta en del beslut, som innebär att det bör bli större resurser för bostadsbyggandet. Jag har angett några saker till, som jag ansett att riksdagen borde ha gått med på, vilka också skulle ha bidragit till bostadsbyggandet. Men jag har alltid betonat att vi med olika medel måste dämpa konsumtionen på andra områden för att få de medel vi behöver på bostadsbyggandets område.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förvirrad, när jag först lyssnade till herr Sköldin, som blåste i sitt jakthorn och försäkrade att jag var den mest oförnöjsamma människa han någonsin träffat, och sedan lyssnade till socialministern,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som sade att jag var utstuderat vänlig. Kan herrarna inte komma överens om bedömningen av min enkla person får ni väl försöka göra upp det sinsemellan.

Socialministern tog inte upp den mycket skarpa kritik jag i min vänlighet riktade mot de ortsdifferentierade tilläggslånen för ett antal timmar sedan. Jag försökte göra gällande, att dessa var meningslösa och kostade skattebetalarna 50 miljoner i onödan och erinrade om att såväl 1951 års bostadsutredning som en enhällig bostadspolitisk utredning var på det klara med att tiden var inne att ta bort dessa tilläggs lån. Den kritiken svarade socialministern inte ett ord på, såvitt jag kunde uppfatta. Jag vore tacksam att få höra om socialministern har några synpunkter på detta ämne och om vi eventuellt skulle kunna få ett brage-löfte om att departementschefen kommer att föreslå att denna underliga subventionsform tas bort nästa år.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan ge herr Gustafsson i Skellefteå rätt i att det kanske inte är någon större idé att vi ger oss in i en mera livlig slagväxling vid detta tillfälle. Vi skall lämna rum för det ett år längre fram i tiden, då han kanske har ett mera påtagligt begrepp om den bostadspolitik jag skall vara beredd att stå för. Men när han talar om försök till bortförklaring, då jag nämnde om välståndsökningens inverkan på bostadsköernas längd, vill jag understryka att jag ingalunda försökte dölja de brister på detta område som fortfarande vidlåder vårt samhälle. Men jag kan inte underlåta att slå fast, att ett av skälen till de långa köer av bostadssökande, som vill ha större bostäder och bättre bostäder, är den välståndsökning som vi glädjande nog har kunnat inregistrera under de senaste 10—20 åren.

Beträffande min uppfattning angående de olika företagsformerna för byggnad och förvaltning av fastigheter och den därmed förknippade ramen för bostadsbyggandet här i landet, så utgår jag från, att det var ett missförstånd från herr Wedéns sida, när han trodde, att jag med mitt inlägg tänkt mig en detaljreglering uppifrån för kommunernas vidkommande när det gäller fördelningen av hävorna mellan de olika företagen. Jag påpekade tvärtom i mitt anförande, herr Wedén, att kommunerna och kommunalmännen skulle ha all möjlig frihet även i fortsättningen. Vad jag emellertid ville påpeka var, att man inte på något slags genväg — genom att satsa på de företagsformer som drar ett mindre antal kronor i lån — skulle spränga ramen för det byggande vi för närvarande tänkt oss och som regering och riksdag i alla fall måste fastställa. Det var detta påpekande jag gjorde och som jag förmodar att herr Wedén — som ändå har den principiella uppfattningen att vi skall styra detta, eftersom han utgår från att vi inte kan bygga hur många bostäder som helst — principiellt måste vara anhängare av. Vi måste hålla oss inom en viss ram, eller hur?

Sedan kommer det alltid att finnas delade meningar om var gränsen skall dragas, meningar som betingas av att man är ansvarig för vad som samhälls-ekonomiskt är möjligt och meningar som är betingade av att man befinner sig i opposition. Som jag förut påpekade behöver oppositionen aldrig avtäckas sina alternativ. Om herr Wedén anser att vi skall kunna bygga för 200 miljoner kronor mer bostäder om året, då finns det kanske en meningsfrände till honom som anser att vi kan bygga för 100-tals miljoner kronor mer vägar och en tredje, som tycker att vi kan uppföra flera sjukhus för samma summa eller mera. Sammanlagt kan detta bli en mycket hård belastning. Därför tycker jag att sådana önskemål i och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för sig är käcka och bra men egentligen är flyktiga som trumvirvlar, om man skall se till det sakliga innehållet.

Herr Cassel påpekade slutligen, att herr Sköldin hade kommit till den slutsatsen att herr Cassel var synnerligen oförnöjsam, medan socialministern kommit till den slutsatsen att han var utstuderat vänlig. Herr Cassel tycker att herr Sköldin och jag sinsemellan kunde göra upp om vilket som var det riktiga. Det behöver vi emellertid inte. Herr Cassel uppträdde nämligen nu — som så många gånger förr — som Doktor Jekyll och Mr Hyde, så detta fenomen kan nog förklaras.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Socialministern målade nu för andra gången bilden av en massa anspråk på olika områden som i detta sammanhang skulle ha ställts från den meningsriktning jag representerar. Jag får säga socialministern att det inte finns något underlag för detta. Socialministern får väl — om han skall ställa alternativ av denna karaktär mot regeringens alternativ — räkna med den politik som folkpartiet verkligen för.

Det måste verkligen vara något missförstånd beträffande det här med kommunerna och de olika företagsformererna. Jag tycker inte att socialministern lyckades klara upp det missförståndet. För det första säger han, att han inte vill ha någon detaljreglering ovanifrån beträffande vad kommunerna skall göra. För det andra säger han att vi är principiellt överens om att man inte får spränga ramen för bostadsproduktionen. Menar socialministern den totala ramen för hela landet eller ramen för den enskilda kommunen? Det skall man först klargöra. Om socialministern menat ramen för den enskilda kommunen, då är det fråga om en detaljreglering. Menar socialministern den totala ramen för hela landet, då kan

jag inte finna att socialministern gör rätt i att tillvita mig ett principiellt resonemang av samma typ som socialministern för. Jag för inget sådant resonemang. Jag menar helt enkelt, att om man inom en kommun med utnyttjande av viss för denna kommun tillmätt del av ett statligt låneanslag och genom utnyttjande av insatser av enskilt kapital kan få fram en större bostadsproduktion, då är det ingenting som man bör vara så förskräckt över ur den totala balansens synvinkel. Det är ett tillskott som man kan vara tacksam för. Jag vill emellertid ännu en gång tillägga att jag menar, att detta resonemang inte kan drivas in absurdum. Kommunerna har nämligen också ett ansvar som kanske bäst kan tas genom uppehållandet av en viss kommunal produktion.

Herr SEVERIN (s):

Herr talman! Jag vill gärna understryka, att dagens bostadsdebatt på väsentliga punkter skilt sig från tidigare debatter i dessa ting. Hela debatten har varit en aning positivare än tidigare, och detta är väl ändå i och för sig tacknämligt. Jag tror, att detta kan betyda åtskilligt för framtiden.

Enligt min mening finns det ingen anledning att försöka trolldra bort den bostadsbrist som vi har i det här landet. Den finns där och den skapar utan tvivel ganska besvärliga köproblem. Det är därför angeläget att alla krafter mobiliseras för att så snabbt som möjligt söka komma till rätta med bostadsbristen genom att hålla en hög bostadsproduktion i landet. Å andra sidan måste vi — som socialministern nyss framhållit — bygga en hel del annat. Avvägningen av de olika investeringsändamålen kommer att bli en svår uppgift i samhället.

Det är klart, att man kan göra som folkpartiet har gjort: leka med olika siffror för bostadsproduktionen under

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de närmaste fem åren. Praktiska realiteter — kapital, arbetskraft och mycket annat — blir ändå avgörande för huru mycket vi kommer att kunna bygga. Det finns därför all anledning att på olika sätt öka resurserna. Vi måste enligt min mening undersöka, huruvida inte bostadspolitiken själv i någon mån kan bidra till den kapitalbildning, som är erforderlig. Det kan ske på olika sätt: genom en förkortning av amorteringstiden på statslån, genom införande av amortering på bottenlån och genom minskning av de generella subventionerna. Vi bör ha klart för oss, att alla dessa åtgärder betyder högre hyror, men det är väl ändå ofrånkomligt. En mycket stor del av fastighetskapitalet amorteras inte i dag. Det är ett kapital, som ligger fastlåst och som inte kommer åter i cirkulation.

Bostadsbyggandets omfattning är i dag ett kapitalanskaffningsproblem, men det är också fråga om stadsplaner, gator, ledningar, arkitekter och konstruktörer. Man kan alltid diskutera, huruvida det är t. ex. den långa väntetiden på att få byggnadsritningar eller stadsplaner godkända eller springandet i penninginstitutets trappor för att skaffa bottenlån, som är det största hindret för ett ökat bostadsbyggande just nu. Jag tror, att det från kommunernas sida behövs en bättre planering än hittills av bostadsproduktionen.

Det utskottsutlåtande, som nu behandlas, har visserligen inte gått så långt som bostadspolitiska utredningen har föreslagit. Jag vill beklaga, att man inte har gjort det. På en punkt, nämligen när det gäller förkortning av tertiärlånens amorteringstid, har propositionen och utskottsutlåtandet gått längre än vad utredningen föreslog. Det kanske ändå inte finns anledning till alltför stort missnöje. Det värdefulla är att utredningens huvudprinciper när det gäller omfördelning av det bostadspolitiska stödet har accepterats både i proposition och i utskottsutlåtande.

Jag kan gott förstå den motivering, som dåvarande socialministern har anfört i propositionen som ett skäl för en större försiktighet än vad utredningen har iakttagit, nämligen den måttfullhet, som har kännetecknat årets avtalsrörelse, och den strävan att söka hålla konsumentprisindex nere, som denna avtalsuppgörelse kräver. Men åtminstone på en punkt tycker jag, att socialministern hade kunnat ta ett något hårdare tag, och det gäller de ortsdifferentierade tillägglånen. Dessa borde nu enligt min mening vara färdiga för en avveckling, och jag hoppas, att förslag i den riktningen kommer till nästa års riksdag. Jag tror, att det är nödvändigt att frågan om dessa tillägglån omprövas — de är numera till hela sin konstruktion i hög grad orättvisa.

Utredningens förslag väckte ju i höstas en livlig diskussion i olika kretsar. Jag bortser här ifrån den reaktion, som kom från hyresgästhall — den var kanske naturlig och förståelig — utan jag tänker här på den kritik, som framfördes av vissa representanter för bostadsbyggarna. Man hävdade från det hållet, att skulle utredningens förslag genomföras, så skulle det betyda en uppbromsning av takten i bostadsproduktionen, och det lät ju något bekymmersammare.

Jag vill då erinra om, att ungefär det samma sades i januari 1956, när de s. k. lånetaken infördes. Vad har hänt sedan januari 1956 när det gäller bostadsproduktionen? Ja, för närvarande bygger vi mer än tidigare. Borde det inte lära oss en sak, nämligen att vi bör använda något mindre bokstäver i den bostadspolitiska debatten och inte vara fullt så tvärsäkra? Den dåvarande socialministern utsattes i januari 1956 för en hård kritik för dessa lånetak. I dag kan man väl säga, att vi har vunnit slaget när det gäller att bromsa byggnadskostnaderna. Lånetaket har medfört att byggherrarna i dag på ett helt annat sätt än tidigare måste diskutera byggnadskost-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

naderna, och vissa resultat har väl ändå framkommit av dessa diskussioner.

Det har också sagts i den allmänna kritiken, att bostadspolitiska utredningen plockade ihop en del av högerens argument i den bostadspolitiska debatten under de senaste åren. Någon tidning har uttryckt saken så, att det var högerens representant, herr Cassel, som förde pennan i utredningens betänkande. Herr Sköldin antydde också någon-ting i den vägen.

Jag skall inte på något sätt avslöja vad som har skett inom bostadspolitiska utredningen. En sak vill jag dock säga, nämligen att herr Cassel inte har skrivit en enda rad mer än vi andra i detta betänkande. På åtskilliga punkter finns det och kommer att finnas delade meningar. Det finns många skiljelinjer mellan socialdemokratien, högern och folkpartiet när det gäller bostadsfrågan. Jag tror ändå, att dagens debatt har givit besked om var dessa skiljelinjer går.

Jag vill också erinra om att både högern och folkpartiet har reservationer fogade till utredningens betänkande. Herr Cassel har ansett sig nödsakad att skriva åtminstone en reservation till det utskottsutlåtande, som vi nu behandlar, vilken går längre än vad utredningen föreslog och som herr Cassel då accepterade. Det kan alltså hända, att herr Cassel också har fått kritik av sina egna för de kompromisser han gjorde under sommaren 1956.

Det är väl ändå så, att de generella subventionerna aldrig har varit avsedda att bli någon bestående del av bostadspolitiken. Alla har varit överens om att dessa subventioner skulle minskas eller avvecklas, när tiden var lämplig. Det är alltså inga nya riktlinjer för bostadspolitiken som nu lanseras, herr Wedén. Vad diskussionen hela tiden rört sig om har varit tidpunkten och takten, inte huruvida en avveckling skall ske eller ej.

Den reallönestegring som har skett under de senaste åren och det relativt

stabila läget när det gäller byggnads-kostnader gör att en avveckling nu kan påbörjas utan att det får några nämnvärda återverkningar på hyresprocen-ten, d. v. s. relationen mellan hyra och lön.

Utskottet begär utredning på två punkter: dels när det gäller hyressplitt-ningen och dels när det gäller möjlig-heten att skaffa bottenlån på markna-den.

Jag har svårt att förstå, vad man skall kunna göra åt hyressplittningen. En så-dan har alltid funnits och kommer för-modligen att finnas också i framtiden. Det skall vara billigare att bo i äldre bostäder än att bo i nyare och moder-nare. På hyresmarknaden ser man ock-så en tendens i dag att människor gärna vill flytta från äldre till nyare hus, trots att hyran blir högre. Skall man få ett begrepp om hyressplittningen, så måste man nog ta itu med problemet i sam-band med en allmän bostadsräkning.

Huruvida det finns möjligheter att avskärma en större del av kapitalmark-naden och reservera den för bostads-byggande kan jag inte uttala mig om. Det är klart att frågan kan utredas, så-som statsutskottet nu har föreslagit, men jag tror i varje fall inte att det är så lätt att finna några patentiösningar på den frågan.

I dagens läge och som frågan nu lig-ger till kommer jag att på de flesta punkterna följa statsutskottets förslag; på en del andra punkter kommer jag att rösta med reservanterna.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Severin försvarade sig mot den kritik, som hans kommitté och förre socialministern hade fått från de egna leden för denna utredning, ge-nom att säga att herr Cassel alls inte hade skrivit så mycket i utredningen som hyresgästerna hade trott. Det är naturligtvis en hemlighet inom utred-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ningen, vem som har fört pennan eller suttit vid skrivmaskinen, men varje jämförande studium visar ju, att det är herr Cassels ande som hela tiden svävat över vattnet och att den riktning, som herr Severin representerar, hela tiden har kapitulerat. Det är också detta som har givit den nuvarande socialministern anledning att tala om att han känner värliga västanfläktar och att en utstuderad vänlighet har kommit honom till del från herr Cassels sida. Undra på att man är vänlig när man får som man vill! Det är bara risk att västanfläktarna förbyts i bistra höststormar från de arbetarväljare och hyresgäster som inte delar uppfattningen att man skall begränsa bostadsefterfrågan genom att göra bostäderna oöverkomliga för de mindre bemedlade genom stora hyreshöjningar.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Alla som känner herr Severin och alla som ser honom förstår väl, att han inte bryr sig om vad jag säger, vare sig i utredningen eller utanför. Den rättvisan måste man ändå göra herr Severin. I själva verket har han lett denna utredning med järnhand, och ledamöterna har nått och jämnt fått tillfälle att säga någonting innan han har beslutat. Det jag har skrivit i utredningen är i själva verket bara min reservation och ingenting annat. Är det någon som skall bära hundhuvudet för vad som står i utredningen, så inte är det jag, utan utredningens ärade ordförande.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att på de flesta punkter få instämma i vad herr Sköldin här sagt. Jag har tyckt mig förmärka att det i denna debatt, speciellt av den nye socialministern, framförts tankar som vi organiserade hyresgäster är mycket nöjda med. Socialministern har på ett alldeles ypperligt sätt i sitt anförande skildrat framför allt de bo-

stadslösas bekymmer och angelägenheten av att så snart som möjligt försöka lösa deras problem. Det gick som en röd tråd genom hans anförande att han var mycket hårt inställd på att göra allt han kunde för att lösa denna fråga, och det får vi notera med tacksamhet.

Att stat och kommun på ett tillfredsställande sätt sörjer för tillkomsten av goda och rymliga bostäder är av den allra största betydelse, men det är lika viktigt att dessa bostäder kan göras överkomliga för alla befolkningsgrupper, och detta kan under en tid framåt innebära att det statliga stöd- och ränteskydd, som nu utgår, alltjämt blir nödvändigt.

Enligt min uppfattning är den takt, i vilken man nu vill avveckla bostadssubventionerna, alldeles för brådstörtad och hård för de hyresgäster som står i begrepp att försöka få en ny bostad. Av den politiska diskussionen kring bostäderna får man ofta det intrycket, att de generella subventionerna till bostadsbyggandet i vårt land ligger i särklass och är högst kostnadskrävande. Så är inte alls fallet. I jämförelse med nästan vilket annat civiliserat land som helst, Amerika icke undantaget, kan man konstatera att svensk statlig och kommunal bostadspolitik från sina genombrottsår på 1930-talet och fram till nu karakteriseras av ytterst måttliga anspråk på statskassan i form av subventioner.

Jag vill här endast nämna några av de subventioner som vi tidigare haft men som numera avvecklats. En del av dessa subventioner är de s. k. Korea-subventionerna. Det uppstod ju i samband med Koreakonflikten en kris och ett läge som nödvändiggjorde ett ingripande för att det inte skulle bli för stor klyfta mellan den nya och den gamla hyresnivån. Man måste på en gång subventionera med 4 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta och år. På endast några få år har emellertid dessa särskilda subventioner kunnat avveck-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

las, och den sista kronan försvann den 1 april 1957.

En stor del av de under 1940-talet beviljade tillägglånen har förändrats till räntebärande amorteringslån, och staten har också i viss utsträckning tagit tillbaka en del av sina subventioner. Kvar står de ortsdifferentierade tillägglånen. Dessa belopp har varit oförändrade under en följd av år och har på grund av kostnads- och värdetförändringar kommit att relativt sett minska i betydelse, även om det klart skall sägas ifrån, att de för småorterna haft stor betydelse då det gällt att någorlunda anknyta byggnadskostnaderna till den gamla hyresnivån.

Den allra viktigaste av alla subventioner är räntegarantien. Jag vill betona att ett stort antal remissinstanser, som yttrat sig över bostadssociala utredningens betänkande, dels understrukt att man bör gå fram med försiktighet när det gäller en avveckling av subventionerna och dels framhållit att speciellt räntegarantien är av så stor betydelse att man bör vänta och se hur räntenivån utvecklar sig, innan man förändrar räntegarantien för bostäderna. Risk föreligger att bostadsproduktionen hämmas eller i hög grad kommer att inriktas på mindre lägenheter.

Billiga byggnadskostnader är nog bra och bör eftersträvas, men billiga pengar är bättre och ger den största effekten på hyrorna.

Om de statliga stödåtgärderna beträffande räntegarantien minskas eller helt tas bort, skulle också bostadsbyggandets möjligheter till mera långsiktig planering av verksamheten allvarligt försämrast.

Rädslan för att subventionera dem som enligt vissa partiers uppfattning inte behöver subventioner, leder lätt till att man glömmer att behovet av en hög utrymmesstandard alltså kvarstår. Av denna anledning är statliga stödåtgärder av väsentlig betydelse.

I denna kammare har i dag diskuterats frågan om rationalisering och förbilligande av byggnationen, och givetvis måste man koppla in denna fråga i sammanhanget, men enligt min uppfattning sker i stor utsträckning en sådan rationalisering på hela byggnadsmarknaden. Det måste ta några år för byggnadsindustrien att genom en rationalisering pressa byggnadskostnaderna över lag. En målsättning är exempelvis att försöka framställa en trerumslägenhet till samma pris som en tvårumslägenhet. Allvarliga ansträngningar har genomförts i sådan riktning, och jag behöver bara peka på resultatet av trestadstävlingen mellan Stockholm, Göteborg och Malmö, vilken tillkom på socialdepartementets och bostadsstyrelsens initiativ. Denna tävlan gav betydelsefulla anvisningar och pekade på vägar, som leder till en ökning av utrymmesstandarden utan väsentliga höjningar av hyreskostnaderna. På vissa områden bedrivs nu en stark rationalisering, och jag vill hänvisa till Östbergaområdet i Stockholm, där det pågår experiment som framför allt tagit sikte på att vinna högre utrymmesstandard med bibehållande av konstanta hyror. Man har också gjort lyckade försök till besparingar på driftkostnadernas område. Även inom andra bostadsområden i storstäderna och i ett flertal andra städer har man tagit sikte på liknande lösningar och arbetar med sikte på att pressa både byggnadskostnader och driftkostnader.

Vad bostadsbyggandet i dagens läge behöver är en garanti för att kunna planera på lång sikt och undvika en kortsiktig planering, som får en viss ryckighet över sig. Räntegarantien är för denna planläggning det bästa och billigaste stödet för en byggnation som har till riktmärke att genom rationalisering och standardisering sörja för en god utrymmesstandard till överkomliga hyror.

Det kan vara av intresse att veta vad

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

en tvårumslägenhet på cirka 56 kvadratmeter kostar i dagens läge. Inklusive bränsle ligger priset uppemot 2 000 kronor. Då den genomsnittliga industriarbetarlönen för manliga arbetare i fjol var cirka 10 400 kronor innebär detta, att hyran för en dylik familjelägenhet tar cirka 20 procent av en industriarbetares årslön. Det är klart att bostadsbidraget för familjer med två barn och däröver medverkar till en reducering av hyreskostnaden. Jag är glad över att den förre socialministern gick in för att höja familjebostadsbidraget och att ge enbarnsfamiljerna och de ofullständiga familjerna bidrag. Men det är ändå kännbart med dessa dryga hyreskostnader.

Skulle hyrorna ytterligare gå i höjden — enligt bostadspropositionen och utskottets förslag kommer hyrorna i de nya fastigheterna att stiga med minst 15 procent — kommer det att bli högst besvärligt för många samhällsmedborgare att ordna sin bostadsfråga tillfredsställande, om man vill ha en modern bostad.

Hur skall man komma till rätta med problemet? Det måste ske antingen på så sätt, att man minskar kravet på utrymme eller att man helt avstår från att skaffa sig en modern bostad.

När jag i dag hörde att man från folkpartihåll deklarerade, att man är angelägen om att hyrorna hålls nere, vill jag bara erinra om att deras bud i bostadsfrågan medför hyror som ligger flera procent högre än de hyror som blir en följd av Kungl. Maj:ts förslag.

Det kan också vara av intresse att se vad högerns förslag innebär. Om vi skulle acceptera högerns förslag i motion nr 583, så skulle hyreshöjningarna uppgå till mellan 26 och 35 procent, beroende på i vilken ortsgrupp lägenheten är placerad. Detta skulle innebära, att stora befolkningsgrupper inte skulle få någon möjlighet att skaffa sig en modern och ordentlig familjebostad. De

årliga utgifterna för en modern lägenhet om 2 rum och kök på 56 kvadratmeter kommer enligt högerförslaget att bli mellan 460 och 705 kronor högre per år än enligt Kungl. Maj:ts förslag, och för en 3-rumslägenhet på cirka 70 kvadratmeter kommer hyrorna att bli mellan 580 och 878 kronor högre.

Eftersom högern i fjol talade om att man ville verka för en verkligt rationell skattesänkning och lade fram ett förslag, som skulle ge en person med 15 000 kronors inkomst en skattesänkning på 150 kronor per år, måste man på detta håll förstå, vad en sådan här hyreshöjning kommer att innebära för de människor som skall försöka få en bostad. Är man beredd att offentligt presentera medborgarna så kraftiga merkostnader för den viktiga post som den för familjebehovet oundvikliga bostaden utgör? Det måste vara angeläget att man här i riksdagen har klart för sig effekten av de nämnda hyreshöjningarna.

Jag skulle sedan vilja bemöta ett par av de föregående talarna på ett par punkter. Jag börjar med herr Hansson i Skegrie, som talade om att det var nödvändigt att man även accepterade att andra investeringar än bostadsinvesteringarna fick utrymme. Jag vill då erinra om att bostadsinvesteringarna har minskat kraftigast av alla.

Industrien utvecklas, men industriens ledning har fullt klart för sig att industrien inte kan utvecklas, om man inte har tillgång till bostäder. Jag vill som ordförande i fastighetsnämnden i Malmö här redovisa att jag har haft många sammanträden med industrimän, där vi försökt klara upp dessa frågor. De har också på ett ypperligt sätt själva hjälpt till att klara upp bostadsfrågan. Det är inte alls nödvändigt, att det sker i form av tjänstebostäder. En av våra allra största industrier i Malmö är beredd att hjälpa till både när det gäller egnahem och bostadsrättslägenheter utan att sätta upp som villkor att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det skall vara tjänstebostäder. Industriens företrädare förstår alltså, att det inte kan bli någon snabb utveckling, om det inte finns någon tillgång till bostäder.

Jag vill också ge min fulla anslutning till herr Ericssons i Kinna principförslag angående ägandet av fastigheterna. Jag vill slå fast, att det var en mycket betydelsefull deklaration. Han understök, att vi inte har något som helst att erinra mot att de privata företagen får delta i bostadsbyggandet. Det är för övrigt de privata byggmästarna och byggnadsfirmorna som bygger de flesta bostäderna. Men det är lika angeläget att ägandet ligger hos den kooperativa rörelsen eller de kommunala företagen. Det är en utomordentligt viktig sak man här vill slå fast. Varför, frågar kanske en del av kammarens ledamöter. Jo, just förvaltningen av bostäderna är här det viktigaste, ty driftkostnaderna utgör ca 50 procent av de årliga utgifterna för en bostad. Den billigaste förvaltningsformen är den kooperativa, där hyresgästerna själva äger lägenheterna, har full insyn och där de inre reparationer garanteras genom uppläggandet av egna reparationsfonder för varje hyresgäst. Det är väl ingen tvekan om att den formen hittills visat sig vara överlägsen alla andra förvaltningsformer. Jag kan som exempel erinra om att kostnaderna för en kooperativ lägenhet, som byggdes 1938—1939 i Malmö, i dag är cirka 10, 11 kronor per kvadratmeter. Här finns det ingen möjlighet att konkurrera för andra företagsformer. Även de allmännyttiga och kommunala bostadsföretagen har genomfört åtgärder för att förbilliga kostnaderna, åtgärder som framför allt tagit sikte på driftkostnaderna.

Herr Wedén nämnde att bostadsproduktionen under de tre eller fyra första månaderna i år inte hade varit så stor som föregående år. Jag kan nämna att jag nyligen fått en rapport från fastighetsnämnden i Malmö, som för årets

fyra första månader redovisar 848 färdigställda lägenheter eller 26 mer än i fjol. Man vad som är ännu mera anmärkningsvärt är, att antalet lägenheter under uppförande vid mars månads utgång var 2 771 mot 2 338 samma tid i fjol, d. v. s. 433 lägenheter mer.

Jag vill sluta med att säga, att den deklaration, som socialministern gjorde här, kommer att uppskattas av de organiserade hyresgästerna. Vi är övertygade om att man från departementets sida kommer att göra allt vad man kan för att lösa bostadsfrågan. Vi är bara angelägna om att det här klart slås fast, att det inte får ske till vilka hyror och vilka priser som helst.

Jag vill sluta med några exempel på förhållandena med privatfinansierade hus i Malmö, där man har byggt 300 à 400 lägenheter. Jag fick nyligen ett brev från en företagare där, som av mig fått rådet att vända sig till ägaren av ett sådant privatfinansierat hus för att få bostäder åt sina arbetare, vilka han måste ta från annan ort. Mannen tackade för tipset och vände sig till ifrågavarande husägare, av vilken han fick beskedet att det fanns bostäder att hyra. Men, säger brevskrivaren, visserligen fanns det möjligheter att hyra ett antal bostäder i huset, men till hyror som vida översteg de på orten gällande. Enligt de uppgifter som lämnades var kvadratmeterpriset omkring 50 kronor, och de lägenheter som var disponibla var av den storleksordning att årshyran för lägenheterna skulle komma att uppgå till 5 000 kronor — och det är mer än vad vårt folk orkar med, eftersom vi inte kan betala dem några fantasilöner, skriver denne företagare.

Om jag sedan nämner att hyran i statsfinansierade hus i Malmö håller sig på omkring 32 kronor per kvadratmeter, så förstår var och en att man inte kan vara med om att bygga hus på privat väg, då hyrorna blir alltför höga för människor med små inkomster.

Med hänsyn till de konsekvenser jag

här relaterat och de kännbara påfrestningar de höga hyrorna medför för stora grupper medborgare, ber jag att få yrka bifall till motion nr 561, punkterna 11, 13, 16, 22 och 24.

Herr *Henningsson* (s) instämde i detta yttrande.

Herr *WEDEN* (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord till herr *Svenning*, som tycks ha missförstått mig, när jag talade om produktionssiffrorna. Jag talade inte om de fyra första månaderna i år utan om de tre första kvartalen innevarande budgetår, och jag jämförde siffrorna därmed siffrorna för de tre första kvartalen förra budgetåret. Jag konstaterade därvid att igångsättningen under de tre första kvartalen innevarande budgetår låg cirka 6 000 lägenheter under motsvarande siffror förra budgetåret i motsvarande kommuner, och jag sade att man tyvärr kan vänta att den minusposten kommer att stiga för hela det nu löpande budgetåret, om vi jämför siffrorna med förra årets siffror.

Herr *LUNDBERG* (s):

Herr talman! När jag läste den proposition vi nu behandlar, fäste jag mig speciellt vid finansieringsfrågan, eftersom vårt bostadsproblem ju delvis har uppstått därigenom att vi har gått över från lågränta till högränta i samhället.

Herr *Cassel* sade nyss, att vi skall försöka reglera efterfrågan dels genom att ta bort de generella subventionerna och dels genom att knyta an låneräntorna till statens normalränta vid upplåning, alltså sex procent. Även herr *Hansson* i *Skegrie* talade för att de generella bostadssubventionerna skulle bort, men herr *Hansson* bör nog tänka sig för där, ty vi har ju generella subventioner även på andra områden, och de skulle givetvis då också komma i farozonen.

Jag förstår emellertid mycket väl att
6 — *Andra kammarens protokoll 1957. Nr 18*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

högern angriper subventionerna och anser att räntan bör nyttjas som en styrande faktor både när det gäller efterfrågan och fördelning på olika områden. Under den lågränteperiod vi hade från 1930 och framåt i tiden inträffade nämligen en strukturförskjutning och en utjämning i samhället som väl aldrig tillförne, och i och med att vi återinför högräntan här i landet, tror jag att vi får en återgång till det gamla klassamhället.

Sedan tror jag inte på räntan som konjunkturstyrande medel. När vi diskuterar dagens problem, bör vi utgå från att vi skall skaffa de för bostadsbyggandet nödvändiga pengarna till sådant pris, att räntorna inte påverkar hyreskostnaderna i den utsträckning som här föreslagits. För de samhällsgrupper, som vi från olika håll här i riksdagen borde slå vakt om, spelar räntans höjd en ganska stor roll, och vi borde akta oss för att ånyo släppa in räntan i de svenska hemmen.

Jag har i min motion nr 555 slagit fast, att bostadsfrågan bör vara en samhällsuppgift av största betydelse och att privatspekulativa intressen borde hållas utanför densamma. Jag har också i den proposition, som förre socialministern lämnade, sett en ny linje i vår bostadspolitik, ja, i vår socialpolitik över huvud taget, som innebär en återgång till ett förflutet. Inom socialpolitiken intar *Gustav Möller* en obestridd rangplats. Han var i besittning av både den djärvhet och det mod som behövdes för att bryta med dogmer, fördomar och vanetänkande inom socialpolitiken. Låt mig nu till den nuvarande socialministern säga, att när jag erfor vilken värme och humanitet, som han i sitt tal i bostadsfrågan gav uttryck åt, sade jag mig, att måhända är det ändå så att *Skåne* ånyo skall komma med en ny giv och en ny inriktning för socialpolitiken. Det är självklart, att vi hälsar en sådan förhoppning beträffande utvecklingen med stor tillfredsställelse.

Vi måste emellertid komma ihåg att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i och med denna proposition, som vi i dag behandlar, och det utskottsutlåtande, som har presterats, har vi tyvärr liksom godtagit räntan som ett styrande medel och släppt in den i bostadspolitiken. Jag tror att detta är farligt, därför att bostadspolitiken och bostadskapitalet är av en sådan storleksordning, att om räntan slår igenom där får vi räkna med att den för framtiden kommer att spela en avgörande roll i vårt samhällsliv. Jag skulle vilja säga både till riksbanken och andra, att man har stirrat sig blind på räntans uppgift och förväxlat det nuvarande samhället med det samhälle, som vi hade för 50 år sedan. I det samhälle, som vi hade för 50—60 år sedan, kunde räntan möjligen fylla en funktion i konjunkturstyrande riktning. Men i det nuvarande samhället, där inte minst staten och kommunerna går in på bostadsmarknaden som de gör, har räntan en direkt skadlig inverkan och har inte förmåga att verka konjunkturstyrande.

Jag har försökt att i olika sammanhang ge uttryck åt att det nuvarande samhället måste tuktas med andra medel än det gamla. Om vi nu verkligen behöver göra en kraftinsats för bostadsbyggande och därför måste få in pengar, tror jag att det är en chimär att tänka sig, att de bostadsbyggande grupperna i vårt samhälle i någon väsentlig utsträckning ytterligare skulle kunna öka sitt sparande.

Man uppmärksammar inte heller att sparandet i dag sker under andra former än förr. De som bygger egna hem påtar sig en uppoffring och presterar ett sparande, som vi troligen aldrig tillförne har upplevt. Om man nu skall få kapital för att kunna möta de uppgifter, som samhället ställs inför, måste man tillgripa något annat än räntehöjning. Eftersom vi ännu inte har uppfunnit något medel att styra konjunkturer med, som är effektivare än den direkta skatten, så är den direkta skatten den form för reglering av penningmarknaden,

som i olika sammanhang är den effektivaste.

Nu har man ju för all del här sagt, att visst skall vi ha bostäder, men samtidigt säger man, att vi skall ha lägre skatter. Man måste sluta med det talet, ty man kan inte välja båda delarna, om man skall kunna lösa bostadsproblemet.

Jag har i annat sammanhang föreslagit, att vi skulle höja uttagningsprocenten för den direkta statsskatten till 110, och därmed skulle vi kunna tillföra statskassan ytterligare cirka en halv miljard kronor. Om huvuddelen härav nyttjades för bostadsbyggande, skulle vi på ett bättre sätt kunna komma till rätta med det problemet.

Jag har i min motion sagt ifrån, att jag inte vill vara med om att de som bygger ytterligare skall belastas genom räntehöjningen, och jag menar att om vi behåller denna garanti från samhällets sida, att man inte skall höja räntor m. m., så har alla medborgare ett tryck på sig att försöka förhindra en olidlig utveckling på räntemarknaden.

I min motion har jag också påpekat att vi omgående behöver få fram en lagstiftning som kan komma till rätta med jordvärdestegringen och försöka lösa den frågan på ett förnuftigt sätt. Jag hälsar med tillfredsställelse att den utredning, som är tillsatt, förmodligen nu håller på med att skriva på sista versen och att vi så småningom skall få se resultatet. Men jag har också påpekat, att vi från utskottets och riksdagens sida behöver ta itu med den arkitektglädje och de fördyrande åtgärder, som finns på den svenska bostadsmarknaden för närvarande. När man ser bostäder, offentliga byggnader m. m., har man en känsla av att arkitekterna inte på något sätt har haft intresse av att försöka få fram en vettig bostadsproduktion och förenkla den på ett sådant sätt att man kunde få bort de värsta svårigheterna. Skall en kommun bygga en skola, en brandstation eller något annat och släpper en arkitekt på uppgif-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

en, får man så dyra ritningar, att ett förverkligande av dem medför kostnader, som måste inverka på annan verksamhet och andra investeringar.

Varför kan man inte från regeringens och bostadsstyrelsens sida säga ifrån, att sambandet mellan arkitekternas arbete och de övriga kostnaderna måste på något sätt brytas? Ty arkitekterna i dag har allt intresse av att byggnadskostnaderna skall bli så höga som de är för närvarande. När vi gjorde riksdagsresan kunde vi inte undgå att lägga märke till de mycket pompösa kommunala byggnaderna. Kommunalmännen å sin sida har också intresse av att visa upp en fasad som är ganska dyrbar, alltför dyrbar i nuvarande situation.

Jag skulle ha velat att utskottet understrukit, att man inte bara skall uttala fromma önsknings utan att man verkligen skall söka åstadkomma något på detta område. Kontrollantarvoden är också någonting som man i detta avseende behöver ägna någon uppmärksamhet åt. Jag är emellertid rädd för att justitieministern i stället kommer att prestera ett förslag om upphovsmannarätt, som även gäller detta område och som ytterligare kommer att försvåra en vettig anpassning av bygghushushänsynerna.

På tal om behövliga inskränkningar skulle jag önska att socialministern såg till, att inskränkningarna inte tar sig sådana uttryck att de föranleder ökade arbetsprestationer för husmödrarna. Det är inte roligt att gå in i de hem som nu byggs och där man har de målade väggarna i badrum, kök etc. i stället för — som husmödrarna trodde när de flyttade in — kakel. Jag vågar säga att detta medför ökade kostnader, även om det formellt kan förefalla som om byggnadskostnaderna därigenom skulle bli lägre. I själva verket visar det sig efter en tid att de blir högre. Vad jag önskar är således att man i fråga om exempelvis inredningen inte försöker göra »be-

sparingar», som innebär ökade arbetsprestationer för husmödrarna.

Herr talman! Vad jag velat säga med detta anförande är att det finns anledning för oss att ånyo försöka komma tillbaka till den s. k. lågräntan. Det är också angeläget för oss att i staten se en myndighet som skall vidta åtgärder av bland annat sådan ekonomisk art, att dessa inte i alltför hög grad får störande verkningar. En företagare försöker få in pengar för att ha ett rörelsekapital. Det finns inom den privata sektorn, i varje fall inom större företag, och inom Kooperationen pengar som arbetar utan räntekostnader, en oerhört viktig faktor. Också samhället bör se till att när man ingriper på bostadsmarknaden skall man vara återhållsam i fråga om höjning av räntekontot.

Jag ser i denna proposition och i statsutskottets utlåtande ett tecken på att man nu liksom håller på att hissa flaggan för en högräntepolitik och att man accepterar denna. Utskottet kan sägas ha varit ganska enhälligt i vad det gäller propositionen — de många reservationerna går ju åt andra hållet — men jag vill ändå för att tillkännage min uppfattning yrka bifall till min motion nr 555.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! I flera motioner har egnaheimsbebyggelsen på landsbygden tagits upp till behandling. Då jag är intresserad av de tankegångar, som ligger där bakom, kommer jag att stödja reservationen nr 8) av herr Boman m. fl.

Man återkommer ofta till ett uttalande av riksdagen från år 1953, då möjligheterna till en liberalare egnaheimsbebyggelse på landet diskuteras. Emellertid tycks man förbise, att detta uttalande rörde en liberalare tillämpning av länevillkoren och ingalunda kan tänkas beröra lagstiftningen på detta område. Det är självklart, menar jag, att riksdagen inte kan genom ett uttalande be-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

träffande lånevillkoren tänka sig att påverka en lagstiftning rörande fastighetsbildningen. Kungl. Maj:t har givit fastighetsbildningskommittén tilläggsdirektiv att utreda, vilka möjligheter som finns att ändra fastighetsbildningslag och byggnadslagstiftning. När utskottet i detta sammanhang påpekar, att fastighetsbildningskommittén har fått dessa tilläggsdirektiv men samtidigt framhåller, att utskottet anser att även lånevillkoren bör överses, vill jag helt kort säga, att av tilläggsdirektiven för fastighetsbildningskommittén framgår inte och kan inte framgå, att lånevillkoren skall ses över. Jag kan ju fråga, vad t. ex. socialministern eller bostadsstyrelsen skulle anse, om fastighetsbildningskommittén, som är tillsatt av justitieministern, skulle ge sig in på en prövning av de principer som gäller för egnahemslånegivningen på landsbygden.

Det uttalande, som 1953 års riksdag gjorde i detta hänseende, har dock enligt min begränsade erfarenhet haft sin verkan. Men om utskottet anser, att uttalandet inte haft den verkan, som utskottet önskar, så finns det all anledning att vi bifaller den reservation jag tidigare åberopade, nämligen reservationen nr 8) av herr Boman m. fl.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Beträffande tilläggslånen till studentbostäder föreligger en fyrpartimotion i denna kammare, vari yrkas på 7 500 kronor per rum. Då utskottet föreslagit 6 200 kronor, vill motionärerna ansluta sig till detta yrkande, varför jag, herr talman, hemställer att kammaren på denna punkt måtte bifalla utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

I fråga om punkten I gav herr talmannen först propositioner beträffande motionen II: 577 av herr Rydén nämligen dels på bifall till denna motion dels ock på avslag på motionen i enlig-

het med utskottets hemställan; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den senare propositionen.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande motionen II: 555 av herr Lundberg nämligen dels på bifall till motionen dels ock på bifall till utskottets hemställan om avslag på densamma; och biföll kammaren utskottets hemställan.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten II

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 1 a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 1 b) av herr Pålsson m. fl.; 4:o) bifall till den med 1 c) betecknade reservationen av herr Boman m. fl.; samt 5:o) bifall till motionen II: 579; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Cassel och Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande denna kontraposition äskade likväl herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i sålunda erforderlig votering ånyo upptog de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 4:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraposition äskades likväl votering av herr Johansson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i den votering, som kommer att företagas för bestämmande av kontraposition i en därpå följande votering för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen angående punkten II i statsutskottets utlåtande nr 102, antager det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. avgivna reservationen 1) c), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 579 av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 22 nej, varjämte 43 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i den votering, som kommer att företagas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen angående punkten II i statsutskottets utlåtande nr 102, antager det förslag, som innefattas i den av herr Pålsson m. fl. avgivna reservationen 1) b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 1) c) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 54 ja och 91 nej, varjämte 64 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i den votering, som skulle anställas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen, antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten II i statsutskottets utlåtande nr 102 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 1) a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 1) c) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 60 nej, varjämte 72 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten II i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 41 nej, varjämte 56 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten II.

Punkten III

Herr talmannen gav propositioner i följande ordning, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 2) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 2) b) av herr Pålsson m. fl.; 4:o) bifall till reservationen 2) c) av herr Boman m. fl.; samt 5:o) avslag å utskottets hemställan i denna del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den med 4:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten III i statsutskottets utlåtande nr 102 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 2) a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) c) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 55 nej, varjämte 78 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten III.

Punkten IV

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 3) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i reservationen 3) b) av herr Pålsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten VI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 5) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 5) b) av herr Pålsson m. fl.; samt 4:o) bifall till den under 5) c) upptagna reservationen av herr Boman m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 5) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten VIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten IX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IX i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 8) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 102 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten X

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 10) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till den med 10) b) betecknade reservationen av herr Boman m. fl.; 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen II: 578 i motsvarande del; 5:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 555 i samma del; 6:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 561 i samma del; samt 7:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 565 i samma del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XII

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

2:o) bifall till den med 11) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 11) b) av herr Boman m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten XII i statsutskottets utlåtande nr 102 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 11) a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 11) b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 69 ja och 59 nej, varjämte 82 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given

varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XII i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 11) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 44 nej, varjämte 50 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten XII.

Punkten XIII

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 12) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 578 i motsvarande del; 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 555 i motsvarande del; 5:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 561 i motsvarande del; 6:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 565 i motsvarande del; samt 7:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 582 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 3:o betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XIII i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 578 av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten XIV

Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den med 13) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o bifall till reservationen 13) b) av herr Pålsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr

Hansson i Skegrie votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten XIV i statsutskottets utlåtande nr 102 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 13) a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 13) b) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 59 ja och 44 nej, varjämte 102 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XIV i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 13) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnäm-

da voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten XV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XVI

Sedan herr talmannen framställt propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 15) a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till den med 15) b) betecknade reservationen av herr Boman m. fl.; 4:o) bifall till motionen II: 578 i nu förevarande del; 5:o) bifall i samma del till motionen II: 555; samt 6:o) bifall till motionen II: 561 i samma del, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten XVII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XVIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XIX

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten XX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XX i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 18) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XXI

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 565 i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXII

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 19) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till motionen II: 578 i förevarande del; 4:o) bifall i samma

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

del till motionen II: 555; 5:o) bifall till i detta avseende i motionen II: 561 framställt yrkande; samt 6:o) bifall till motionen II: 565 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXIV

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till motionen II: 578 i motsvarande del; 3:o) bifall i samma del till motionen II: 561; samt 4:o) bifall i samma del till motionen II: 582; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXVI

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten XXVII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXVIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XXVIII i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 23) av herr Gustaf Karlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 116 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Gustaf Karlsson m. fl.

Punkterna XXIX och XXX

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XXXI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till motionen II: 578 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna XXXII—XXXV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XXXVI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXXVII

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 26) a) betecknade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 26) b) av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXXVIII

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten XXXIX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXXX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna XXXXI—XXXVI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter anförde:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill anmäla, att jag vid voteringen vid punkt IX tryckte på nejknappen men sedermera har blivit uppmärksamgjord på att lampan markerade att jag avstått.

Herr HASTAD (h):

Herr talman! Jag vill också anmäla, att jag vid första huvudvoteringen — vid punkt II — råkade trycka fel. Jag avsåg att rösta nej.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 2

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 154, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Härigenom förordnas, dels att 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 om hyresreglering m. m. skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att samma lag, vilken enligt lag den 7 juni 1956 (nr 303) gäller till och med den 30 september 1957, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 september 1959.

1 §.

Bestämmelserna i denna lag skola äga tillämpning i varje stad, köping eller municipalsamhälle, som vid 1942 års ingång hade minst 2 000 invånare, där ej Konungen annorlunda förordnar, så ock i annan tätbebyggd ort, som Konungen bestämmer. Konungen äger även bestämma, att lagen i ort där den gäller skall äga tillämpning endast i fråga om visst eller vissa slag av lägenheter.

Vad nedan — — — å municipalsamhälle.

26 §.

Vad i — — — myndighets tillstånd.

Stadgandena i 2—6 §§ skola icke äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, för vilket

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

utgått sådant statligt lån, som är för-
enat med villkor om begränsning av
rätten att uttaga hyra och slutligt be-
viljats efter den 31 december 1956 samt
icke uppsagts till betalning. Stadgan-
dena skola ej heller tillämpas på upp-
låtelse i första hand av lägenhet i så-
dant av kommunalt eller därmed jäm-
ställt bostadsföretag förvaltadt hus, som
Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser
förordnandet om fortsatt giltighet av
lagen om hyresreglering m. m., den
1 juli 1957 och i övrigt den 1 januari
1958.

Har hyresvärd, utan att hyresrätten
är förverkad, före den 1 juli 1957 upp-
sagt hyresavtal till upphörande efter
den 30 september 1957, må framställ-
ning som i 7 § sägs göras senast den
15 juli 1957 eller, om hyresvärden icke
före den 1 i sistnämnda månad tydligt
meddelat, att han ej önskar låta hyres-
gästen kvarbo, inom fjorton dagar efter
det hyresvärden lämnat hyresgästen
sådant meddelande.

Har hyresvärd före den 1 juli 1957
lämnat meddelande som i 8 a § femte
stycket sägs om att hyresförhållande
skall upphöra efter den 30 september
1957, må framställning enligt samma
paragraf göras senast den 15 juli 1957.

2) Lag angående fortsatt giltighet av
lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om
kontroll av upplåtelse och överlåtelse
av bostadsrätt m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den
19 juni 1942 om kontroll av upplåtelse
och överlåtelse av bostadsrätt m. m.,
vilken enligt lag den 7 juni 1956 (nr
304) gäller till och med den 30 septem-
ber 1957, skall äga fortsatt giltighet till
och med den 30 september 1959.

3) Lag angående fortsatt giltighet av
lagen den 7 juni 1956 (nr 305) med vis-
sa bestämmelser om hyresrätt vid äk-
tenskaps upplösning m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den

7 juni 1956 med vissa bestämmelser om
hyresrätt vid äktenskaps upplösning
m. m., vilken gäller till och med den
30 september 1957, skall äga fortsatt
giltighet till och med den 30 september
1959.

I samband med propositionen hade
utskottet behandlat

dels fyra före propositionens avläm-
nande väckta motioner, nämligen

inom första kammaren nr 223 av herr
Eskilsson och nr 334 av herrar *Sve-
ningsson* och *Arrhén* samt

inom andra kammaren nr 270 av frö-
ken *Wetterström* och herr *Magnusson*
i Borås och nr 402 av herrar *Wacht-
meister* och *Östlund*,

dels ock åtta i anledning av propo-
sitionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren nr 500 och
501 av herr *Lindblom m. fl.*, nr 502 av
herr *Öhman m. fl.* och nr 517 av herr
Bergman samt

inom andra kammaren nr 637 av herr
Gerhard Nilsson i Gävle *m. fl.*, nr 638
av herr *Hagberg m. fl.*, nr 639 av herr
Magnusson i Borås m. fl. och nr 656 av
herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*

I propositionen föreslogs, att lagstift-
ningen om hyresreglering och vad där-
med sammanhängde skulle förlängas på
två år. Sedan 1956 års riksdag givit
Kungl. Maj:t rätt att bringa hyresregle-
ringslagen och bostadsrättskontrollagen
att upphöra i ort, där läget på bostads-
marknaden icke krävde fortsatt hyres-
reglering, och bestämt att hyresregle-
ringslagens stadganden om hyreskon-
troll skulle upphöra att vara tillämpliga
i fråga om lägenhet i hus för, vilket ut-
gått statligt bostadslån beviljat efter den
31 december 1956, föreslogs nu att be-
slut av Kungl. Maj:t om regional av-
veckling av hyresregleringen skulle
kunna avse visst eller vissa slag av lä-
genheter å sådana orter, där verkning-
arna av en dylik avveckling kunde be-
räknas bli övervägande gynnsamma,
samt att hyresregleringslagens bestäm-

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

melser om hyreskontroll skulle upphöra att vara tillämpliga i fråga om upplåtelse i första hand av lägenheter i hus som förvaltades av kommunalt eller därmed jämfäst bostadsföretag.

I de likalydande motionerna I: 334 och II: 402 hade hemställts, att riksdagen måtte

»dels för sin del antaga följande

*Förslag
till*

lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.

Härigenom förordnas att 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. skall erhålla följande lydelse.

26 §.

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i fråga om lägenhet i hyresvärden tillhörigt en- eller tvåfamiljshus.

Stadgandena i 2—6 §§ skola ej äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, som uppförts med stöd av tertiärlån beviljat enligt kungörelsen den 29 juni 1946 om tertiärlån och tilläggsloan för flerfamiljshus eller senare författning i samma ämne, så länge lånet ej uppsagts till betalning, eller i fråga om lägenhet i hus, som uppförts utan stöd av dylikt statligt lån och som färdigställt efter den 31 december 1956, eller i fråga om lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del utnyttjas till annat ändamål än bostad. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse av bostad i sådant pensionärshem eller sådan pensionärslägenhet, som Konungen bestämmer.

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Med avseende — — — vidare gälla.

1. Vad i — — — Konungen bestämmer.

7. Denna lag — — — september 1943.

I fall där stadgandena i 2—6 §§ icke vidare skola äga tillämpning skola lagens bestämmelser om förlängning av hyresavtal m. m. tillämpas under en tid av tre år från det denna lag träder i kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

dels besluta att lagen den 7 december 1956 (nr 567) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal skall upphävas från och med den 1 juli 1957;

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t inför 1957 års höstriksdag framlägger förslag till plan för en total avveckling av hyresregleringslagstiftningen;

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av gällande statliga låneförfattningar, att fördelningen på olika lägenheter av det av bostadsstyrelsen fastställda totala hyresbeloppet skall tillkomma fastighetsägare i stället för hyresnämnd».

Utskottet hemställde

A. att riksdagen

— med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ hyresregleringslagen — måtte, med avslag å följande motioner till den del de berörde ändringar i sagda lag, nämligen

1. I: 334 och II: 402,

2. I: 500 och II: 637,

3. I: 502 och II: 638 samt

4. II: 656,

för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 och 26 §§ hyresregleringslagen med den ändringen att 26 § andra stycket sista punkten skulle erhålla denna lydelse:

Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse i första hand av lägenhet i sådant av kommun eller av kommunalt

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

eller därmed jämställt bostadsföretag förvaltad hus, som Konungen bestämmer;

B. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 223 och II: 270, antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontrollagen;

C. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen med vissa bestämmelser om hyresrätt vid äktenskaps upplösning m. m.;

D. att motionerna

1. I: 334 och II: 402,

2. I: 501 och II: 639 samt

3. I: 517,

i den mån de icke besvarats med vad utskottet anfört, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Åhman, Nils B. Hansson* och *Carlsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottets hemställan bort av riksdagen bifallas med följande avvikelser: under punkt A.

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen erhöles sådan lydelse att den komme att gälla till och med den 30 september 1958;

b) att 26 § första stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning på upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i sådan hotell- eller pensionatrbörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd;

c) att 26 § andra stycket hyresregleringslagen skulle erhöles denna lydelse:

Stadgandena i 2—6 §§ skola icke äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, för vilket utgått sådant statligt lån, som är förenat med villkor om begränsning av rätten att uttaga hyra och slutligt beviljats efter den 31 december 1956 samt icke

uppsagts till betalning eller i fråga om lägenhet i hus, som uppförts utan stöd av dylikt statligt lån och färdigställt efter den 30 september 1957. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse i första hand av lägenhet i sådant av kommun eller av kommunalt eller därmed jämställt bostadsföretag förvaltad hus, som Konungen bestämmer;

under punkt B. att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontrollagen komme att erhöles sådan lydelse att den skulle gälla till och med den 30 september 1958;

under punkt C. att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av lagen med vissa bestämmelser om hyresrätt vid äktenskaps upplösning m. m. erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 30 september 1958;

2) av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets hemställan bort av riksdagen bifallas med följande avvikelser:

under punkt A.

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen skulle erhöles sådan lydelse att den komme att gälla till och med den 30 september 1958;

b) att 26 § första stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i sådan hotell- eller pensionatrbörelse för vilken fordras myndighets tillstånd, eller i fråga om lägenhet i hyresvärden tillhörigt en- eller tvåfamiljshus;

c) att 26 § andra stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Stadgandena i 2—6 §§ skola ej äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, som uppförts med stöd av tertiärlån beviljat enligt kungörelsen den 29 juni 1946 om tertiärlån och tilläggs-lån för flerfamiljs-

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

hus eller senare författning i samma ämne, så länge lånet ej uppsagts till betalning, eller i fråga om lägenhet i hus, som uppförts utan stöd av dylikt statligt lån och färdigställt efter den 30 september 1957, eller i fråga om lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del utnyttjas till annat ändamål än bostad. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse i första hand av lägenhet i sådant av kommun eller av kommunalt eller därmed jämställt bostadsföretag förvaltad hus, som Konungen bestämmer;

under punkt B.

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontrollagen erhöles sådan lydelse att den skulle gälla till och med den 30 september 1958;

b) att bostadsrättskontrollagen erhöles ändrad lydelse i enlighet med i reservationen framlagt förslag;

under punkt C. att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av lagen med vissa bestämmelser om hyresrätt vid äktenskaps upplösning m. m. erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 30 september 1958;

under punkt D. 1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 334 och II: 402 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

a) att Kungl. Maj:t inför 1957 års höstriksdag måtte framlägga förslag till plan för en total avveckling av hyresregleringslagstiftningen;

b) att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring av gällande statliga låneförfattningar, att fördelningen på olika lägenheter av det av bostadsstyrelsen fastställda totala hyresbeloppet skulle tillkomma fastighetsägare i stället för hyresnämnd.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet, i avseende å föredragningsordningen, av

Herr LEVIN (s) som yttrade:

Herr talman! I avseende å föredragningen av tredje lagutskottets utlåtande nr 20 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i denna punkt behandlade lagförslag med av utskottet förordad ändring, varvid föredragningen sker paragrafvis och 26 § styckevis samt slutbestämmelser, ingress och rubrik förekomma sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles; och föredrogs i enlighet härmed utskottets hemställan i punkten A, *förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag.*

1 §

Därvid anförde:

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Det ärende vi nu skall behandla tillhör ju samma problemkomplex som vi hade att syssla med i det föregående ärendet. Det ärendet rörde ju i första hand frågan om åstadkommande av största möjliga bostadsproduktion, och det nu förevarande gäller hur vi skall kunna utnyttja befintlig tillgång på bostäder, så att så många människor som möjligt får tak över huvudet.

Om målet är väl alla ense, men vi reservanter kan inte dela utskottsmajoritetens övertro på värdet av att behålla onödiga regleringar.

Det torde vara onödigt att föra en längre diskussion i frågan, då vi ingående debatterat denna så sent som vid

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

höstriksdagen. Men den omständigheten att det dock redan nu föreslås ändringar i hyresregleringslagen visar ju med överväldigande styrka riktigheten av reservanternas yrkande, att lagen icke skall gälla mer än ett år. Det är omöjligt att förstå departementschefens förslag att den nu skall gälla två år, då den tidigare förutsatts att gälla ett år och det nu snart nog kan framkomma möjligheter till ändringar, som kanske kan vara till fördel för de bostadssökande.

Ett av reservanternas yrkanden gäller de möblerade rummen. Vi anser vårt förslag vara riktigare än utskottets. Vi anser nämligen — det är även bevisat — att om de möblerade rummen undantas från hyresregleringen, blir det säkerligen större tillgång på detta slag av bostäder. Detta styrks ju av erfarenheter i olika avseenden.

Jag såg i en tidning under gårdagen ett exempel just på denna sak. Det gällde här en person, som innehade en lägenhet och hade hyrt ut ett rum på en månad mot kontrakt. Vederbörande hyresgäst satt kvar i det förhyrda rummet över bestämd tid, och lägenhetsinnehavaren ställde ut hans tillhörigheter och stängde dörrarna. Kriminalkommissarie Arvid Ottosson, som är chef för den rotel på kriminalen, där självtäkt, egenmäktigt förfarande m. m. utredes, säger bland annat: »När det gäller så pass korta hyrestider som en månad är det naturligtvis en betydande olägenhet för uthyraren att behöva ge sig in på hela denna vräkningsprocedur. Saken kan ju ibland ytterligare kompliceras genom att hyresgästen begär förlängning av hyresförhållandet hos hyresnämnden. Allt detta medför ju att folk är ganska försiktiga med att hyra ut ett rum i andra hand på kortare tid.»

Där framgår ju klart, att vederbörande som vill hyra ut ett rum och är rädd för att få olämplig hyresgäst, iakttar försiktighet och i många fall uraktlåter att hyra ut rum, som han mycket väl skulle kunna avstå. Därför är vi övertygade om

att därest från regleringen undantages möblerade enkelrum, skulle det finnas betydligt större tillgång på detta slag av bostäder.

Reservanterna anser även, att hus som färdigställets efter den 30 september i år utan stöd av statliga lån utan våda borde kunna friges. Det tillskott, som härigenom skulle uppstå, belastar ju inte statens anslag till subventioner för bostadsbyggande och blir alltså ett rent tillskott till vad som kan åstadkommas på denna väg.

Erfarenheterna från andra länder visar också, att när man släppt hyresregleringen av dessa s. k. fria hus, har en betydande förbättring åstadkommit i tillgången på bostäder. Det senaste numret av Skattebetalarnas förenings tidskrift, Sunt Förnuft, innehåller en i detta avseende belysande artikel med rubriken »Bostadspolitisk islossning ute i världen», i vilken påvisas hurusom förhållandena exempelvis beträffande Holland, Schweiz, Frankrike och Västtyskland överensstämmer med vad jag här har sagt. Jag skulle egentligen vilja föra till protokollet en hel del av denna utmärkt klarläggande artikel om erfarenheterna i andra länder, men med hänsyn till tiden skall jag inte göra det. Jag vill hänvisa dem, som är intresserade i ärendet, till att ta del av denna artikel, som är starkt belysande för hurudant resultatet blir, om hyresregleringen borttages på denna kategori av hus.

Jag vill för övrigt med hänvisning just till denna artikel och till utvecklingen i andra länder uttala den förhoppningen, att departementschefen och regeringspartierna tar bort skygglapparna, så att de kan se vilka möjligheter som finns på dessa områden och ta del av de erfarenheter man kan få genom att betrakta förhållandena i andra länder, vilka har haft och har likartade problem.

Jag vill, herr talman, ytterligare endast hänvisa till vad vi reservanter säger i reservation nr 1 och yrka bifall till densamma.

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

Herr BENGSSON i Göteborg (h):

Herr talman! I en reservation till detta utskottsutlåtande har herr Ebbe Ohlsson och jag deklarerat en annan uppfattning i här berörda frågor än den som kommit till uttryck i utskottsmajoritetens yttrande.

För att inte i onödan uppehålla tiden för den lilla men utvalda skara som befinner sig här i kammaren skall jag inskränka mig till att instämma med herr Åhman på de punkter där vi har gemensamma yrkanden, nämligen i fråga om giltighetstidens längd, i fråga om möblerade enkelrum och i fråga om s. k. fria hus. I övrigt skall jag endast med några ord kommentera vad vår reservation därutöver innehåller.

Vid föregående års höstriksdag fråntogs från hyresregleringslagen de statsbelånade hus, för vilka beviljats lån efter den 31 december 1956. Vi hävdade redan då och upprepar nu, att alla hus, som uppförts enligt 1946 års kungörelse om tertiärlån och senare författning, borde undantagas från hyresregleringslagen, oavsett när lånet beviljats. Utskottet uttalade för övrigt vid det tillfället, att en sådan ordning om möjligt borde skapas inom en snar framtid, att alla dessa hus, i den mån de fortfarande stod under de lånebeviljande organens kontroll, borde kunna behandlas på samma sätt som de nytillkommande husen.

Vi anser vidare att en- och tvåfamiljs-husen bör undantagas från hyresregleringslagen. Även detta krav har framförts tidigare. Till förmån för en sådan reform talar bland annat det personliga förhållande som i allmänhet måste anses råda mellan fastighetsägare och hyresgäst i dessa hus. Detta förhållande motiverar ur flera synpunkter att dessa hus undantas från lagstiftningen.

I fråga om affärs- och kontorslokaler och andra lägenheter för annat ändamål än bostad upprepar vi också vårt krav från föregående år om lagens upphörande. Jag är medveten om att vissa

övergångssvårigheter kan uppstå vid bifall till reservationen. På flera håll talar man ju som väsentligt motargument om risken för avsevärda hyreshöjningar i framför allt de stora städernas centrala delar. Gentemot detta vill jag säga, att det här rör sig om en lokalbrist som alltid kommer att finnas och som fanns redan under vad som ibland kallas normala tider.

Hyresregleringskommittén anförde på sin tid i fråga om dessa lokaler bland annat: »På bostadsmarknaden räknar man ju med att genom ökad byggnadsverksamhet så småningom få balans mellan tillgång och efterfrågan. För affärslokalernas del är emellertid problemen icke likartade. Efterfrågan på lokaler med goda affärslägen kommer alltid att överstiga tillgången. Man kan icke hoppas att genom ökad byggnadsverksamhet åstadkomma balans på marknaden såvitt angår dylika lokaler. Det finns därför ingen anledning vänta sig att ett upphävande av regleringen skulle i någon väsentlig mån medföra mindre störningar om avecklingen i tiden förbundes med avecklingen i övrigt av hyresregleringen.» Med hänvisning till bland annat dessa synpunkter föreslår vi att dessa lokaler undan drages lagens giltighet.

I reservationen tillstyrkes också att bostadskontrollagens bestämmelser om överlåtelse av bostadsrätt skall upphävas. På samma sätt som tidigare i dag från vårt håll hävdats, att även egnehemsägare med statslån bör ha rätt att fritt sälja sina hus, hävdar vi att bostadsrättsinnehavarna bör ha denna rätt. Utskottet har föregående år uttalat att detta skulle vara ett ganska stort steg mot aveckling av hyresregleringen och förutsätter att detta spörsmål ytterligare noga granskas. Nu är utskottsmajoriteten mera avvisande, vad det kan bero på.

I anslutning härtill skulle jag avslutningsvis vilja uttrycka min tillfredsställelse över det ytterligare steg mot hyresregleringslagstiftningens avskaf-

Andrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

fande, som i dag under alla omständigheter kommer att tagas. Vi anser dock, som framgått av vad tidigare sagts, att man borde kunna gå längre än vad som föreslagits av utskottsmajoriteten. Vi är beredda att ta vissa svårigheter för att nå de fördelar, som en liberalisering av hyresmarknaden kommer att innebära. Vi anser, att som ett led i en strävan att nå fram härtill vore en plan för total avveckling av hyresregleringen av stort värde, och yrkar att en sådan plan framlägges till 1957 års höstriksdag.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den av herr Ebbe Ohlsson och mig med nr II betecknade reservationen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Det går undan i svängarna i riksdagen ibland, när det går baklänges. Det är ännu inte ett halvår sedan vi under hyresgäströrelsens protester i höstas fattade beslut om en första uppluckring av hyresgästskyddet, och nu är vi redan färdiga att ta nästa steg. För detta steg har emellertid icke anförts något som helst hållbart argument, som hyresgästerna kan godkänna.

När riksdagen förra gången beslöt luckra upp hyresgästskyddet förklarade hyresgästorganisationerna, att man bestämt vände sig mot uppluckringen innan ett effektivt hyresgästskydd kunde inskrivas i hyreslagen. Från bostadsstyrelsen hävdades då, att först när det fanns en bostadsreserv kunde en uppluckring göras utan att orsaka stor skada för framför allt barnfamiljerna, och en lång rad remissinstanser yttrade sig i samma riktning.

Vad är det som ändrats sedan dess? Har situationen på bostadsmarknaden förbättrats? Nej, säger bl. a. justitieministern, som erkänner att läget inte har undergått någon nämnvärd förbättring under det sistförflutna året. Bostadsstyrelsen förklarar tvärtom att bostadsnöden har ökat, särskilt för famil-

jer med barn samt för kategorien gifta utan barn. För sistnämnda grupp har bostadsnöden ökat väsentligt, och det är främst den gruppen som i sin nöd är tvungen att söka sig till de möblerade rummen. I höstas förklarade departementschefen följande på tal om de möblerade rummen:

»Vad slutligen beträffar de möblerade enkelrummen är att märka, att reglerna om besittningsskydd, som bör utformas för mera normala förhållanden, icke lämpligen kan göras tillämpliga på dessa lägenheter. En avveckling av hyresregleringen skulle därför här ställa stora grupper av hyresgäster, ofta personer med små inkomster, utan varje skydd mot hyreshöjningar och obefogade uppsägningar.» Men nu är justitieministern redan efter ett halvår färdig att ge upp hyresgästskyddet beträffande såväl dessa lägenheter som affärlägenheter.

Om den tredje kategorien hus, d. v. s. sådana som förvaltas av kommunala och allmännyttiga företag, kan sägas att där finns icke något intresse av att höja hyrorna. Men å andra sidan har det inte anförts några som helst bevis för att nackdelar skulle vidlåda ett bibehållande av hyresgästskyddet.

Det finns sålunda inte något annat intresse som driver på än de privata fastighetsägarnas strävan att pressa upp hyrorna ytterligare och därigenom också bli av med hyresgäster, som de vill ha ersatta med sådana som de tycker bättre om.

Att den nu föreslagna åtgärden med hänsyn till den nuvarande knappheten på bostadsmarknaden, kommer att driva upp hyrorna erkände många remissinstanser vid frågans behandling förra året. Redan nu har vi ett stort problem med uppsägningar och vräkningar av folk, som inte är medvetna om att de kan överklaga uppsägningarna med stöd av nu gällande lagstiftning. Om sådana uppluckringar genomföres i större utsträckning genom samverkan mellan borgerliga, kommunala, majoriteter och

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

regeringen, tror jag att vi kommer att få en lavin av sådana fall, där hyresgäster i små omständigheter blir vräkta och hamnar i ett ännu värre nödläge på bostadsmarknaden.

Vi skall inte glömma att det är många som står och väntar på ett tillfälle att ytterligare utnyttja läget. Hyresgästskyddet har betytt oerhört mycket under de år som gått och förhindrat många övergrepp mot hyresgästerna. Denna hyresgästernas trygghet bör finnas kvar, till dess hyresgästskyddet kan inskrivas i den allmänna hyreslagen. De västanfläktar det tidigare talats om kommer säkerligen även i denna fråga att avlösas av höststormar för regeringen, om man fortsätter på den väg justitieministern beträdde i höstas, och som han nu rusar vidare på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna nr 502 och 638, vilket innebär avslag på regeringens förslag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Även om det är så, vilket framgår av de till utskottsutlåtandet fogade reservationerna, att det har varit delade meningar om denna fråga inom utskottet, så har ändå utskottet i stora drag varit enhälligt. Ingen enda inom utskottet har förutsatt annat än att hyresregleringslagen skulle bestå, ingen enda har varit beredd att yrka på att lagen omedelbart och i ett sammanhang skulle upphävas. Alla har varit överens om att så länge vi har detta läge på bostadsmarknaden med bristande balans mellan tillgång och efterfrågan på bostäder, är det nödvändigt att vi bibehåller hyresregleringslagen.

Om utskottet har varit enhälligt om nödvändigheten av att nu bibehålla hyresregleringslagen, så har det varit lika enhälligt om önskvärdheten av att fortsätta med den avveckling av hyresregleringen, som i någon mån påbörjades i höstas. Utskottet är också överens om att denna avveckling bör ske

successivt och har därför i stort sett enhälligt kunnat tillstyrka det mesta av vad som här har föreslagits.

På ett par rätt väsentliga punkter har dock reservanter anmält en annan mening, t. ex. beträffande lagens giltighetstid. I propositionen föreslås, att lagen denna gång skall ges en tvåårig giltighetstid, medan man från reservanthåll föreslår, att lagen skall ges en ettårig giltighetstid. Utskottet accepterar Kungl. Maj:ts uttalade mening, att man bör ha någon erfarenhet av den nu genomförda samordningen av den regionala och den kategorimässiga avvecklingen innan man kan uttala sig om vad den kan innebära och vad det, som vi beslöt i höstas och som vi nu kommer att besluta, kan betyda. Dessutom är det ju så, att den lag, som vi antog i fjol om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, utlöper den 30 september 1959, och dessa två lagar hänger så nära samman med varandra, att utskottet stannat vid att rekommendera att hyresregleringslagen skall ges samma giltighetstid som denna lag om rätt för hyresgäst till nytt hyresavtal.

En annan punkt, där reservanterna har framfört en avvikande mening, är i frågan om huruvida man skall stanna vid vad Kungl. Maj:t föreslagit här eller om man redan nu skulle vara beredd att gå vidare. Från reservanterna har föreslagits, att man skulle besluta att genomföra sådana åtgärder, att t. ex. en- och tvåfamiljshus, möblerade rum och andra lokaler än bostäder helt och hållet skulle undantas från hyresregleringen. Utskottet har ansett, att detta bör ske regionalt och inte generellt för hela landet. Jag tror att utskottet här förordar den riktiga vägen. Även om det är så — vilket jag inte alls betvivlar — att det finns många platser här i landet, där man skulle kunna undanta de möblerade rummen, där man skulle kunna undanta en- och tvåfamiljshusen och där man skulle kunna undanta andra lokaler än bostäder från hyresregleringen,

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

är jag lika övertygad om att det inte är lämpligt att göra detta genom generella bestämmelser. Detta skulle nämligen på många andra håll kunna föranleda mycket betydande besvärigheter. Jag tror därför att det är riktigt, vad man från utskottet har föreslagit, och jag tror att det är riktigt att dessa uppmjukningar skall ske enligt de nya reglerna, som säger att man kan företaga avvecklingen på de platser och för de kategorier där detta är lämpligt.

Jag skall inte förlänga debatten, utan jag vill utöver vad jag här har anfört hänvisa till utskottets utlåtanden och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Det kan synas meningslöst att ta till orda vid denna tid på dygnet och med det ringa intresse som finns i kammaren beträffande hyresregleringen och dess prolongering, men när man suttit i en av justitieministern tillkallad kommitté och arbetat med problemen år efter år och ser, hur förslag från den kommittén, varom, herr Levin, enhällighet rådde inom kommittén — även socialdemokraterna var alltså med och föreslog lättnader — nu avvisas, så förefaller det nödvändigt att passa på tillfället att framföra några synpunkter.

Det är riktigt att enhällighet råder om att vi inte kan upphäva hyresregleringen med nuvarande bristande balans på hyresmarknaden, det är jag den förste att understryka. Likväl, herr talman, vill jag säga, att när hyresregleringslagen blivit prolongerad, så att vi nu tolv år efter krigets slut har svårare att se något slut på hyresregleringen än vi hade för tolv år sedan, och när vi alltså måste konstatera, att denna beredskapslagstiftning är på väg att bli permanent, frågar man sig verkligen, om denna lagstiftning är rätt hanterad från regeringens sida.

Jag skulle vilja upprepa vad jag tidi-

gare sagt, att med en sådan fastlåsning — jag hoppas justitieministern inte misstyper om jag använder ordet ett sådant idiotstopp — som förekommit när det gäller utvecklingen på detta område, är det självklart att vi kommit in i ett läge, där människor, som behöver lägenhet men har sämre råd, stängs ute, medan en allt större del av lägenhetsbeståndet tages i anspråk för mer eller mindre — i regel mindre — nödvändiga ändamål.

Jag är övertygad om att om man från början hade tillämpat en helt annan praxis med försiktig justering av hyresnivån alltefter penningvärdets fall, hade vi inte fått det stora gap mellan hyresnivå och penningvärde, som vi nu har i de äldre husen, och då hade vi inte heller fått detta förtvivlade läge som vi alltså, så många år efter krigets slut, har på bostadsmarknaden.

Men jag skall inte fördjupa mig i detta stora kapitel, där de stora försyndelserna är begångna. Jag skall nöja mig med att ta upp de två punkter, där utskottet sagt nej till motionärerna från folkpartihåll och som reservanterna har tagit sikte på. Den första gäller de s. k. fria husen. På den punkten anför utskottet hyresrådets uttalande, att hyrorna i dessa hus, om de frisläpptes, »antagligen skulle komma upp på en betydligt högre nivå än den som skulle uppstå, om regleringen avvecklades i sin helhet». *Antagligen*, säger man. Vidare säger utskottet, »att människor som egentligen ej har råd att hyra bostad i sådana hus likväl kommer att göra detta med allvarliga sociala olägenheter som följd».

Jag skulle vilja fråga herr Levin, som står för detta utskottsutlåtande: Vet herr Levin hur hyrorna sättes i de nya norrmalmshus som uppföres i Stockholm? Skär det enligt hyresregleringslagen, så att hyresnämnderna har tillfälle att fastställa hyresnivån? Svaret på den frågan är nej. Det kan helt enkelt icke träffas någon uppgörelse, där-

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

för att man från Stockholms stads sida hävdar, att man icke kan konstatera vad priset på dessa lokaler och kontorsutrymmen kan komma att bli. Man träffar interimsöverenskommelser med hyresgästerna om en uppgörelse den dag då erfarenheten har givit vid handen, vilken nivå som hyrorna kommer att stanna på. Här tvingas man av verkligheten att gå andra vägar än dem, som regeringen och majoriteten i riksdagen dogmatiskt — jag använder ordet dogmatiskt — håller fast vid.

Vidare skulle jag på denna punkt vilja säga, att när det gäller saneringsbehovet i Stockholm och andra större städer tror jag att man kan vända sig till praktiskt taget vilken myndighet som helst och få konstaterat, att så länge man håller fast vid en hyresreglering av den nuvarande typen för de erforderliga nybyggena i stadskärnorna, kommer man icke i gång med den saneringsverksamhet som vi allmänt behöver. Det är klart, att det finns undantag. Det är givet, att det går att komma över vissa enskilda tomter till sådana priser, att man kan bygga saneringshus på dem. Men det är ett faktum, som jag tror kan styrkas från många medelstora och större städer, att med nuvarande fastlåsta hyresförhållanden kan man inte komma i gång på det sätt som önskvärt vore.

Det är möjligt att man inom hyresgäströrelsen härvidlag har en annan uppfattning, men jag vill påpeka, att här rör man sig med ett fastighetsbestånd, av vilket hyresgäströrelsen har mycket ringa erfarenhet. Jag kan därvidlag hänvisa till den uppfattning, som fördes till torgs av herr Johansson i Stockholm och som ju är mycket vanlig bland människor som inte vet, hur det gestaltar sig i praktiken på hyresmarknaden nu.

Jag skulle vilja peka på ytterligare ett tredje fall som visar, hur det numera går till vid hyressättningen. Det finns kooperativa företagare här i lan-

det, som för närvarande bygger hus — jag känner väl till detta — där man på förhand gör upp med en hyresgäst, låt oss säga en tandläkare, som önskar en mer påkostad inredning än en vanlig hyresgäst gör, och så låter man hyresgästen stå för kostnaderna för denna inredning. Det är klart att hyran i en sådan lägenhet inte är reglerad i den mening lagen avser, herr justitieminister, utan den är fastställd av producenten i samförstånd med hyresgästen — men på en omväg, vid sidan av lagen.

När man ser hur denna marknad på olika omvägar och slingervägar breder ut sig och blir allt vidare, har man skäl att fråga sig: Vore det inte riktigt att försöka åstadkomma en sektor, en liten sektor av lägenhetsbeståndet, där det vore lagligt tillåtet att förfara på detta sätt?

Vad är det man begär i denna motion och denna reservation, när man kräver: släpp hyrorna fria i de fastigheter som bygges utan statliga lån, som bygges enbart med kapital i annan ordning. Jo, mina damer och herrar, man talar om en sektor av den nuvarande bostadsmarknaden, som är så liten, att den i varje fall icke överstiger 5 procent. Då frågar jag mig: Är detta ett attentat mot hyresregleringen? Nej, är det inte i stället så, såsom omvittnades i bostadsdebatten här för en stund sedan av herr Severin i Gävle, som sannolikt bättre än någon annan av oss känner till dessa förhållanden, att bristen på kapital är det stora hindret för bostadsproduktionen för närvarande? Vore det inte då riktigt att säga, att de människor, som i denna stund vill hjälpa till att producera bostäder utan att begära statliga lån — de bygger icke på spekulation — lämnar ett bidrag till bostadsmarknaden, som det är en välgärning att vi får?

Var och en av oss som sysslar med kommunala bostadsprojekt vet, hur förtvivlade producenterna i våra hemorter är över att de inte kan driva upp det

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

kapital som behövs för bostadsbyggnad. Jag tror inte, att man kan trolldra fram något stort antal nya lägenheter genom att släppa byggandet av dessa hus fritt. Men jag tror, herr talman, på en liten chans att här få någon ökning, och jag kan inte se annat än att man med tanke på de svåra förhållandena på bostadsområdet skulle göra en god gärning genom att ge bostadsmarknaden ett litet ytterligare tillskott. Jag pekar på ett uttalande av socialministern om de bostadslösa, som ingenting annat begär, som socialministern sade, än tak över huvudet. Är det inte en god gärning att utan statligt stöd försöka lämna ett bidrag till de bostadslösa, även om det blir ett anspråkslöst bidrag?

Det är ett olyckligt nejsägeri, när man här motsätter sig detta. Det finns, herr talman, sannolikt möjlighet att få fram ett experimentbyggande, kanske rent av med lägre hyror än vad vi har i de hus, där hyrorna nu bestäms av bostadsstyrelsen och sedermera fastställs av hyresnämnderna och i sista hand av hyresrådet. Det är möjligt att man skulle få byggmästare intresserade av ett bostadsbyggande av annan typ än det nu standardiserade, som vi har från Ystad till Haparanda. Varför inte släppa fram ett sådant experimentbyggande, när ändå chansen finns?

Jag vill säga till herr Levin och andra, som sysslat med dessa frågor: Om ni ginge med på ett experiment under ett år, så vad är det som hindrar, om man nästa år såge att experimentet medförde de risker som herrarna utmålar, att experimentet avslutas och denna del av bostadsbyggandet åter läggs under hyreskontroll? Det kan ju inte bli en så stor produktion, att några allvarliga skador vållas.

Jag skall härutöver bara säga ett par ord om de möblerade rummen. Det påpekas med rätta i utskottsutlåtandet, att denna fråga särskilt rör universitetsstäderna och vissa andra städer. Jag erinrar om att i fjol fru Elsa Johansson,

dåvarande socialdemokratisk ledamot av denna kammare och ordförande i andra lagutskottet, och jag väckte en motion om upphävande av hyresregleringen för de möblerade rummen. Fru Johansson hade i hyresregleringskommittén studerat denna fråga och blivit övertygad om att det finns en mängd familjer, som har möjlighet att hyra ut möblerade rum men som på grund av nuvarande hyresreglering inte förs göra det, därför att de är rädda för att få en hyresgäst, som de inte trivs med men som de enligt hyresregleringens bestämmelser trots detta inte kan bli av med. De fall, som förts till hyresnämnd, har ju ofta gått uthyraren emot, och vederbörande har alltså tvingats att inne i sin egen bostad ha kvar en hyresgäst, som de inte trivs med. Det är klart att det är särskilt känsligt just när det gäller möblerade rum, vilken hyresgäst man har. Vi sade oss, att här borde man våga ett experiment.

Jag vänder mig på denna punkt till justitieministern och frågar: När vi senast vid denna riksdag hört om den bostadsnöd som råder i studentstäderna och hur priserna på studentrum där drivs upp just på grund av rumsbristen, borde vi då inte kunna ta den lilla risk — jag vågar säga den enligt min övertygelse så gott som obefintliga risk — som i varje fall ett tidsbegränsat försök med upphävande av denna olyckliga reglering skulle medföra?

Jag skall inte fortsätta detta resonnement. Jag vill till slut bara framhålla, att vi enligt min mening åtminstone måste göra ett försök. Den regionala reglering, som på justitieministerns initiativ genomfördes i fjol, är ju — det vet alla vi som sysslar med frågan — en nullitet, eftersom det finns endast tre eller fyra tätorter i detta land, där vi kan överväga att upphäva hyresregleringen. Flera är det säkert inte, och det vet justitieministern bättre än någon annan. Därför är den regionala vägen så långt vi nu kan se oframkomlig.

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

Men det finns möjligheter att komma fram den kategorimässiga vägen, om man gör ett försök på det i sanning anspråkslösa avsnitt, som reservationen nr 1 här tar sikte på.

Det är min övertygelse, att vi måste göra detta lika väl som finnarna. Finland ligger långt före oss när det gäller avveckling, för att inte tala om andra före detta krigförande länder. Vi måste göra ett försök, så att vi inte hamnar i samma förtvivlade situation som den, i vilken t. ex. Frankrike befinner sig på detta område. Gör vi ingenting är riskerna mycket stora, och just för att komma åtminstone något litet tufft på vägen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Åhman, Nils Hansson och Carlsson i Stockholm.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag skall be att få börja med de möblerade rummen. Dessa hyresgäster är ju faktiskt minst skyddade. De har endast möjlighet att för en månad i taget hyra en bostad, och de har 14 dagars uppsägningstid. De kan alltså uppsägas varje månad. Jag har suttit i hyresnämnden i Malmö ända sedan starten och vet hur det ligger till i detta fall. Det finns inte heller här någon särskild priskontroll, utan det föreligger endast anmälningsplikt för dem som tar emot hyresgäster i möblerade rum. Det går till så, att man skickar in kort till hyresnämnden, som knappast hinner kontrollera hyrorna. Det är först när hyresgästen själv uppmärksammar att hyran är för hög, som den frågan tas upp till behandling.

Dessa hyresgäster har alltså 14 dagars uppsägningstid, och skulle den som hyr ut inte trivas med hyresgästen blir denne gång på gång uppsagd, och det dröjer inte länge förrän han flyttar där-

ifrån. Vi är övertygade om att det behövs ett skydd, annars skulle priserna se helt annorlunda ut på en hel del håll. Skyddet för denna kategori är så litet det kan vara, men det är absolut nödvändigt i dagens läge.

När det gäller affärslokaler är jag övertygad därom, att om man skulle släppa dessa affärslokaler fria från hyresregleringen, speciellt i de centrala delarna som här föreslagits, skulle det innebära mycket stora vådor. I den högermotion, som avgivits av herrar Wachtmeister och Östlund, skall jag be att få läsa en sats där det står: »Jämväl lägenheter, som upplåtes för annat ändamål än bostad, bör uteslutas från hyresregleringslagens bestämmelser. Enär ett upphävande av regleringen för dessa lägenheter kan bereda bl. a. affärsidkare i de större städernas centrala delar vissa övergångssvårigheter bör övervägas om icke dessa grupper genom företagarförening eller genom annan kreditinstitution kan beredas erforderligt ekonomiskt stöd i form av lån.» Är det inte i hög grad cyniskt att en affärsman bara skall få sägas upp, mista sin existens, och så skall han erbjudas att låna någonstans? Kan vi inte i dagens läge erkänna, att det är att gå för långt?

Jag skall ögonblickligen också bemöta ett annat av högerns förslag, nämligen att bostadsrättslägenheter skulle få fritt säljas på marknaden, att man alltså här skulle få ta rena spekulationspriser. Hur ligger det till i dag med dessa bostadsrättslägenheter? Den som köpt en bostadsrättslägenhet får vid försäljning tillbaka både insatsen och under hela tiden gjorda amorteringar. Om han har gjort förbättringar eller moderniseringar får han betalt också för dessa. Han har hela tiden bott billigt. Skulle han därutöver ha betalt efter ett särskilt dagsprisläge? Varför? Han får ju fullt betalt för lägenheten, även om den är 20 år gammal och nedsliten. Om det är så, att bostadsrättsfastigheten dessutom har ett bokföringsvärde som är högre,

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

kan han också få ut av fonderna, ty det tillåter hyresnämnderna. Det har varit ett beslut av hyresrådet att det skall få ske. Han får alltså full compensation.

Dessutom vill jag framhålla, att den som har mest bostadsrättslägenheter i hela landet, HSB, har haft denna fråga uppe till diskussion och enhälligt beslutat att inte gå med på annat än de linjer hyresnämnderna och hyresrådet bestämt. Man vill icke vara med om något slags spekulationslinje.

Sedan skulle jag vilja övergå till herr Ståhls diskussion kring hyresregleringen. Han tog som exempel Finland. Vi har här i Sverige hyresgäströrelsen. Vi har en international, en internationell samling, där vi kan göra jämförelser mellan olika länder. Denna international har sitt sekretariat här i Sverige, och därigenom känner vi även erfarenheterna från Finland. Det är riktigt att hyresregleringslagen där slopats, men konsekvensen har blivit att hyrorna stigit fruktansvärt både för affärslokaler och andra lägenheter, och man är nu i färd med att diskutera införandet på nytt av hyresregleringslagen. Jag har bara velat påpeka detta.

Herr Ståhl säger vidare, att lokaler tas i anspråk för annat ändamål än bostäder. Det är riktigt att så sker. Men hur skulle det varit, om det inte funnes någon hyresregleringslag? Nu är man i alla fall så fort man använder en bostadslägenhet för annat ändamål skyldig att anmäla det för hyresnämnden och få dess tillåtelse. Trots detta sker en del överlåtelser utan sådan anmälan. För närvarande kan man i alla fall beivra detta, men det skulle man inte kunna, om inte hyresregleringslagen funnes.

Herr Ståhl säger att de privatfinansierade husen skulle kunna släppas fria. Jag kan nämna ett exempel på ett privatfinansierat hus i Malmö, där man begärde 50 kronor per kvadratmeter. Jag kan nämna ytterligare ett exempel från Stockholm, där en lägenhet på 100 kvadratmeter skulle kosta 70 kronor per

kvadratmeter, d. v. s. 7 000 kronor i årshyra. Trots att man bygger med privatfinansierade lån måste man emellertid basera hyrorna på kalkyler, som är upplagda efter en normalplan i enlighet med hyresnämndernas bestämmelser. Hade inte dessa normalplaner funnits, skulle hyrorna fått den höjd, som jag nämnt exempel på.

Sedan säger herr Ståhl, att det finns ingen möjlighet att klara upp saneringsfrågan. Jag kan säga precis motsatsen. Vi klarar saneringsfrågan alldeles ypperligt. Jag sitter själv i ett av de största saneringshusen i Malmö, som bara innehåller affärslokaler. Alla dessa lokaler kontrolleras av hyresnämnden. Det finns ingen svårighet att klara upp saneringsfrågan. Det skall vara en kombination med affärslokaler för att man skall klara hyrorna, och då kan man mycket väl genomföra sanering i städernas centrum. Detta sker också. Ingenting hindrar att dessa hus är underkastade hyresregleringslagen. Det måste de vara så länge situationen på bostadsmarknaden är sådan som den är nu.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag vet inte av vilken anledning herr Ståhl anser det nödvändigt att ta till så stora ord i denna debatt. Han påstår att alla förslag till lättnader i hyresregleringen har avvisats, att det har införts ett idiotstopp, att allt är fullständigt fastlåst och att varje försök att ändra och rucka på hyresregleringslagstiftningen har av utskottet betraktats som ett attentat mot hyresregleringen.

Inom utskottet, där vi ändå diskuterat detta ingående, har vi försökt att sakligt och på ett hyggligt sätt komma fram till ett resultat. Man har där inte ansett sig behöva de stora och starka ord, som herr Ståhl tydligen ansett nöd-

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

vändigt att använda i denna debatt. Vi har faktiskt inom utskottet varit eniga om att den föreslagna samordningen mellan den regionala och kategorimässiga avvecklingen av hyresregleringen skulle vara en bra kombination.

Jag säger än en gång, att jag för min egen del tror, att det är möjligt att på vissa håll avveckla hyresregleringen i fråga om en- och tvåfamiljshusen. Jag tror också att det på vissa håll är möjligt att avveckla den i fråga om de möblerade enkelrummen och i fråga om andra lokaler än bostäder. Men jag tror att det är riktigt att det sker enligt den nu föreslagna samordnade regionala och kategorimässiga regeln. Jag tror däremot inte att det är möjligt att avveckla hyresregleringen för någon av dessa kategorier av lägenheter, om det skall ske generellt över hela landet.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mer än som är nödvändigt. Jag vill bara i anledning av vad herr Svenning sade om möblerade rum och den ringa betydelse hyresregleringslagen har i fråga om dessa framhålla, att just det borde vara ett motiv för att vi i år skulle kunna avveckla den i fråga om dessa rum.

Herr Svenning beskyller oss på högerkanten för cynism i fråga om affärslokalerna i storstädernas centrala delar med hänsyn till de konsekvenser, som ett upphävande av hyresregleringslagen skulle få för innehavarna av dessa. Ja, man kan beteckna det som cynism eller vad som helst. Det är bara ett konstaterande av att det förhållandet var likadant före 1942. Det kommer att bli likadant vid en senare tidpunkt. Hyresregleringskommittén kom till det resultatet, att det inte kommer att ske någon förändring i detta avseende. Vi får i alla fall lov att någon gång ta detta onda, och varför då inte ta det redan nu?

Beträffande bostadsrättshusen är det

en erfarenhet man har gjort på många håll, att en innehavare av bostadsrätt inte får den compensation som penningvärdets fall motiverar. När han av omständigheternas makt måste lämna sin bostad och skaffa sig en ny, där han får betala efter marknadsvärdet, gör han många gånger en mycket dålig affär.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Till herr Levin vill jag säga, att när han här avger ett vittnesbörd om att han tror på möjligheterna att i flera olika avseenden upphäva hyresregleringen, bl. a. beträffande möblerade rum, är det ju synd, att han inte i enlighet med denna uppfattning biträder den reservation, vari yrkas upphävande av denna reglering.

Vad sedan herr Svenning beträffar är jag angelägen att understryka, att det inte i folktopartireservationen lika litet som i folktopartireservationen finns något yrkande om att affärslokaler skall undantagas eller att bostadsrättslägenheter skall få försäljas fritt. Det är högern som står för det yrkandet och inte folktopartiet. Jag är för dagen inte beredd att ta ett så stort steg, och jag har över huvud inte yrkat på några stora steg. Jag har sagt att vi på vårt håll inte vågar upphäva hyresregleringen. Men vi anser det vara mycket olyckligt med den nuvarande stränga fastläsningen, som gör att läget för de bostadslösa blir värre och värre.

Herr Svenning ger mig rätt däri, att man i Finland gått mycket längre i avveckling av hyresregleringen än som skett i Sverige, men han framhåller samtidigt, att man i Finland överväger att återinföra den tidigare gällande hyresregleringen. Jag vill då bara konstatera, att någon sådan återgång inte har kommit till stånd, utan man har tvärtom tagit steg för steg mot ett frisläppande av hyresmarknaden. Ordföranden i den finska hyresgäströrelsen —

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

även om denna rörelse är liten i jämförelse med den som herr Svenning representerar, så är dess ordförande, såsom herr Svenning vet, inte någon liten person, eftersom det är Finlands nuvarande statsminister, herr Fagerholm — har också den uppfattningen, att det i Finland icke finns någon anledning att återgå till den tidigare hyresregleringen. Detta sade han till mig, då jag senast hade tillfälle att tala med honom om saken.

Härutöver vill jag bara konstatera, att hyreshöjningen i Finland efter det frisläppande av hyresmarknaden som skett — Helsingfors och andra större orter är ju undantagna därifrån — har i förhållande till penningvärdeförsämringen varit mycket liten. Erfarenheterna i Finland är alltså inte sådana, att de kan tas till intäkt för det totala nejsägeri som förekommer här i vårt land när det gäller strävandena att i viss mån uppmjuka hyresregleringen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag hade senast i somras tillfälle att vid en konferens i Malmö träffa både representanter för den finska hyresgäströrelsen och en representant för den finska regeringen, och man framhöll mycket bestämt och kunde även med siffror visa, att utvecklingen i Finland efter det delvisa upphävandet av hyresregleringen varit mycket olycklig.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Förlåt att jag återkommer, men jag vill rörande herr Svenning bara konstatera, att det är ganska märkligt, då det var i somras det av honom refererade yttrades, att ordföranden i den finska hyresgäströrelsen som är landets statsminister inte använt de många månader som sedan dess har gått för att framlägga ett förslag till justering i den riktning, som herr Svenning här talar om. Det är ändå ett indicium på att även om hyresgäströrel-

sen önskar en återgång, så finns det utan tvivel ingen allmän stämning här för i landet.

Herr Svenning nämnde i sitt förra anförande, att man i Malmö har möjlighet att sanera med bibehållande av hyresregleringen. Ja det går ju bra, om man får in affärs- och kontorslokaler i saneringshusen. Men det är inte sådana vi i första hand vill ha utan bostäder för de bostadslösa. Då tror jag, att erfarenheten utan vidare kan sägas bevisa, att det under nuvarande ekonomiska förhållanden är mycket svårt att bedriva sanering i den takt som önskvärt vore.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det är inte jag som har blandat in Finlands statsminister i debatten utan herr Ståhl. Jag har hela tiden talat om hyresgäströrelsen i Finland och hänvisat till de erfarenheter, som man har där.

Jag har emellertid inte bara erfarenheter från saneringen i Malmö, utan eftersom jag sitter i Hyresgästernas riksförbunds styrelse har jag kännedom om saneringarna över huvud taget i hela vårt land.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på godkännande av 1 § i utskottets föreliggande lagförslag dels ock på avslag å paragrafen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i tredje lagutskottets föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

Vinner Nej, har kammaren avslagit paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

26 § första stycket föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lagrummets lydelse; 2:o) godkännande av detta i den lydelse, som föreslagits i den av herr Åhman m. fl. avgivna reservationen 1); samt 3:o) godkännande av den avfattning av detta stycke, som föreslagits i den med 2) betecknade reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Bengtsson i Göteborg; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den med 2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. Jämväl i fråga om kontrapositionen begärde herr Bengtsson i Gö-

teborg dock votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående 26 § första stycket i tredje lagutskottets föreliggande lagförslag antager det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Åhman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den lydelse av lagrummet, som föreslagits i reservation 2) av herrar Ebbe Ohlsson och Bengtsson i Göteborg.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 62 ja och 47 nej, varjämte 91 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den lydelse av lagrummet, som föreslagits i reservationen 1). I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner 26 § första stycket i tredje lagutskottets föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Åhman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åhman yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

26 § andra stycket föredrogs. Därvid anförde:

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till lagrummets avfattning; 2:o) bifall till den av herr Åhman m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herrar Ebbe Ohlsson och Bengtsson i Göteborg i samma del; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åhman begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till den av honom

avgivna reservationen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 26 § andra stycket i tredje lagutskottets föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Åhman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åhman begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 82 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av 26 § andra stycket.

Slutbestämmelserna

Godkändes.

Ingressen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen om hyresreglering m. m.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till ingress dels ock på godkännande av ingressen i den lydelse, som föreslagits i de vid utlåtandet fogade reservationerna; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åhman begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner ingressen till tredje lagutskottets föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt ingressen i den lydelse, som föreslagits i de vid utlåtandet fogade reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åhman begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 81 nej. Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till ingressens lydelse.

Rubriken

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkten B

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den med 2) betecknade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten D. 1.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den med 2) betecknade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna D. 2. och D. 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen m. m., och

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

proposition angående vissa statsbidrag på skolväsendets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4**Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleseminarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Trots att det inte finns några reservationsyrkanden till detta utskottsutlåtande visar talarlistan att frågekomplexet i alla fall rymmer så pass många kontroversiella spörsmål, att man inte gärna kan svälja förslaget utan invändningar. Även om det förefaller utsiktslöst att nu hoppas på några större förändringar, bör vissa påpekanden kanske ändå göras med tanke på den framtida utvecklingen.

Jag skall nöja mig med att för min del fästa uppmärksamheten på en enda detalj, den som i utskottsutlåtandet är betecknad med punkt V. Jag hoppas, att kammarens ledamöter även vid denna sena timme och fastän det gäller ett stockholmspörsmål med tålmod skall ta del av vad jag har att säga.

Man har nämligen sagt, att frågan om nedläggandet av småskoleseminariet i Stockholm nästan uteslutande är ett stockholmsintresse. Detta är fel. Det är i mycket hög grad också ett riksintresse. Naturligtvis är det också ett stockholmsintresse — låt oss erkänna det — men jag kan inte inse, att detta skulle vara något olämpligt. Många av de frågor, som behandlas här i kammaren, anknyter till lokala för-

hållanden och behov. Vi brukar inte betrakta det som något fel, om exempelvis våra vänner på norrlandsbänken talar och kämpar för sina speciella norrlandsintressen.

När de argumenterar för sina behov där längst uppe i norr, brukar de ofta åberopa, att deras landsdel är så stor och deras problem fördenskull så omfattande. Skulle jag då inte våga säga något liknande om Stockholm? Här bor i alla fall en sjättedel av landets befolkning, och eftersom det här är en skolfråga, kan jag med fog påpeka att vi har inte mindre än en femtedel av landets alla skolpliktiga barn att svara för i denna stad. Detta må, herr talman, vara min ursäkt för att jag dristar mig att tala i en skolfråga, där jag anser att både Kungl. Maj:t och utskottet har farit illa fram med rikets huvudstad.

När det gäller det seminarium, som nu skall offras på rationaliseringens altare, trots att man har svårt att upptäcka det rationella i åtgärden, vill jag säga, att jag sedan många år har haft personlig kontakt med och personlig kännedom om denna utbildningsanstalt. Det är inte minst mot den bakgrunden, som jag har känt mig upprörd över det sätt, på vilket man har handlat i denna fråga. Genom uppvaktningar och på andra sätt ha vi försökt att förhindra ett nedläggande av seminariet, men vi har därvid mött ett kompakt motstånd.

Så kommer nu behandlingen i riksdagen. I den motion i ärendet, som inlämnats med Carl Albert Anderson som första namn, kräves i detta sammanhang ingenting annat än att den av seminarieutredningen föreslagna avvecklingen av småskoleseminariet i Stockholm får anstå tills vidare. Det heter i motiveringen bland annat: »För att inte bristen på småskollärare inom Stor-Stockholm under de närmaste åren skall bli katastrofal, erfordras att kapaciteten hos Stockholms seminarier under några års tid fördubblas.»

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

Vad svarar nu Kungl. Maj:t och utskottet på denna sakliga vädjan, skriven av ingen mindre än skolmannen Stellan Arvidson och framburen bland annat av Stockholms stadsfullmäktiges ordförande? Jo, man konstaterar att vi med hänsyn till det minskade barnantalet fram på 60-talet måste krympa lärarutbildningen. Därom är naturligtvis ingenting att säga, men tillvälgångssättet är uppseendeväckande när det gäller denna stad. Man räknar ihop rikets behov av lärare till en summa, slår sedan ut antalet behövliga lärare på antalet seminarier och möblerar om bland seminarierna, till synes utan större hänsyn till de lokala förhållandena. Klart är ju, att varje seminariestad kämpar för att behålla sitt seminarium. Ur den synpunkten får vi stockholmare också bekväma oss att ställa oss i raden av intressenter, men vi menar, att vi har blivit i ovanligt hög grad misslottade vid denna behandling.

Den avgörande frågan är, herr talman, om jämförelsen mellan Stockholm och övriga seminariestäder verkligen är relevant. Jag menar, att stockholmsförhållandena på skolans område är så pass egenartade, att de åtminstone borde ha föranlett Kungl. Maj:t eller utskottet att rådgöra i ärendet med Stockholms folkskoledirektion, som ju bäst känner läget.

Jag beklagar, att man vid denna tid på dygnet med hänsyn till sitt eventuella anseende i detta hus knappast vågar anföra ens de allra nödvändigaste argumenten för sin ståndpunkt, trots att det gäller för hela vårt undervisningsväsende så stora frågor.

Låt mig därför, herr talman, så kort som det är mig möjligt, räkna upp några av de faktorer som ligger bakom missnöjet med raseringen av Stockholms lärarutbildning — här kan man nog använda ett så starkt ord. Vi vet att det inte bara är småskoleseminariet vid Riddargatan som skall försvinna; enligt

ett tidigare riksdagsbeslut skall också folkskoleseminariet för manliga elever i Stockholm avvecklas. Utvecklingsmöjligheterna vid seminariet för kvinnliga elever, där Stellan Arvidson är rektor, är såvitt jag förstår, beroende av stora och dyrbara utbyggnader för att kunna ersätta en del av de nedlagda seminarierna. Det småskoleseminarium däremot, som nu skall bort, har utomordentligt bra lokaler — det är vitsordat av skolöverstyrelsen — fullt tillräckliga för två parallellavdelningar, observera även vid en kommande treårig utbildning. Efter den grundliga renoveringen på 1940-talet kan lokalerna vid Riddargatan användas länge än utan större underhållskostnader för staten.

Det tyngst vägande skälet ligger dock inte på det området. Det har att göra med de speciella skolförhållandena i Stockholm. Av åtminstone två skäl visar det sig vara särskilt lyckligt om stockholmsungdomar som genomgår seminarierna kan förmås att bli lärare i Stockholm. Det råder nog ingen tvekan om att elevmaterialet i storstäderna är mera tålamodsprövande och nervpåfrestande än landsortens — jag behöver inte gå närmare in på den frågan. De lärare som själva är uppfödda i storstadens jäkt och förtrogn med dess egenartade livsrytm visar sig i varje fall bättre än andra stoppa för dessa påfrestningar.

Därtill kommer den fullkomligt ofterrättliga bostadssituationen. Varje år antar Stockholms folkskoledirektion ett rätt stort antal lärare från andra delar av landet. Strax före terminens början nödgas många av dem skicka återbud, helt enkelt därför att de inte har lyckats uppbringa en bostad i Stockholm. Räddningen har hittills varit att så många av Stockholms egna ungdomar genomgått seminarieutbildning och kan stanna i hemstaden. De har ju åtminstone tills vidare sin bostadsfråga löst; många bor kvar i sina föräldrahem, och genom att de är skrivna i Stockholm har de också

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

i regel stått tillräckligt länge i bostadskön för att småningom få en bostad.

Tack vare att vi hittills har haft så många och så bra utbildningsmöjligheter i Stockholm har vi fått många stockholmsungdomar som lärare. Jag kan nämna för kammaren, att av de nuvarande eleverna vid småskoleseminariet vid Riddargatan är inte mindre än 97 procent stockholmare, och det betyder en hel del. Nu skall de möjligheterna raseras, och detta i en tid när behovet är i ständigt växande. Om det behöver ske en krympning av lärarkåren fram på 1960-talet beträffande landet i stort, så gäller det givetvis inte storstäderna.

Låt mig ange ytterligare ett par siffror! Från och med nästa år kräver småskollärarnas övertagande av tredje skolåret en ökning av kåren här i Stockholm med nära 50 procent. Bara detta är ett svårlost problem för folkskoleledningen. Den förestående och ytterligt nödvändiga sänkningen av barnantalet i klasserna kräver en ökning med cirka 50 av antalet nyanställda lärare bara här i Stockholm. Regelbundet används dessutom ett femtiotal småskollärare som vikarier för folkskolans lärare, och de måste i sin tur ersättas av oexaminerade vikarier. Då inga reserver finns, måste för närvarande dagligen mellan 70 och 100 oexaminerade vikarier inkallas till Stockholms skolor, ofta realskoleflickor, studenter eller andra ur pedagogisk synpunkt okvalificerade — detta samtidigt som Stockholm är vårt främsta experimentalfält för enhetsskolan. Våra folkskoleinspektörer vittnar om att målsmännen ofta kommer med såvitt man kan förstå befogad kritik mot fullkomligt oprövade vikarier. I försöksverksamheten här i Stockholm ingår också ett femtiotal skolmognadsklasser, vilket ytterligare förvärrat situationen.

För alla dessa behov anvisas nu en utbildningskvot av 48 småskollärarinnor per år. Varifrån skall de andra komma? Från landsortsseminarierna, säger ut-

skottet. Ja, det återstår att se. Det betyder bostadssvårigheter för dem som kommer hit. Stockholmsungdomarnas utbildning fördyras genom att de inte kan bo i sina föräldrahem utan måste vistas i andra seminariestäder och trängas med dem som kommer dit. Det skulle förvåna mig om inte också lärartillsättningen på landsbygden komme att försvåras om Stockholms oerhörda lärarbehov skall tillgodoses genom seminarierna ute i landet.

Ur den synpunkten är detta också en riksangelägenhet. Stockholm menar sig behöva en fördubbling av lärarutbildningen under ett par år framåt. Varför kunde man då inte, i överensstämmelse med vad som yrkats bland annat i den av herr Carl Albert Anderson m. fl. väckta motionen, ha givit stockholmsseminariet ett par års uppskov? Under den tiden skulle man kanske ha kunnat komma fram till en mera acceptabel lösning utan att äventyra rekryteringsfrågan i huvudstaden och därmed säkerligen också för landet i stort.

Som frågan nu ligger till, herr talman, anser jag det vara meningslöst att yrka bifall till de väckta motionerna, så mycket mer som det är mig bekant att huvudmotionärerna själva inte ämnar göra det. Jag har dock känt det som en tvingande nödvändighet att anmäla dessa synpunkter.

I detta yttrande, under vilket herr talman återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Håstad* (h), *Nihlfors* (fp), *Carlsson* i Stockholm (fp), *Larsson* i Stockholm (fp), *Dahlén* (fp) och *Svenungsson* (h).

Herr **NYHAGE** (h):

Herr talman! Riksdagens beslut 1950 i lärarutbildningsfrågan innebar som bekant i princip att småskollärarutbildningen skulle bli treårig. Beslutet fattades bland annat med tanke på stadiindelningen i den nioåriga skolan, där undervisningen på lågstadiet — i huvudsak klasserna 1—3 — skulle om-

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

händerhas av småskollärarna. Någon tidpunkt, från vilken den treåriga utbildningen skulle införas, fastställdes dock inte. För att få bland annat denna fråga närmare belyst tillsattes år 1954 den s. k. seminarieutredningen med uppgift att verkställa utredning och avge förslag rörande folk- och småskoleseminariernas organisation. År 1956 var utredningen klar med sitt betänkande och fastslog i detta att småskollärarnas utbildning avsevärt måste förbättras.

Utredningen grundade sin uppfattning på en rad starka skäl, som vi alla är väl medvetna om och som det därför knappast finns anledning att här dröja vid. Ett av skälen var emellertid återigen detta, att småskollärarna skall svara för undervisningen i tredje klassen i den nioåriga skolan. Utredningen föreslog därför, att den treåriga utbildningen snarast skulle genomföras, och föreslog dessutom att en särskild tvåårig linje skulle inrättas för elever, som avlagt studentexamen. Seminarieutredningens förslag fick ett så gott som enhälligt stöd från de olika remissinstanserna. Det var därför med mycket stora förväntningar som man emotsåg propositionen om seminarieorganisationen. Det föreföll närmast otänkbart att man från regeringens sida skulle vilja ytterligare skjuta på denna så viktiga utbildningsfråga.

De stora förväntningarna upplöstes emellertid i platt intet, när propositionen kom. Ecklesiastikministern konstaterade blott, att han ännu inte var beredd att genomföra 1950 års riksdagsbeslut, och fann därför ingen anledning att över huvud taget ta upp seminarieutredningens förslag beträffande småskollärarutbildningen. Att detta kom som ett slag i ansiktet, framför allt för lärarkåren och alldeles speciellt för småskollärarinnorna är uppenbart och självklart. Småskollärarinnorna har verkligen sedan lång tid tillbaka enbart kämpat för och krävt en för-

bättrad utbildning, men ingen kan väl påstå att de fått sina krav tillgodosedda. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inte har beretts plats för någon särskild småskollärarutbildning på lärarhögskolan. Det är naturligtvis ett oerhört misstag att så inte skett. Nog borde de lärare, som skall undervisa inom samma skolform, kunna få sin utbildning vid samma skola, i detta fall lärarhögskolan. Jag hoppas för min del att detta misstag rättas till, om inte förr så i varje fall när vi får nästa lärarhögskola.

Det var väl i detta läge tämligen självklart, att utbildningsfrågan skulle tas upp motionsvägen här i riksdagen. Reaktionen mot regeringens sätt att handha denna fråga är uppenbar. Inte mindre än 53 ledamöter från de fyra demokratiska partierna i denna kammar har också begärt, att utbildningen från läsåret 1957/58 dels skall vara treårig på grundval av realexamenskunskaper, dels tvåårig på grundval av studentexamenskunskaper, alltså helt i linje med vad seminarieutredningen föreslagit.

Hur har då statsutskottet sett på denna fråga? Utskottet konstaterar först att en förstärkning av utbildningen är starkt påkallad. Därefter framhåller man att de samhällsekonomiska resurserna emellertid lägger hinder i vägen för ett genomförande redan fr. o. m. i år och föreslår därför till slut, att detta skall ske först fr. o. m. läsåret 1961/62.

Det är givetvis mycket värdefullt att en tidpunkt äntligen fixerats, från vilken genomförandet skall ske. Detta måste i och för sig hälsas med stor tillfredsställelse. Men är det inte betänkligt att de samhällsekonomiska förhållandena i detta land är sådana, att de skall utgöra det enda hindret för att denna så viktiga reform skall kunna genomföras redan nu. Det ger knappast något högre betyg åt den förda ekonomiska politiken.

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

Varför har utskottet stannat vid läsåret 1961/62? Det sägs inte ett ord om detta i utlåtandet. Det kan i varje fall inte ha varit av praktiska skäl — den anledningen alltså, att utbildningsbehovet då skulle vara mindre och att en smidigare anpassning av övergången därför skulle kunna ske. Det förhåller sig väl i stället på det sättet, att utbildningsbehovet omkring denna tidpunkt åter ökar från att ha varit lägre ett par år tidigare.

Varför stannade man då inte åtminstone vid läsåret 1959/60? Då hade man ju dessutom vunnit, att den första omgången lärare med treårig utbildning varit färdig samtidigt som genomförandet av den nioåriga skolan definitivt börjar. Om utskottets förslag går igenom blir ju resultatet att inga småskollärare med treårig utbildning kommer att finnas när enhetsskolan skall genomföras.

Det enda skälet måste vara, att de samhällsekonomiska förhållandena bedömes komma att vara bättre vid den senare tidpunkten. I sanning en nåd att stilla bedja om.

Det skulle också vara intressant att få höra, om ecklesiastikministern har frångått sin tidigare uppfattning om stadiindelningen inom den nioåriga skolan. Man frestas att tro detta, eftersom statsrådet vill ställa på framtiden det, som är en förutsättning för enhetsskolans genomförande enligt 1950 års beslut med stadiindelningen tre gånger tre.

Till sist vill jag framhålla att denna fråga inte är att betrakta som en speciell fråga utan som en allas vår gemensamma fråga i samma ögonblick som vi betraktar skolan som vår gemensamma egendom. Att småskollärarinnorna mer än andra kämpat för den bättre utbildningen beror främst därpå, att de genom erfarenhet från sitt arbete väl känner till vad som kräves av dem. Då man enhälligt fattade 1950 års principbeslut, utgick man helt från vad barnen be-

hövde och vad deras undervisning krävde. Det är från den synpunkten denna fråga alltså självfallet måste bedömas.

Herr talman! Det riktigaste i denna situation vore att yrka bifall till motionen av fröken Karlsson i denna fråga, men då utskottets utlåtande väl får betraktas som en kompromiss, respekterar jag denna och har alltså inte något yrkande.

Fröken WALLERIUS (h):

Herr talman! Till frågan om den treåriga småskollärrinneutbildningen har herr Nyhage anfört några synpunkter, som jag i stort sett kan ansluta mig till. I nitälskan om en rationalisering av riksdagens arbetsformer i dessa världliga veckor skall jag inskränka mig till att göra några mycket korta påpekanden.

Sambandet mellan enhetsskolans stadiindelning och lärarutbildningen är fastslaget; jag hänvisar till vad som tidigare sagts och jag hänvisar därmed också till det beslut som fattades 1950. Till de förberedande åtgärder som beslöts det året måste vi också räkna utbildningen av lärare för de olika stadierna.

Nu ligger proposition 106 för behandling i utskottet. Den anger regeringens avsikt att genomföra den obligatoriska enhetsskolan från och med läsåret 1962/63. Program enligt borde utbildningen av småskollärare ha startats vid en sådan tidpunkt, att lärare, utbildade för lågstadiet, stode redo att rycka in, när den obligatoriska stadiindelningen skulle genomföras.

Kravet på en utvidgning av småskollärrinneutbildningen har understrukt av den utredande instansen. Regeringen har i propositionen sagt sitt nej utan motivering. Utskottet har en motivering. Jag skall inte ingå på någon kritik av vad utskottet säger, även om det kunde vara frestande. Jag skall emeller-

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

tid ge utskottet ett erkännande för att det åtminstone fixerat en tidpunkt för utbildningens igångsättande. Av någon anledning har det blivit 1961/62. Det är sent, men det är ändå något!

Jag vill understryka vad som sagts tidigare: hade den motion bifallits, som har framförts i denna kammare av fröken Karlsson och vars yrkande stod i överensstämmelse med seminarieutredningens yrkande, hade tre årgångar utexaminerade småskollärarinnor med treårig utbildning stått redo att göra sin insats, när den nya skolan skall byggas upp fr. o. m. 1962. Det är anmärkningsvärt att regeringen för egen del i propositionen har ställt frågan om utbildningen av lågstadiets lärare på framtiden.

Herr talman! Vi har medverkat till principbeslutet om enhetsskolan. Vi är angelägna om att inte bara skapa en demokratisk skola utan också att ordna en effektiv undervisning. Det är möjligt att organisationen programenligt kan köras i gång — utbildningsprogrammet för lärarna kan det i varje fall inte.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill här betona att när det gäller småskollärarytbildningen finns det såvitt jag förstår inga delade meningar. De synpunkter, som herr Nyhage och fröken Wallerius framfört, torde man kunna sammanfatta i vad utskottet sagt här: »Från pedagogiska och även från skolsociala synpunkter anser utskottet tvärtom det numera vara alldeles uppenbart, att en förstärkning av småskollärarytbildningen är starkt påkallad.» På den punkten är vi alltså överens.

Herr Nyhage frågade, varför man valt år 1961. Här har diskuterats olika år och detta är en kompromiss. Olika synpunkter har framförts och vi har försökt komma överens inom avdelningen. Vi har ansett det vara värdefullt att få

ett år fixerat, när den treåriga utbildningen skulle börja, dels för att de, som ämnar gå den vägen och bli småskollärare, skall få veta, att den utbildningen kommer, dels för seminarieorganisationen. I den situationen har både de, som velat ha den treåriga utbildningen tidigare, och de, som varit tveksamma inför den treåriga utbildningen, mötts. Vi har kompromissat och kommit fram till år 1961. Det är motiveringen till kompromissen, och jag tror att den är så stark, att det inte finns anledning att gå någon annan väg.

När det gäller stockholmsseminariet har det inte ställts något yrkande, lika litet som när det gäller den treåriga utbildningen. Här är vi överens om en viss utbildningsreform. Men skall vi utöka utbildningen här i Stockholm, får vi skära ned något annat seminarium. Det är inte fråga om inskränkning i småskollärarytbildningen i Stockholm, det är bara så att vi här som vid andra seminarier sammanfört folkskollärarytseminariet och småskolläraryseminariet till ett seminarium, och intagningen blir densamma som tidigare. Ur den synpunkten tycker jag inte, att det finns mycket att invända mot det föreliggande förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Timmen är sen och det finns ingen plats för den stora debatt, som frågekomplexet egentligen skulle kunna motivera. Jag har emellertid varit så engagerad i den offentliga debatten i de frågor, som här är på tal, att jag ändå måste få lov att säga några ord i ett par av principfrågorna.

Det är tre stora nyheter i propositionen. Den första gäller utsträckningen av småskollärarnas utbildning från två till tre år.

Det är ett mycket gammalt önskemål, som det här är fråga om, och vårt land

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

är tämligen ensamt om att på det sätt som sker undervärdera nybörjarundervisningen i skolan. Det är dock så att undervisningen av de minsta barnen kräver mer av psykologisk insikt, mer av metodiskt kunnande, än något annat stadium i skolan. Man måste också understryka att för att gå i land med en sådan undervisning och leda en sådan utbildning krävs också mera av bildning än vår nuvarande småskollärrarinneutbildning ger.

Om man har tillfälle att något närmare titta på hur den nuvarande utbildningen ser ut, får man, åtminstone vid den första bekantskapen, en chock. Om man tittar på Stockholm, så är meningen, att utbildningen skall överflyttas från småskoleseminariet till folkskoleseminariet. Jag har därför haft anledning att personligen se på timplanen för småskollärrarutbildningen. Jag sitter för närvarande och brottas med denna timplan för att över huvud taget få någon möjlighet att lägga upp utbildningen så att den ger några som helst resultat.

I klass 1 av denna tvååriga utbildning har man 39 schemabundna veckotimmar. Till det kommer tre eller fyra veckotimmar, som är frivilliga på papperet men som i själva verket är nödvändiga för eleverna. Härtill kommer ytterligare ett mycket betungande hemarbete. Det är en arbetsbelastning, som inte ger eleverna någon tid att andas. De har ingen möjlighet för pluggets skull att växa in i den nya värld, som skolan erbjuder från katedern.

Såvitt jag kan bedöma är denna utbildning, sådan den nu är upplagd, helt förkastlig. Det har förtalts mig att kollapser och sammanbrott inte är sällsynta bland de studerande vid småskoleseminarierna, och nu kommer som en ytterligare börda att man också skall förbereda sig för övertagande av klass 3.

Det är ingen tvekan om att en förlängning av utbildningen är tvingande nöd-

vändig. Riksdagen har också fattat principbeslut härom, men det fastställdes 1950 inte någon tidpunkt härför, och det gjordes heller inte i propositionen. Det måste därför betraktas som ett stort framsteg att man i utskottet nu har kunnat enas om ett bestämt årtal, då vi skall övergå till en treårig utbildning. Jag hälsar denna överenskommelse med tillfredsställelse för sakens skull och för skolans skull samt, det skall jag gärna erkänna, för seminarieorganisationens skull. Arbetet på seminarierna kan nu planeras på ett helt annat sätt än tidigare, och organisationen kan hållas mera intakt. Den starka uttunning som skulle inträtt, om vi inte hade fått detta tredje år, skulle annars ha resulterat i nedläggande av en rad seminarier. Det är sant att många av oss skulle ha önskat en tidigare tidpunkt. Det har vi betonat genom att ansluta oss till en i ärendet väckt motion. Men samtidigt måste vi erkänna att vi har anledning till tillfredsställelse över att man har kunnat enas om en tidpunkt över huvud taget. Det är för mig det väsentliga.

Propositionens andra stora nyhet är förslaget om en sammanslagning av folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna. Det förslaget, som kommer från seminarieutredningen, står helt i överensstämmelse med enhetsskolans tanke att lärare av olika kategorier skall utbildas vid samma läroanstalt. Det är bara att hoppas att principen så småningom skall kunna utsträckas över hela fältet och att lärarhögskolorna så småningom skall komma att omfatta samtliga lärarkategorier.

Förslaget om själva sammanslagningen innebär dessutom en rationalisering, ett bättre utnyttjande av lärare och utrustning vid seminarierna. Man bör också betona att det på det sättet skapas en smidigare organisation. Examinationen av lärare måste nämligen rätta sig efter behovet, och ibland är det större behov av folkskollärare, ibland större behov av småskollärare. Följakt-

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

ligen krävs det ibland en ökning av antalet lärare av den ena kategorien och sänkning för den andra, och har man då gemensamma utbildningsanstalter, så kan en anpassning ske mycket smidigt. Fullständig enighet har också rätt om denna organisatoriska reform.

Det finns emellertid också en tredje nyhet, som för mig ter sig som den allra viktigaste. Det är den att vi med beslutet i dag inleder en nedskärning av elevantalet i folkskolans klasser. Denna nedskärning har blivit möjlig genom nedgången i barnkullarnas storlek. Vad som här föreslås är, att vi under en viss tid successivt skall återgå till de bestämmelser vi hade före 1950. Det betyder att en folkskoleklass skäres ned från 32 till 30 elever och en småskoleklass från 26 till 24. Detta kan förefalla vara en blygsam sänkning — och det tycker jag också att det är — men det betydelsefulla är att vi här beträder en väg nedåt. Det finns kanske anledning att ta fasta på de ord i propositionen, där det heter att denna sänkning är avsedd som en första åtgärd. De orden tyder på att vi skall gå vidare på den inslagna vägen och kanske så småningom komma ner till ett rimligt antal elever per läraravdelning. Det har inte utan skäl sagts att detta är den viktigaste skolreformen.

För egen del har jag ingen anledning att i de stora frågorna anmäla någon avvikande uppfattning från den, som utskottet redovisar. Jag skall emellertid tillåta mig att här säga några ord om situationen i Stockholm, eftersom jag på den punkten har en avvikande mening. Min uppfattning där överensstämmer i stort sett med den, som herr Rimmerfors gav uttryck för, och orsaken till att jag inte nöjt mig med att instämma i herr Rimmerfors' synpunkter är den, att jag här har tillfälle att själv framlägga mina synpunkter.

Enligt min uppfattning är nedläggandet av småskoleseminariet i Stockholm redan nu icke sakligt betingat. Enligt

propositionen skall vi nästa läsår ha 26 nybörjaravdelningar när det gäller småskollärarytbildningen, och av dessa är två placerade i Stockholm. Detta betyder att en trettondel av utbildningen är förlagd till Stockholm, där vi emellertid har en sjättedel eller en sjundedel av landets befolkning och, som herr Rimmerfors' nämnde, kanske en femtedel av de skolpliktiga barnen. Om man ställer antalet barn bredvid antalet nybörjaravdelningar — en femtedel respektive en trettondel av det totala antalet — så finner man att proportionerna är orättvisa.

Som herr Rimmerfors betonade, är rekryteringen utifrån till Stockholms skolor mycket obetydlig. Det beror först och främst på svårigheterna att få bostad. Nu har emellertid representanterna för huvudstadens intressen varit mycket blygsamma. De har inte föreslagit att småskoleseminariet skall bibehållas. Det är ett provisoriskt seminarium, som emellertid väl har fyllt sin uppgift och som skulle ha varit förtjänt av att vara kvar. I Carl Albert Andersons m. fl. motion har man nöjt sig med att kräva att seminariet skall få en respittid. Motionärerna påpekar att utbildningen av småskollärare i Stockholm inte minskar genom denna åtgärd, ty linjerna överflyttas helt enkelt till folkskoleseminariet för kvinnliga elever.

Men här gäller det inte detta utan det gäller att för en kort respittid — för några år — bevara seminariet för att denna akuta brist på småskollärare i Stockholm skall kunna övervinnas. Herr Rimmerfors har redan skildrat situationen i Stockholm. Jag vill här bara understryka att det under många år framåt kommer att bli mycket stora bekymmer för skolledningen i huvudstaden.

Med hänsyn till utgången i första kammaren finns det ingen anledning att här framställa något yrkande, men kanske kan jag tillåta mig en vädjan till ecklesiastikministern. Åtgärder av annat slag kommer att bli nödvändiga. Då

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

finns det bara en utväg, såvitt jag kan se. Och den består i en tillfälligt ökad examination vid de kvarvarande båda läroanstalterna. Men detta är Kungl. Maj:ts sak att avgöra. Vi i kammaren har inte någon möjlighet att ta ståndpunkt därtill.

Det är emellertid tänkbart att en studentlinje för småskollärare skulle kunna inrättas vid lärarhögskolan ganska snart. Det finns också möjlighet att utöka utbildningen vid folkskoleseminariet. Man skall där ha två linjer. Så länge vi inte har treårig utbildning finns det plats för tre linjer och detta skulle innebära en ansevärd förstärkning.

Jag vädjar alltså till ecklesiastikministern att undersöka möjligheterna att för några år framåt ha tre parallellavdelningar i stället för två på småskollärlinjen vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever. Det är som sagt Kungl. Maj:ts sak att avgöra detta och jag har bara, herr talman, velat framställa denna vädjan.

I detta anförande instämde fru *Eken-dahl* (s), fru *Eriksson* i Stockholm (s) och fru *Thorsson* (s).

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Också jag hör till dem som med besvikelse har konstaterat, att förverkligandet av det principbeslut som fattades av riksdagen 1950 beträffande den treåriga småskollärarytbildningen nu ytterligare flyttas fram i tiden, visserligen till en fixerad tidpunkt men ändå alltför långt avlägsen.

Det enda skäl som utskottet åberopar för ett uppskjutande av reformen är uteslutande av ekonomisk art. Liknande hänvisningar till den samhällsekonomiska situationen göres i fråga om förslaget om en sänkning av elevantalet i folkskolans klasser till den storleksordning, som var förhärskande innan 1950 års kungörelse genomfördes. Detta beslut var som bekant endast dikterat av den då rådande krissituationen. Ett an-

nat skäl för ett uppskov med ett beslut om en återgång till 1947 års bestämmelser angående elevantalet i folkskolans läraravdelningar finner utskottet vara den ännu rådande lärarbristen. Denna lärarbrist tar statsutskottet som motiv för att skjuta denna reform ytterligare flera år framåt i tiden, till 1959/60.

Jag skulle då vilja ställa den frågan: Innebär detta att man minskar elevantalet till normalantalet under 1940-talet en betydande ökning av det allmännas utgifter för skolväsendet? Det har här angivits 11 miljoner kronor årligen till lärarlöner. Jag tror inte att ett lägre elevantal skulle innebära någon sådan ökning av utgifterna. Jag är i stället djärv nog att mena, att staten under en följd av år har tjänat åtskilliga miljoner, nämligen under den mellanliggande perioden 1950—1959. Om jag använder mig av statsutskottets beräkningsmetod och utgår från en kostnad av 11 miljoner under denna nioårsperiod, skulle staten i runt tal ha sparat hundra miljoner kronor.

Det är följaktligen, herr talman, enligt min mening felaktigt att förbise de besparingar, som under denna period gällande bestämmelser har medfört för staten. Dessa 11 miljoner ansågs ju före år 1950 som en helt normal utgift, som man inte ens behövde diskutera. Och dessutom, hur märkligt det än kan låta: Samtidigt som utskottet anför lärarbristen som ett skäl för uppskjutande av denna reform, förordar det en beskärning av seminarieorganisationen och en minskning av lärarexaminationen. Skulle man följa statsutskottets intentioner skulle detta innebära, att man aldrig skulle nå fram till det mål som statsutskottet självt finner önskvärt, nämligen rimliga arbetsvillkor i folkskolans klasser för ett effektivt bedrivande av undervisningen i överensstämmelse med de allmänt accepterade grundsatser som ligger bakom 1950 års riksdagsbeslut.

Jag anser för min del att det sällan

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

har funnits ett mer briljant tillfälle att genomföra dessa pedagogiska reformer än just nu. Och varför? Jo, därför att de statistiska beräkningarna pekar mot en nedgång av elevantalet under de närmaste åren. Vi kan därför utan att öka lärarproduktionen och enbart genom att bibehålla den vid samma nivå som de närmast föregående åren nå fram till denna effekt. Med oförändrat antal lärare blir det möjligheter att minska elevantalet, men det krävs en förutsättning — att man har tillräckligt antal lärare för det bibehållna antalet klassavdelningar med sänkt elevantal. I stället går man nu den vägen att söka nedbringa utgifterna genom att minska antalet klassavdelningar, bibehålla de stora klasserna och minska antalet lärare.

Är verkligen en kulturstat betjänt av ett sådant tillvägagångssätt? Är det så vi tänker förfara för att åstadkomma den förbättrade skolutbildning, som 1950 års riksdagsbeslut syftar till och varom alla partier har varit ense? Det kan inte gärna vara på det sättet.

I likhet med många andra hade jag förväntat, att statsutskottet hade begagnat detta gynnsamma tillfälle att förordna såväl den förstärkta skollärarytbildningen som en sänkning av elevantalet i folkskolans klasser med omedelbar verkan från läsåret 1957/58.

För att kunna åstadkomma detta krävs en åtminstone i det närmaste oförändrad lärarexamination, och en kraftig beskärning får ju inte ske, ty därmed försvinner ju, som jag tidigare påpekat, möjligheterna att genomföra reformen.

Men låt mig, herr talman, helt bortse från det önskvärda i att lärarexaminationen bibehålls i samma omfattning som den haft under de senaste åren. Jag vill i stället granska det förslag till beskärning av seminarieorganisationen, som statsutskottet nu framlägger. Från den normalbeläggning av seminarierna på 183 avdelningar, som skolöverstyrelsen räknar med, har man tänkt sig en nedgång till omkring 170 avdel-

ningar. Den huvudprincip, som seminarieutredningen och så gott som samtliga remissinstanser har anslutit sig till, är att den framtida lärarutbildningen bör förläggas till folkskoleseminarierna, där gemensam utbildning av småskollärare och folkskollärare skall ske. Det är då rimligt att vänta sig, att den beskärning av seminarieorganisationen med 13 avdelningar, som utskottet funnit nödvändig, skall träffa de institutioner, som förutsattes skola upphöra, nämligen småskoleseminarierna.

Man har faktiskt också följt denna princip, men man har gjort ett enda undantag, och det gäller folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping. Den primära frågan gäller enligt min tanke icke, huruvida seminariet för kvinnliga elever i Linköping skall få leva kvar eller ej. Jag skulle i stället vilja beskriva grundproblemet så här: Hur många avdelningar kan det vara rimligt att det geografiska området, som har de båda linköpingsseminarierna som rekryteringsbas, d. v. s. Östergötland, Gotland, norra Småland, Närke och södra Södermanland — får sig tilldelat? Om vi skulle finna, att detta område bör tillerkännas mindre än 10 avdelningar, så har jag intet att erinra mot indragningen. Finner vi däremot, att området bör ha mer än 10 avdelningar, anser jag avgjort att kvinnliga seminariet skall vara kvar.

Låt oss kasta en blick på hur man tänkt sig att beskärningen skall träffa olika landsändar och därvid ta som utgångspunkt för jämförelsen ett läsår med normal elevintagning vid seminarierna, t. ex. 1951/52. Då fanns inom smålandsområdet fyra seminarier med 30 avdelningar. Vid samma tidpunkt fanns i Östergötland tre seminarier med 22 avdelningar. För läsåret 1957/58 förutsattes Småland få behålla fyra seminarier om 22 läraravdelningar, med en tänkt så småningom skeende indragning av ett av växjöseminarierna. Av Östergötlands tre seminarier tänker man

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

sig att så småningom göra endast ett, och för nästa läsår får detta område bara 10 avdelningar. Beskringen för Smålands vidkommande utgör 27 procent men för Östergötlands vidkommande 54 procent. Småland utsättes alltså för en ganska kraftig beskärning mot vad som gäller landet i dess helhet. Bland annat tänker man sig ju att Norrland skall få behålla praktiskt taget full kapacitet.

Men även om man också för Östergötlands del accepterar den indragningsprocent, som föreslagits för Småland, så skulle det betyda att Östergötland borde tillerkännas 15 eller 16 avdelningar av sina tidigare 22. Det är otänkbart att manliga seminariet i Linköping skall kunna ta mer än tio avdelningar, om inte omfattande nybyggnads- och tillbyggnadsarbeten utföres — så ser i varje fall skolöverstyrelsen på saken. Godtar man de beräkningsnormer, som jag här anfört, och vill genomföra en beskärning på detta sätt, måste det betyda, att om inte Östergötland skall bli missgynnat i förhållande till andra landsdelar, måste kvinnliga seminariet bibehållas med en beläggning av fem eller sex avdelningar, vilket är normalt för seminariet.

Utskottet har självt framhållit det önskvärda i att en viss elasticitet ges åt seminarieorganisationen. Jag anser mig, herr talman, ha visat att det område, som skall försörjas med lärare från linköpingsseminarierna, vid en någorlunda rättvis och för hela landet likformig beskärning av seminarieorganisationen blivit missgynnat. För att täcka lärarbehovet inom detta folkrika område behövs alltså 15 eller 16 läraravdelningar. Jag anser mig också ha givit svar på den sekundära frågan, och det svaret lyder sammanfattningsvis: Folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping behövs fortfarande. Jag finner det lönlöst att i förevarande läge yrka bifall till en motion, men jag har inte

kunnat underlåta att beklaga den ställning som utskottet har tagit.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Intet annat yrkande än utskottets har framställts, och jag skulle därför kunna avstå från att yttra mig. Men jag finner det nödvändigt att kommentera de våldsamma överdrifter som den förste talaren, herr Rimmerfors, gjorde sig skyldig till, och jag beklagar samtidigt, att herr Arvidson så reservationslöst instämde i herr Rimmerfors' anförande.

Herr Rimmerfors sade bland annat, om jag inte missuppfattade honom, att utskottet har farit illa fram med huvudstaden. Ja, det kanske herr Rimmerfors tycker. Han talade också om en katatstrofal brist inom den närmaste tiden på detta område, om en rasing, om de oexaminerades stora antal och om hur besvärligt det blir, när lärarna inte känner stockholmsförhållandena. Han förutsätter väl då, att de inte är födda i Stockholm. Jag beklagar, att herr Rimmerfors har en så dålig uppfattning om de från landsorten till Stockholm inflyttade lärarna. Jag kan inte dela den uppfattningen. Jag skall bara ta upp en enda synpunkt, herr talman, och det är frågan om de oexaminerades stora antal. Här framför mig här jag några siffror som kan ha sitt intresse för att belysa just stockholmsproblemet. Innevarande läsår hade Stockholm enligt dessa uppgifter 901 klassavdelningar i klasserna 1 och 2. Läger man därtill de avdelningar av klass 3, som omhändertehades av småskollärarinnor, nämligen 165, kommer man fram till ett sammanlagt antal av 1 066. Då frågar jag mig, herr Rimmerfors: Hur många oexaminerade är det som hjälper till att sköta dessa klasser? Svaret på den frågan kan man utläsa ur några siffror här framför mig från Stockholms folkskoledirektion som avser den 15 januari. Av förut nämnda ca 1 000 avdel-

Anslag till folkskoleseminarieorganisationen m. m.

ningar var det då 13 stycken som hade oexaminerade lärare. Herr talman! Är det inte 13 promille? Jag undrar då vad mina kolleger och kamrater på norrlandsbänkarna tycker och tänker om dessa siffror, då de jämför med sina problem där hemma. Vid samma tillfälle var det 16 pensionerade lärarinor, och det gör summa 29, men just de oexaminerade var som sagt 13. Den 1 mars är siffran enligt direktionens utlåtande till statsutskottet 48. Jag skall inte kommentera saken längre, herr talman, jag vill bara säga ett par ord till.

När man här talar om att Stockholm har en sjundedel, en sjättedel eller en femtedel av Sveriges befolkning och säger att man där bör få en utbildning på detta område som motsvarar denna andel, då vill jag fråga: Är det verkligen allvar i detta resonemang? Menar man att samma tankegång skall kunna överföras t. ex. till våra yrkesskolor, våra tekniska läroverk, till universitetsutbildningen? Är man beredd att använda denna räknemetod även på andra områden?

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Herr Blidfors talar om våldsamma överdrifter, och när han skall exemplifiera det påtalar han att jag nämnde antalet oexaminerade lärare, som måste tjänstgöra här som vikarier. Han tycks ifrågasätta riktigheten av de siffrorna. Jag har naturligtvis inte själv kunnat verifiera varje uppgift, men jag kan citera folkskoleinspektörerna i Stor-Stockholm. Jag har själv talat med doktor Haage och inspektör Holm, och de anförde att de dagligen måste anskaffa 70—100 oexaminerade vikarier för det behov som Stor-Stockholm anmäler.

Vad sedan beträffar den andra frågan om våra intryck av de inflyttade

lärarna, om de varit så dåliga att vi fördenskull måste motsätta oss en förändring, kan jag bara säga att vårt intryck av de inflyttade lärarna i den mån de stått att få givetvis är det allra bästa. Men de inflyttade lärarnas intryck av Stockholm och våra arbetsförhållanden är inte alltid det bästa.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Jag kan försäkra herr Rimmerfors att det inte bara är Stockholm som har vissa besvärligheter när det gäller ungdomens fostran. Det finns också andra städer här i landet, så ur den synpunkten finns ingen anledning att anlägga några bygdepolitiska aspekter på denna fråga.

Sedan skall det bli ett nöje för mig att omedelbart få visa Stockholms folkskolelednings utlåtande till statsutskottet för herr Rimmerfors samtidigt som jag ber att få påpeka att herr Haage väl tillhör Stockholms län.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är bara ett par ord jag vill foga till kammarens protokoll för att framhålla en särskild sak.

Jag tänker det är många här i kammaren, som anser att 1950 års principbeslut om förlängning av småskollärarytbildningen borde genomföras i snabbe takt än vad som nu föreslås. Den treåriga utbildningen för småskollärare är något högst nödvändigt. Herrar Widen och Arvidson har här förut påpekat och klargjort, att när man nu stannat vid 1961 är det resultatet av en kompromiss emellan de fyra demokratiska partierna. Hade inte så varit fallet, skulle jag för min del ha yrkat på ett tidigare årtal, t. ex. 1959. Men när man nu stannat vid denna kompromiss, nöjer jag mig med den.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag avstod från att yttra mig i denna fråga trots att jag är motionär, då jag tyckte det väsentliga var

sagt av dem som varit uppe tidigare. Men efter herr Blidfors' ganska obehagliga angrepp på stockholmarna, när de för en gångs skull tar upp en stockholmsfråga, måste jag protestera mot hans sätt att nonchalera oss.

Man talar mycket ofta om att den dåliga ungdomen i detta land och den dåliga moralen finns just här i Stockholm. Det var första gången jag hörde ett erkännande av att det också på andra håll finns besvärligheter att fostra ungdomen. Det var ju intressant att höra det.

Man borde kanske då lättare förstå, att vi gärna vill ha lärare här, som är vana vid våra ungdomar och deras sätt att uttrycka sig och som inte blir chockerade av det. Vi tycker det är bra om en stockholmsjanta, som har varit med om det mesta, vill bli lärare här, då hon förmår se rara barn även i våra bråkiga frön. Det är inte bara det, att vi har brist på lärare, utan det vore en värdefull tillgång för oss, om så många stockholmsflickor som möjligt ville utbilda sig till främst småskollärarinnor, även därför att dessa stockholmsflickor redan är bosatta här. De behöver inte såsom de som kommer utifrån trängas på bostadsmarknaden. Dessutom är de redan under utbildningstiden vana vid förhållandena vid folkskolorna och ungdomen där.

Jag tycker det är onödigt att lasta oss för att vi för en gångs skull försöker bevaka våra egna intressen. De är lika hedervärda som de intressen, som förfäktas från andra delar av landet, när man gör gällande att en viss utbildning skall förläggas till den egna orten. Det är fullt legitimt att försvara stockholmsintressena, även om vi som sitter på stockholmsbänken nästan alla är inflyttade.

Med detta anförande, i vilket herr *Heckscher* (h) instämde, var överläggningen slutad.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382); samt

2) lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag.

I propositionen föreslogs att maximibeloppet för bidragsförskott skulle fr. o. m. den 1 juli 1957 höjas från 600 till 720 kronor för barn och år. Tillika föreslogs, att vissa kategorier av barn, beträffande vilka familjerättsligt underhållsbidrag å belopp understigande 720 kronor för år fastställdes före den 1 april 1957, skulle äga att av allmänna medel erhålla vad som bruste i nämnda belopp, s. k. utfyllnadsbidrag.

I det i propositionen framlagda förslaget till lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag var 1 § så lydande:

1 §.

Barn, vars fader eller moder enligt beslut, som av domstol meddelats före den 1 april 1957, eller enligt skriftligt av två personer bevittnat avtal, som slutits före sagda dag, är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barnet, äger, därest underhållsbidraget ej uppgår till 720 kronor för år räknat, av allmänna medel erhålla vad som brister i nämnda belopp (*utfyllnadsbidrag*).

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

Utfyllnadsbidrag må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige. Ej heller må utfyllnadsbidrag utgå till barn, som för sin försörjning uppenbarligen ej har behov av dylikt bidrag.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts tre motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 493 i första kammaren av fru *Gärde Wide-mar* och fru *Hamrin-Thorell* samt nr 624 i andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* samt

motionen nr 625 i andra kammaren av fru *Ewerlöf m. fl.*

Vidare hade utskottet till behandling i förevarande sammanhang förehaft följande före propositionens avlämnande inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 49 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* samt nr 26 i andra kammaren av fru *Löfqvist m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 384 i första kammaren av fru *Gärde Wide-mar m. fl.* och nr 395 i andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* samt

motionen nr 230 i andra kammaren av herr *Henning Nilsson* i Gävle m. fl.

I motionen II: 625 hade hemställts, »att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 139 framförda förslaget till lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag».

I motionen II: 230 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta höja maximalbeloppet för bidragsförskotten och de särskilda barnbidragen från nuvarande 600 kronor per år och barn till 1 200 per år och barn samt att inkomstprövningen beträffande de särskilda barnbidragen avskaffas».

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget

till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382);

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag — måtte med avslag å motionerna I: 493 och II: 624 samt II: 625 för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

Barn, vars — — — belopp (*utfyllnadsbidrag*).

Utfyllnadsbidrag må ej utgå till barn, vars föräldrar sammanbo, eller till barn, som bor tillsammans med den underhållsskyldige.

C. att motionerna

1) I: 49 och II: 26,

2) I: 384 och II: 395 samt

3) II: 230,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A av fru *Carlqvist*, utan angivet yrkande;

II. vid utskottets hemställan under B av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 625 måtte — med avslag jämväl å motionerna I: 493 och II: 624 — avslå det i propositionen nr 139 framförda förslaget till lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Som motionär i denna fråga ber jag att i all korthet få anföra några synpunkter.

Låt mig då först få understryka att den fortlöpande penningvärdeförsämringen gör, att en generell höjning av

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

underhållsbidragen är väl motiverad. Emellertid måste också en annan synpunkt framföras i detta sammanhang, nämligen vikten av att de underhållspliktigas betalningsförmåga tillvaratas på ett annat sätt än hittills. Personer verksamma inom barnavården kan intyga och har intygat, att så inte varit fallet hittills.

De kontanta försörjningsbidrag, som från samhällets sida kan komma barnen i de ofullständiga familjerna till goda, har hittills förekommit i två huvudformer, bidragsförskott och särskilda barnbidrag. Bidragsförskotten skall nu enligt propositionen nr 139 höjas från 600 till 720 kronor årligen. Mot detta kan säkerligen ingen ha något att erinra. I samma proposition föreslår Kungl. Maj:t emellertid ytterligare en bidragsform, de s. k. utfyllnadsbidragen. De skall utgå till barn, som enligt frivilliga avtal eller domstolsbeslut före den 1 april 1957 har tillerkänts underhåll, som understiger dessa 720 kronor per år eller 60 kronor per månad.

Vad det här gäller är således att för underhållsskyldig, som fullgör sin betalningsskyldighet men som inte har enligt frivillig överenskommelse eller domstolsbeslut betalat för ett barn så mycket som 60 kronor i månaden, skall nu staten, räknat från den 1 april 1957, utfylla bidraget upp till detta belopp. Man knyter således här samman en civilrättslig underhållsskyldighet med ett ekonomiskt ansvar, som samhället påtar sig.

Staten kan inte göra gällande krav mot den underhållsskyldige för utbetalt fyllnadsbidrag, såsom fallet är beträffande bidragsförskotten. Om emellertid samhället sålunda påtar sig ett slags garanti för visst till beloppet fastslaget underhållsbidrag till skilsmässobarn och barn utom äktenskapet, så synes det ofrånkomligt att detta kommer att leda till ökade svårigheter och även minskade ansträngningar att utverka underhållsbidrag till högsta möjliga belopp.

Men jag skall inte mera uppehålla mig vid de synpunkter jag anført i den motion som jag burit fram här i kammaren, utan jag skall övergå till att citera vad andra lagutskottet säger i sitt utlåtande. Utskottet säger bl. a. att mot den utformning understödsformen fått och tidpunkten för förslagets framläggande kan resas vissa invändningar. Man konstaterar, att man inte har en klar redovisning för de fall det här gäller, d. v. s. de som kommit till genom frivilliga avtal eller domstolsbeslut före den 1 april 1957. Vidare framhåller utskottet att den avgränsning, som måst göras för att förhindra missbruk, till fall som inträffat före denna tidpunkt, gör, att de, som kommer till efter den, faller utanför lagens tillämpningsområde. För dessa innebär det nya således en orättvisa.

Jag skulle mot bakgrunden av den erfarenhet jag har från barnavården vilja göra gällande, att man har väl inte tagit i beaktande det faktum att de utomäktenskapliga barnen i många fall är frukten av mycket tidiga förbindelser. Vare sig ett underhållsbidrag skall fastställas genom frivillig överenskommelse eller domstolsbeslut måste man ju ta hänsyn till den unge barnafaderns möjlighet att betala det underhållsbidrag, som man nu helt lättvindigt räknar med. Man räknar med, att den allmänna reala inkomstutvecklingen gör, att man kan resa berättigade krav på en höjning av de civilrättsliga underhållsbidragen och genom att fastställa tidpunkten på sätt som skett förebygger man missbruk, vilket statsrådet framhållit i propositionen. Emellertid har man säkert inte, som jag redan framhållit, tagit tillräcklig hänsyn till att det blir många fall där man på grund av barnafaderns ålder och övriga omständigheter inte kan fastställa ett underhållsbidrag av 60 kronor i månaden eller 720 kronor per år.

Vidare säger andra lagutskottet ungefär detsamma som jag framhöll i bör-

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

jan av detta anförande. Det heter sålunda i utskottsutlåtandet: »Mot den principiella utformningen av bidraget som ett komplement till den föreliggande civilrättsliga bidragsskyldigheten kan anföras att, då genom lagen skapas garanti för ett visst minimistöd, detta kan få som följd att vårdnadshavare kan finna det mindre angeläget att söka få till stånd höjning av utgående familjerättsliga underhållsbidrag, oaktat sådan höjning skulle varit lagligen möjlig.» Slutligen kommer andra lagutskottet med den invändningen, att tidpunkten inte är lämplig att genomföra förslaget. Utskottet uttrycker saken mycket fint: »Det hade vidare måhända också varit lämpligare om förslaget framlagts vid sådan tidpunkt att detsamma kunnat utformas i närmare anslutning till de regler, som i en nära framtid kan förväntas komma att ersätta de nuvarande särskilda barnbidragen.»

Till detta vill jag, herr talman, foga att det väl inte bara är den omständighet utskottet åberopar, som gör att tidpunkten inte är lämplig. Det statsfinansiella läget, som så ofta brukar åberopas här i kammaren, är ju inte för närvarande sådant, att tidpunkten är lämplig för att genomföra förslaget. Det gäller dock en utgift för staten på 3,4 miljoner kronor och det är ett icke obetydligt belopp, särskilt i ett läge, då staten söker efter nya vägar för att kunna bestrیدا de utgifter som man redan har.

Slutligen skulle jag vilja uttrycka min tillfredsställelse med att en passus i förslaget till lagtext i propositionen har strukits, nämligen den som innebär att i de fall, då barnet lever under så goda ekonomiska förhållanden att stödåtgärder av förebyggande slag uppenbarligen är obefogade, skall icke fyllnadsbidrag förekomma. Jag vet att man har känt sig mycket osäker på, hur man skulle tillämpa denna paragraf. Det skulle nog också, såsom utskottet framhåller, blivit svårt att klara den administrativa sidan av saken.

Herr talman! Jag skall hålla mitt löfte, ett löfte som många talare ger, när de tar till orda vid denna tid på dygnet. Trots att mycket vore att tillägga på denna punkt, skall jag därför inte vidare lägga ut texten. Jag vill sluta med att konstatera att det förslag, som andra lagutskottet här trots en viss tvekan, såsom man uttrycker det — jag tror att det bör översättas med »en stor tvekan» — har förordat, kan jag för min del inte gå med på, utan jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! För att i någon mån sona att jag kanske tog kammarens tid i anspråk en aning för länge vid behandlingen av föregående ärende skall jag inte alls gå in på vad jag egentligen tänkt säga i den här föreliggande frågan. Jag skall nöja mig med att instänma i fru Ewerlöfs synpunkter, vilka helt och hållet sammanfaller med den reservation, som herr Mannerskantz och jag fogat till utskottsutlåtandet och som ju bygger på fru Ewerlöfs motion.

Herr talman! Med dessa ord ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag förutsätter att kammarens ledamöter är lika intresserade av att lyssna till oss, som inte fått komma till tals tidigare på dagen, som vi varit intresserade av att lyssna till dem som här förut uppehållit kammaren genom sina anföranden. Jag skall emellertid inte nu för min del ta kammarens uppmärksamhet i anspråk så länge.

I motion nr 230 har jag och några kamrater yrkat på att bidragsförskottet och det särskilda barnbidraget skulle höjas från nuvarande 600 kronor till 1 200 kronor och att inkomstprövningen beträffande det särskilda barnbidraget skulle avskaffas.

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

Det finns ett utomordentligt gott material samlat rörande de ofullständiga familjerna och deras sociala och ekonomiska situation. Vi vet sålunda att det uppskattningsvis finns ungefär 78 000 ensamstående kvinnor med barn under 16 år. Vi vet också att antalet barn, som vårdas av ensamstående familjeförsörjare, utgör 136 100, av vilka 119 600 barn vårdas av ensamstående mödrar. Vi känner också till dessa familjeförsörjares inkomster och de kostnader som de har för barnen. Men trots att man har samlat allt detta material och det har visat sig att det belopp, som bidragsförskottet och det särskilda barnbidraget nu utgår med, är alldeles för litet, så föreslås att höjningen skall stanna vid 720 kronor. Vi för vår del anser att det inte finns några sakliga skäl för att på detta sätt begränsa höjningen av bidragsförskottet och det särskilda barnbidraget.

Jag finner därför inte anledning att gå ifrån vår motion, utan jag vidhåller kravet på att det särskilda barnbidraget och bidragsförskottet skall höjas till det belopp som vi föreslagit i vår motion.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 230.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! När jag tillsammans med några kamrater i januari månad i motionen nr 26 i denna kammare hemställde om en utbyggnad av såväl de särskilda barnbidragen som bidragsförskottet var vi medvetna om att det här säkerligen skulle upptorna sig stora svårigheter och att vi knappast hade någon proposition i något av ärendena att vänta. Vi var emellertid djärva nog att tro, att läget skulle klarna så pass, att det skulle bli möjligt att under vårsessionen lägga fram proposition i båda frågorna. Det har också visat sig, att situationen har klarnat så till vida att vi i dag har möjlighet att ta ställning åtminstone till

bidragsförskottet och utfyllnadsbidragen. Utfyllnadsbidragen signalerades ju i statsverkspropositionen, och vi knöt till denna vår förhoppning, att de inte skulle bli ett rent separat ärende. Det har inte heller blivit fallet, varför vi nu kan besluta även om bidragsförskottet.

Bidragsförskottet är nära sammanbundna med underhållsbidragen. Underhållsbidragen som sådana har ju nyss i viss utsträckning behandlats av fru Ewerlöf, och i reservationen till utskottets utlåtande påpekas också, att man inte gärna vill ta ställning till ett ökat bidragsförskott och framför allt inte till utfyllnadsbidragen, därför att man inte har möjlighet att utkräva detta belopp av den underhållsskyldige. Detta visar ju mer än vad som tidigare sagts, att det beslut om uppräknings är mycket väl befogat, som skedde i och med att första lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 25 i onsdags bifölls. När fru Holmqvist och jag förra året i motion tog upp denna fråga var vi inte nöjda med att vi enbart skulle kunna uppräknas underhållsbidragen till motsvarighet med penningvärdets fall. Penningvärdeförsämringen är inte det enda som skett i landet under de år, som vi har att beakta för vederbörande barn. Jag tänker i första hand på skilsmässobarnen och de utomäktenskapliga barnen, allra främst på de senare.

Som fru Ewerlöf också påpekade, fastställes ett underhållsbidrag antingen genom dom eller genom avtal. Ett avtal följer emellertid inte alla gånger vad som i lagen är föreskrivet, nämligen att bidraget skall bestämmas med avseende på vad vederbörande försörjningsskyldige har för möjligheter att ge sitt barn försörjning. Det händer ofta, att det unga paret inför barnavårdsmannen är ganska överens om att äktenskapet är nära förestående. I den situationen vill kvinnan inte driva ärendet till dess spets utan godkänner ett avtal, som många gånger är väsentligt sämre än det egentligen borde vara.

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

Så kommer äktenskap ej till stånd, och avtalet skall tillämpas. I ett fall som detta har inte ens den mest nitiske barnavårdsman möjlighet att enligt lagens bestämmelser få till stånd en process som leder till ett förbättrat underhållsbidrag, eftersom lagen för detta helt enkelt förutsätter, att försörjarens ekonomiska situation avsevärt skall ha förbättrats. Vederbörande försörjnings-skyldiges förhållanden har emellertid inte förändrats, vare sig väsentligt eller i någon ringa grad, därför att ett avtal har blivit för hastigt undertecknat.

Vi anser också, att man borde ta hänsyn inte bara till penningvärdeförsämringen utan också till den reallöneförbättring, som skett under årens lopp. Ytterligare andra situationer kan inträda, då det kan vara nödvändigt — eller borde anses nödvändigt — att barnavårdsmanen tar upp ärendet och på rättslig väg ger barnet dess andel av den högre standard, som försörjaren lyckats ernå.

Juridiskt sett anses det fortfarande, att det inte skulle vara möjligt att skapa en generell lösning genom en uppskrivning av gällande avtal. Det är självklart; jag är ingen jurist och har givetvis inte stora möjligheter att direkt påverka frågans lösning, men jag vill gärna instämma i vad fru Holmqvist yttrade under debatten i onsdags, då hon ansåg, att frågan som sådan borde ställas under utredning och att man då borde ta hänsyn till de verkliga barnkostnaderna.

Vid bedömandet av möjligheterna för försörjaren att lämna bidrag tillfrågas man ofta som barnavårdsman av modern — många gånger även av andra — hur man bedömer försörjningsförmågan, när ett avtal skall fastställas. Här finns inte heller någon generell regel att gå efter. Vad den ene barnavårdsmanen anser skäligt anser den andre oskäligt. Framför allt finner de båda parterna det bidragsförslag barna-

vårdsmanen framlägger antingen för litet eller för högt uppskruvat.

Men vi har, ärade kammarledamöter, på andra områden en viss generalitet. När det gäller olycksfallsförsäkringslagen har man i allmänhet beräknat barnuppfostringsbidraget till en sjättedel av vederbörandes inkomst. En gammal praxis säger, att man bör beräkna uppfostringsbidraget till cirka 10 procent av den försörjningspliktiges inkomst. Hur är det i dag på detta område? Men även om man skulle beräkna den underhållsskyldiges bidrag till sitt barns försörjning efter 10-procentsregeln skulle man komma till väsentligt lägre belopp än med den tilläggspension som pensionsberedningen föreslår till stöd åt barn till änkor och invalider. Enligt detta förslag, som vi hoppas skall antas, skall 20 procent av den beräknade pensionen tillfalla första barnet och 10 procent det andra och därtill kommer de allmänna 750 kronorna. Efter dessa linjer hoppas jag, att någonting kan göras och att vi så småningom på nytt kan möta förslag om en generell och mera genomgående uppräknings, som gör det lättare för barnavårdsnämnderna här i landet att klara upp situationerna under kommande år, och ger en rättvis försörjning även åt barn i ofullständiga familjer.

Den del av förslaget som gäller utfyllnadsbidraget är jag mycket tacksam för. Jag är glad över att åtminstone på den vägen kunna ge stöd åt de många mödrar som i dag har det besvärligt. Jag är inte heller lika rädd som reservanterna för att våra skickliga och dugliga socialarbetare ute i landet skall förfalla till slentrian och inte se till att kommun och stat får ut sin andel av det förskotttrade bidraget till barnens uppehälle.

I vår motion yrkade vi också på en uppräknings av de särskilda barnbidragen. Vi har inte fått tillfälle att ta ställning till detta i dag på grund av många omständigheter som vi hört i olika sam-

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

manhang, men de särskilda barnbidragen är för många mödrar och för barnens försörjning minst lika vitala som bidragsförsköttslagen och utfyllnadsbidragslagen. Änkornas och invalidernas barn har många gånger inte någonting annat att falla tillbaka på än det särskilda bidraget.

I propositionen talar statsrådet fru Lindström om, att det under bearbetning ligger förslag dels från pensionsberedningen och dels från vissa remissinstanser och att vi bör få ta ställning till hela sammanhanget på en gång. Om vi verkligen inte kan ta upp denna fråga förrän i sammanhang med dessa andra frågor, måste naturligtvis en hel del mödrar och deras barn bli strand-satta under de närmaste två åren. Eftersom frågan redan är avgjord i första kammaren är det ingen mening att i större utsträckning debattera frågan i dag. Jag hoppas emellertid att vi inom en icke alltför avlägsen framtid, helst redan nästa år, får behandla frågan och ge dessa grupper den del av standardförbättringen, som samhällets alla andra grupper lyckats förvärva.

Jag ställer utöver utskottets förslag inget särskilt yrkande.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det är strax morgon den andra dagen, och jag skall därför hoppa över alla preludier om de ensamstående mödrarnas och barnens pressade ekonomiska situation, om detta förslag avser att underlätta, och gå direkt till ett par repliker till några som talat här. Om jag därvid överskrider fem minuter, så får de ärade kammarledamöterna ny-pa mig i örat.

Utskottsmajoriteten har tillstyrkt propositionen men anmäler en viss tveksamhet över utformningen, dels därför att den ställer de barn utanför ett sådant här förstärkt stöd, som inte har något fastställt underhållsbidrag över huvud taget, och dels därför att den

utesluter de barn, som från och med den 1 april i år och framåt i tiden skall få underhållsbidrag fastställda för sig. Även några talare här har beklagat, att dessa kategorier av barn — med död eller okänd fader —, som är berättigade till särskilt barnbidrag, inte är med i detta förslag. Anledningen härtill är — den har redovisats redan i propositionen — att det inte kan vara lämpligt, att nu föregripa riksdagens ställningstagande till pensionsberedningens förslag. Änkebarnen som har särskilt barnbidrag uppgår till ett antal av mellan 14 000 och 15 000. Enligt pensionsberedningens förslag skall dessas barnbidrag i samband med familjepensioneringens omläggning höjas till 750 kronor per år och behovsprövningen av dem skall slopas. Vi har som bekant anledning att hoppas, att riksdagen får ta ställning till den saken före årets utgång. Visst betyder det, som fru Löfqvist sade, en viss eftersläpning i dessa barns standardlyftning, men att fördenskull vänta med att göra något för de grupper, vilkas villkor kan förbättras redan nu, tycker jag inte är försvarligt. Barnen med de otillräckliga underhållsbidragen är minst 60 000, och de kan alltså hjälpas nu, medan de som får vänta ett litet tag till är 15 000.

Till de talare, som har menat, att man skulle gå upp till högre bidrag än 720 kronor om året, vill jag säga att sammanhanget med det särskilda barnbidraget gör det orimligt att nu höja bidragsförsköttens nivå utöver de 750 kronor som pensionsberedningen föreslår.

Den andra gruppen barn, som lämnats utanför, är de blivande underhållsfallen, och de har avsiktligt lämnats utanför. Utfyllnadsbidraget är ju konstruerat som en temporär åtgärd, som avvecklar sig själv allteftersom de gamla underhållsbidragen försvinner i och med att barnen inträder i förvärvslivet. Just dess tillfälliga karaktär är avsedd att understryka inför allmänna opini-

Lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag m. m.

onen, inför föräldrar och myndigheter, att ett barn i dagens läge inte bör ha mindre än 60 kronor i underhållsbidrag per månad från den förälder, som inte sammanbor med barnet, och att vårdnadshavare och barnavårdsnämnder alltså inte bör godkänna nya avtal under det beloppet annat än under mycket exceptionella omständigheter.

Jag har därför synnerligen svårt att förstå vad högerreservanterna menat med att säga, att utfyllnadsbidraget skulle leda till »minskade ansträngningar att utbetala underhållsbidrag till högsta möjliga belopp». Tvärtom kommer strävandena att höja underhållsbidragets belopp att stimuleras. Inte heller förstår jag påståendet att utfyllnadsbidraget skulle få en »negativ inverkan» på återbetalningen från den underhållsskyldige. Precis som tidigare kommer han att krävas på det underhållsbidrag han avtalat att betala, och för vilket bidragsförskott utgår. Det finns ingen anledning anta, att barnavårdsnämnderna skulle slappna i detta indrivningsarbete. Det man inte lyckas indriva skall ju kommunerna och staten betala gemensamt.

Det finns åtskilligt, som jag vid en annan tidpunkt på dygnet skulle ha velat tillägga, men jag gör inte det, utan uttrycker bara med dessa ord förhoppningen, att kammaren nu beslutar ge de ensamma mödrarna det bättre stöd de behöver.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Alldenstund föreliggande lagförslag tillgodoser en stor del av de angelägna behov, som de sämst ställda grupperna bland mödrarna här i landet har, har andra lagutskottet tillstyrkt förslagen om en höjning av bidragsförskottens maximibelopp och om införande av utfyllnadsbidrag. Därav följer att utskottet inte kunnat bifalla de motioner, som har yrkat avslag på utfyllnadsbidragen. Utskottet har vidare

antytt att, om det kommer att dröja till 1960 innan vi får ta ställning till de förslag rörande barnpensioner och barntillägg som pensionsberedningen skisserat, utskottet skulle vara positivt inställt till en provisorisk förbättring av de särskilda barnbidragen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till andra lagutskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström avgivna reservationen; samt 3:o bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 230; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Thorsson begärde likväl rösträk-

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut

ning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Vi har bakom oss ett av de mest händelseladdade åren i efterkrigseuropas historia. Självfallet har detta satt kraftiga spår i Europarådets arbete. Det framgår även av den redogörelse härför som har lämnats i Kungl. Maj:ts proposition.

Utrikesministern uppehåller sig i sina kommentarer huvudsakligen vid den så att säga konstitutionella sidan av rådets arbete, vid frågor sådana som huruvida församlingen har överträtt sin kompetens i relation till ministerkommittén eller huruvida församlingens ständiga utskott har uppträtt självständigt i förhållande till församlingen.

Jag underskattar visst inte de formella synpunkterna, men det finns ju ändå situationer då saken är viktigare än formen, då själva händelseförloppet gör det naturligt och riktigt att med bortseende från alla formella hänsyn utnyttja varje möjlighet att ge uttryck åt en självklar och spontan opinion — eljest skulle våra strävanden förlora

varje drag av mänsklighet, varje drag av känslomässigt engagemang. Vi kan ju ändå inte ha till uppgift i vårt lilla land att sitta med förstoringsglasat i handen och granska de olika yttringarna av europeiskt samarbete för att kontrollera, att de står i överensstämmelse med stadga och paragrafer. Inte heller har vi någon anledning att lägga in en litet nedlåtande släng i vårt omdöme om den fria debatten i det europeiska samarbetsorganet. Den allmänna attityd som ligger bakom utrikesministerns framställning gör på mig ett mycket egendomligt intryck.

Det är emellertid, herr talman, inte dessa reflexioner som i första hand har föranlett reservationen av herr Håstad och mig till det föreliggande utlåtandet, utan en alldeles speciell fråga.

I församlingens rekommendation 105 i oktober 1956 uttalas bl. a. följande: »Församlingen uttrycker sin sympati med de strävanden mot frihet och demokrati som på senaste tiden kommit till uttryck i Central- och Östeuropa samt vänder sig i kraftiga ordalag mot de ryska försöken att undertrycka resningen och uppmanar regeringarna att i fall av liknande allvarliga oroligheter skyndsamt överväga en framställning till FN:s säkerhetsråd.» Det har upplysts att även detta uttalande faller under utrikesministerns förkastelsedom över rekommendationer från församlingen till regeringarna av allmänpolitiskt innehåll.

Vidare: I resolution 113, som å församlingens vägnar antogs av dess ständiga utskott i november 1956, »anmodas medlemsstaternas regeringar» — jag citerar propositionen — »att notera — samt även uppmana Förenta Nationerna att ta kännedom om — att det för närvarande icke funnes någon regering i Ungern som representerade folket. Medlemsstaterna borde dessutom utöva gemensamma påtryckningar för att framtinga att de sovjetryska trupperna omedelbart drogs tillbaka från Ungern

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut

och inom den allra närmaste framtiden ersattes med en internationell polisstyrka under FN:s egid. De borde vidare göra demarcher hos Sovjetunionens regering för att få den att upphöra med massdeportationerna samt låta konvojer med livsmedel och läkemedel obehindrat komma in i Ungern.»

Härom säger utrikesministern i sin kommentar: »Resolution 113 om läget i Ungern antogs av församlingens ständiga utskott å församlingens vägnar. Det är tvivelaktigt, om utskottet därvid hållit sig inom gränserna för sin behörighet, vilken normalt endast bör omfatta frågor av huvudsakligen administrativ art. Det förefaller föga lämpligt att acceptera en praxis, enligt vilken utskottet även uttalar sig i viktiga politiska spörsmål.»

Herr talman! Vi vet alla, hur oerhört händelserna i Ungern upprörde den västerländska opinionen, hur intensivt de grep de flesta av oss. Att då lägga utrikesministrernas betraktelsesätt på Europarådets rekommendationer inför dessa händelser må möjligen vara formellt riktigt, men jag är övertygad om att det är politiskt olämpligt och psykologiskt olyckligt. Europarådet och dess ständiga utskott gjorde vad de självklart skulle göra. Om en granne blir överfallen, frågar man icke efter paragrafer och rangordning när det gäller att göra åtminstone ett försök att ge honom stöd och bistånd.

Detta, herr talman, är bakgrunden till reservationen.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Vi betraktar för vår del Europarådet och Europaförsamlingen som kortlivade drivhusblomster. De uppstod i den kalla krigsatmosfären efter det andra världskriget. Att inspiratörernas syfte var att befordra detta kalla krig och åstadkomma en ny uppdelning av Europa i antagonistiska militära block, som redan resulterat i två

världskrig, är uppenbart. Vilka avgörande bevekelsegrunder som den svenska regeringen och riksdagen hade när man beslöt Sveriges anslutning, är höljt i dunkel, men redan från starten uttrycktes ju en viss olust och formulerades reservationer, som visade att de svenska vänskapsbetygelserna gavs utan att hjärtat var med.

För vår del vände vi oss mot denna anslutning och har även påyrkat Sveriges utträde ur Europarådet och Europaförsamlingen. Motiveringen var att organisationen i stället för att ena Europa fördjupade dess splittring. I stället för att verka i fredens och utjämningens tjänst står den i krigets tjänst.

Den redovisning regeringen gjort i proposition nr 145 bekräftar detta. Särskilt Europaförsamlingen rusar i väg som om den övertagit både NATO:s och Atlantpaktens uppgifter. Där finns sällan något försök att förstå innehållet i de djupa motsättningarna mellan öst och väst, än mindre att verka för en utjämning av dessa. Ändå redovisas inte allt. Exempelvis innebörden av en särskild radiostation i Europa nr 1 och om radiosändningar på ryska om Europaförsamlingens politik tillhör kanske de områden där, enligt utskottet, kompletterande upplysningar har givits. Handlar det om den ökända radiostationen Det fria Europa eller Amerikas röst med ett program 2? Man kan misstänka det värsta, när Europaförsamlingen till och med har upprättat en egen ungersk regering i Strassburg för att fullfölja den antisocialistiska politiken i krigets tjänst?

Trots alla svenska reservationer understryker nu både Europaförsamlingen och ministerrådet att uppgiften är att »verka för en allt större samordning av medlemsregeringarnas utrikespolitik i för Europa väsentliga frågor». Denna gemensamma politik skall grundas på principen om Tysklands sammanslagning — vilket innebär dess an-

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut

slutning till Atlantpakten och förintande av socialismens landvinningar — på att uppmuntra revolter i Östeuropa och ge FN:s understöd åt sådana, på att alliansfria stater som Sverige skall samordna politiken med NATO, medan folkdemokratierna skall övergå till neutraliteten. Detta betydde exempelvis att när Egypten överfölls, församlingen protesterade mot — Egypten. Nu kräves också i resolutionerna av NATO en samordning av atlantpaktländernas utrikespolitik, även utom Atlantpaktens tillämpningsområden. Det kräves att politiska fångar i Östeuropa skall frigges, men man har inte ett ord om den engelska fångpolitiken på Cypern eller i Kenya, om de stränga fängelsestraffen för politiska brott i USA eller om åsiktsförföljelserna i Västtyskland, där Hitlerrikets partiförbud återinförts. Och naturligtvis säger man ingenting om det som har vållat så stor uppståndelse i Frankrike, om franska terroråtgärder mot motståndarna i Algeriet. I stil med detta kräver församlingen att sovjettrupperna skall bort från folkdemokratierna, men församlingen har inte ett ord om missnöjet över de amerikanska trupperna i Västtyskland, Frankrike, England, Italien, Holland, Belgien, Island eller Luxemburg. I stil med denna politik ingår sedan att Europaförsamlingen före Eisenhower-doktrinen krävde densamma mot arabfolken för att, som det heter i resolutionen, hindra sovjetrisk aggression.

Det hela är så klumpigt och så primitivt, att utrikesministern ansett sig böra uttrycka en reservation mot de mest komprometterande resolutionerna. Han konstaterar, att vissa förslag faller utanför de i stadgan uppdragna gränserna för Europarådets verksamhet, och »dessutom», som det heter, »vilas på en orealistisk uppfattning om vad medlemsstaterna kan vara beredda att acceptera som praktisk politik». Utrikesministern säger vidare, att resolutionen om de politiska fångarna ligger utanför

församlingens befogenhet och att resolutionen om Ungern tyder på att vederbörande har överskridit sin behörighet. Det är fastslaget, visserligen diplomatiskt men dock fullt klart, att vederbörande församlingsutskott inte bör uttala sig i viktiga politiska spörsmål.

Det är bra, herr talman, att regeringen genom utrikesministern gjort dessa reservationer. De utgör samtidigt, liksom arten av församlingens och rådets beslut, en belysning av den kritik vi tidigare utvecklat mot detta märkliga påfund. Reservationerna är nödvändiga för att markera att Sverige trots medlemskapet är ett alliansfritt land, som i händelse av nya krig väljer neutralitetens väg.

Utrikesutskottet tar emot utrikesministerns erinringar med en sur grimas. Det synes dock vilja överväga om rekommendationer av det slag som utrikesministern kritiserat är ändamålsenliga och vill i alla fall hålla i sikte de konstitutionella principer som utgör grunden för kritiken. Man får ett intryck av en oskön balansakt mellan Atlantpakten och alliansfriheten, mellan herrar Undén och Hjalmarson. Trots detta har högerns representanter i utskottet, såsom herr Hjalmarson nyss erinrade om, reserverat sig. Det är naturligtvis helt i linje med högerns politik och bekräftar endast ytterligare att högerns bekännelse till alliansfriheten är formell.

Det återstår också att fastställa att regeringen bättre än utrikesutskottet slagit vakt om de förbehåll, under vilka Sverige anslöt sig till det s. k. Europarådet.

Jag ämnar i dag inte ställa något yrkande. Det får räcka med denna erinran om vad det är för sällskap det alliansfria Sverige befinner sig i. Jag uttrycker förhoppningen att detta skall göra de svenska representanterna i församlingen försiktigare framdeles. Vi har nyss i jättefiaskot för de s. k. sueztrafikanternas organisation fått en all-

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut

varlig varning för att engagera vårt land i allsköns påfund av de imperialistiska huvudmakterna. Även om också vi i dag står där med skammen — låt vara att inga jämförelser bör göras med den engelsk-franska politiken i frågan — hoppas jag att även detta snart skall tillhöra det förgångna.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Med tanke på de två inledningsanföranden, som här hållits av herrar Hjalmarson och Hagberg, är det väl fullständigt hopplöst att ta upp en lång diskussion om alla de problem som här radats upp. Jag skall inte falla för den frestelsen. Jag vill bara säga till herr Hagberg, att det absolut inte föreligger någon skillnad i uppfattningen mellan utskottsmajoriteten och hans excellens utrikesministern. Vi är fullständigt eniga om den ställning Sverige skall inta när det gäller vår alliansfria politik, och jag tror att den svenska delegationen i Europarådet i sin verksamhet har visat, att vi är beredda att fortsätta den framgångsrika alliansfria politik som Sverige ju fört sedan hundratalens år eller i varje fall sedan 150 år tillbaka.

Herr Hjalmarsons blanka reservation är ju ganska intetsäggande. Såvitt jag har förstått har han velat ha en liten personlig uppgörelse med utrikesministern, och det är naturligtvis herr Hjalmarsons ensak. Jag måste emellertid säga att tillfället egentligen är ganska illa valt, då inte ens herr Hjalmarson kan förneka, att utrikesministerns uttalanden i propositionen har full saklig täckning.

Med anledning av att herr Hjalmarson här förordat, att riksdagen i efterhand, ibland kanske nästan ett helt år efteråt, skall söka bedöma de uttalanden som gjorts i Europarådet, vill jag också framhålla att det enligt min mening icke skulle vara lyckligt om riksdagen gav sig in på så besvärliga och ömtåliga ting.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON (h):.

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt. Jag inskränker mig till att inte utan tillfredsställelse konstatera, att samtliga svenska deltagare i Europarådsförsamlingen utom en — det var bondeförbundets representant herr Bengtsson — röstade för reservationen, när det gällde uttalandet i Ungernfrågan.

Jag vill också säga till den siste ärade talaren, att jag inte tror att just den här frågan är någon lämplig utgångspunkt för att diskutera innebörden av den alliansfria politik till vilken vi alla ansluter oss. Det strider inte mot den alliansfria politiken att reagera mot den formalism, som på detta sätt drives till sin yttersta konsekvens i utrikesministerns bedömning av Europarådets försök att finna ett samlande uttryck för den västerländska humanitära opinionens reaktion inför de ryska övergreppen.

Med anledning av herr Hagbergs inlägg vill jag bara, herr talman, erinra om att det inom FN har utförts en ingående undersökning av bakgrunden till händelserna i Ungern, en undersökning som kulminerade i den gripande redogörelse som Anna Kehtly och den ungerske borgmästaren i Budapest lämnade inför FN:s generalförsamling. Vid denna undersökning konstaterades, att alla samhällsgrupper hade stått bakom den ungerska revolutionen, att hela folket stått bakom upproret gentemot de ryska förtryckarna. Herr Hagberg i Stockholm hävdar i alla lägen den ryska imperialismens intressen och hans synpunkter på det ungerska dramat utgjorde en förnyad bekräftelse härpå.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! För att rätt skall vara rätt skall jag be att få upplysa herr Hjalmarson om att herr Bengtsson, det

Av Europarådets rådgivande församling fattade beslut — Anmälan om felröstning

är jag det, och jag är inte bondeförbundare utan socialdemokrat.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! På grund av herr Hjalmarsons förklaring om de svenska representanterna i Europarådsförsamlingen vill jag uttala min tillfredsställelse över den klara deklaration, som utrikesutskottets talesman gjorde om att utskottsmajoriteten, trots de vaga formuleringarna, är enig med utrikesministern i den kritik han framfört.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogos vart för sig

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Beneluxländerna, samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i stadgan den 20 augusti 1952 (nr 618) för Nordiska rådet; och

statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt å Hinseberg i Frövi köping, samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalter i Österåkers kommun, Stockholms län, och i Kumla stad.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Anmälan om felröstning

Herr HECKSCHER (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att vid voteringen om andra lagutskottets utlåtande nr 30 min röst på tavlan angavs som om jag hade avstått från att rösta. Det måste vara något fel begånget av mig eller också är det fel på apparaten. Min avsikt var att rösta nej.

§ 9

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott, Bidrag till folkpensioner m. m. samt Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förvärv av aktier i Stockholm-Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit jämte i ämnet väckta motioner,

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken,

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.,

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 120, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer, och

nr 121, med anmälan att proposition om anslag för budgetåret 1957/58 till utbyggnad av storflygplats icke kommer att avlätas under vårsessionen;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 23, angående användande av riksbankens vinst för år 1956, och

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordfästning m. m.,

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m., och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän.

§ 10

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Armén: Remontering;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1957/58 m. m.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret; och

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för flyktingstudenter m. m.

Vidare anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål.

Slutligen anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Beneluxländerna; och

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i stadgan den 20 augusti 1952 för Nordiska rådet.

§ 11

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 17 maj 1957.

På därom gjord framställning beviljades kanslisten, tillika registratorn, hos kammaren Helmer A. Gärdin entledigande med utgången av innevarande vårsession. Till hans efterträdare utsågs kanslisten Curt C. C. Berggrén och till kanslist amanuensen jur. kand. B. Rune L. Lindqvist.

In fidem
Gunnar Britth

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.59 på natten.

In fidem
Gunnar Britth